

**T.C
KARABÜK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ULUSLARARASI İLİŞKİLER ANABİLİM DALI**

**MÜLTECİ HUKUKU VE TÜRKİYE'DEKİ SURİYELİLERİN
DURUMU**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**Hazırlayan
Sultan EŞSİZ**

**Tez Danışmanı
Yrd. Doç. Dr. Köksal ÇALIŞKAN**

**Karabük
Ekim/2017**

TEZ ONAY SAYFASI

Karabük Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü'ne,

Sultan EŞSİZ'e ait “**Mülteci Hukuku ve Türkiye’deki Suriyelilerin Durumu**” adlı bu tez çalışması Tez Kurulumuz tarafından Uluslararası İlişkiler Yüksek Lisans programı tezi olarak oybirliği / oyçokluğu ile kabul edilmiştir.

	Akademik Unvanı, Adı ve Soyadı	İmzası
Tez Kurulu Başkanı	:Doç.Dr.Ali ASKER	
Danışman Üye	:Yrd.Doç.Dr.Köksal ÇALIŞKAN	
Üye	:Yrd.Doç.Dr. Ali Samir MERDAN	

Tez Sınavı Tarihi : 16/10/2017

TEZ DOĞRULUK BEYANI

Yüksek Lisans tezi olarak sunduğum, bu çalışmayı, bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yol ve yardıma başvurmaksızın yazdığımı, yararlandığım eserlerin kaynakçada gösterilenlerden oluştuğunu ve bu eserleri her kullanımında alıntı yaparak yararlandığımı belirtir; bunu onurumla doğrularım.

Enstitü tarafından belli bir zamana bağlı olmaksızın, tezimle ilgili yaptığım bu beyana aykırı bir durumun saptanması durumunda, ortaya çıkacak tüm ahlaki ve hukuki sonuçlara katlanacağımı bildiririm.

16/10/2017

Sultan EŞSİZ

TEŞEKKÜR

Tezimin hazırlanma sürecinde öncelikle desteğini esirgemeyen, çalıőmamda bana doğru yolu göstererek yapıcı bir şekilde beni yönlendiren tez danışmanım Yrd. Doç. Dr. Köksal ÇALIŞKAN'a őükranlarımı sunarım. Ayrıca tez savunma jürisinde görev alan değerli hocalarıma; tez sürecinde yardımlarını esirgemeyen değerli Hocam Mehmet UÇAR'a ve Sosyal Bilimler Enstitüsü'nün kıymetli personeline teőekkürü bir borç bilirim, bu araştırmayı canım anneme armağan ediyorum.

Sultan EŐŐİZ

İÇİNDEKİLER

	Sayfa No
TEŞEKKÜR	ii
İÇİNDEKİLER	iii
KISALTMALAR	vi
TABLolar LİSTESİ	viii
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM

MÜLTECİ HUKUKU VE TÜRKİYE'DE MÜLTECİ HUKUKUNUN GELİŞİMİ

1.1. TEMEL KAVRAMLAR	4
1.1.1. Göç ve Göçmen	4
1.1.2. İltica	5
1.1.3. Sığınmacı	6
1.1.4. Mülteci	6
1.2. ULUSLARARASI VE BÖLGESEL BELGELERDE MÜLTECİ HUKUKU	7
1.2.1. Milletler Cemiyeti Dönemi.....	7
1.2.2. Birleşmiş Milletler Dönemi.....	8
1.2.2.1. İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi.....	9
1.2.2.2. Mültecilerin Hukuki Durumuna Dair Cenevre Sözleşmesi	10
1.2.2.3. Mültecilerin Hukuki Statüsüne İlişkin Ek Protokol.....	12
1.2.3. Bölgesel Belgelerde Mülteci Hukuku.....	13
1.2.3.1. Afrika Birliği Örgütü Sözleşmesi	13
1.2.3.2. Mültecilere İlişkin Cartagena Bildirgesi.....	15

1.2.3.3. Arap Sözleşmesi	15
1.2.3.4. Dublin Sözleşmesi	16
1.3. MÜLTECİ VE SİĞİNMACILARIN HAKLARI.....	18
1.3.1. İkamet ve Seyahat Özgürlüğü	18
1.3.2. Aile Hayatı Hakkı	19
1.3.3. Eğitim ve Öğretim Özgürlüğü	20
1.3.4. Çalışma Hakkı	20
1.3.5. Sağlık Hakkı.....	21
1.4. TARİHSEL SÜREÇTE TÜRKİYE’DE GÖÇ HAREKETLERİ.....	22
1.4.1. 1923-1980 Döneminde Yaşanılan Göç Hareketleri	22
1.4.2. 1980-2010 Döneminde Yaşanılan Göç Hareketleri	24
1.5. TÜRK MEVZUATINDA MÜLTECİ HUKUKU	25
1.5.1. 1923-1994 Arası Dönemde Mülteci Hukukunun Gelişimi	25
1.5.2. İltica ve Sığınma Yönetmeliği.....	26
1.5.3. 1994-2013 Yılları Arası Mülteci Hukukunun Gelişimi	28
1.5.4. 6458 Sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu	30
1.5.5. Koruma Statüleri.....	31
1.5.5.1. Mülteci	31
1.5.5.2. Şartlı Mülteci.....	32
1.5.5.3. İkincil Koruma	33
1.5.5.4. Geçici Koruma	33
1.5.6. Geçici Koruma Yönetmeliği	34
1.6. TÜRKİYE-AB GERİ KABUL ANTLAŞMASI	36

İKİNCİ BÖLÜM

TÜRKİYE’DEKİ SURİYELİLERİN DURUMU

2.1. ARAP BAHARI.....	41
2.2. ARAP BAHARI SONRASI MÜLTECİ HAREKETLERİ	44
2.3. TÜRKİYE’DEKİ SURİYELİLERİN DURUMU	46
2.3.1. Türkiye’deki Suriyelilerin Kayıt Durumu	47

2.3.1. Türkiye’deki Suriyelilerin Demografik Özellikleri.....	51
2.3.1.1. Yaş ve Cinsiyet Dağılımı.....	51
2.3.1.2. Eğitim Durumu	54
2.4. TÜRKİYE'DEKİ SURİYELİLERİN SORUNLARI.....	56
2.4.1. Sağlık Sorunları.....	57
2.4.2. Çalışma Sorunları.....	60
2.4.3. Barınma Sorunları.....	63
2.4.4. Eğitim Sorunları	65
2.4.5. Kadınların Sorunları.....	68
2.4.6. Kamplarda Durum	69
2.4.7. Türkiye’deki Suriyelilere Vatandaşlık Verilmesi.....	73
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM	
KARABÜK ÜNİVERSİTESİ ÖRNEĞİNDE SURİYELİ ÖĞRENCİLERİN	
DURUMU	
3.1. ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ	75
3.1.1. Araştırmanın Modeli ve Hipotezleri	75
3.1.2. Evren ve Örneklem.....	80
3.1.3. Veri Toplama Yöntemi.....	81
3.1.4. Araştırma Verilerinin Analizi	82
3.2. BULGULAR	83
3.2.1. Ölçeğin Yapı Geçerliliği ve Güvenilirliğine Yönelik Bulgular	83
3.2.2. Tanımsal Analizlere İlişkin Bulgular.....	85
3.2.3. Suriyeli Öğrencilerin Sorunlarının Demografik Özelliklerine Göre Karşılaştırması.....	91
SONUÇ	102
KAYNAKLAR	106
EKLER	120
ÖZET	122
ABSTRACT.....	123
ÖZGEÇMİŞ	124

KISALTMALAR

AB	: Avrupa Birliği
ABD	: Amerika Birleşik Devletleri
ABÖ	: Afrika Birliği Örgütü
AFAD	: Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı
AİHS	: Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi
AT	: Avrupa Topluluğu
BİLGESAM	: Bilge Adamlar Stratejik Araştırmalar Merkezi
BKZ	: Bakanız
BM	: Birleşmiş Milletler
BMEHS	: BM Engellilerin Haklarına İlişkin Sözleşme
BMMYK	: Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği
CWW	: Concern Worldwide- İnsani Yardım Kuruluşu
ÇHS	: Çocuk Hakları Sözleşmesi
ÇOÇA	: İstanbul Bilgi Üniversitesi Çocuk Çalışmaları Birimi
EASO	: The European Asylum Support Office- Avrupa İltica Destek Ofisi
ESHİD	: Eşit Haklar İçin İzleme Derneği
ESKHS	: Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklar Sözleşmesi
GKA	: Geri Kabul Antlaşması
GÖÇ-DER	: Göç Edenler Sosyal Yardımlaşma ve Kültür Derneği
İHEB	: İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi

MAZLUMDER	: İnsan Hakları ve Mazlumlar İçin Dayanışma Derneği
MC	: Milletler Cemiyeti
MEB	: Milli Eğitim Bakanlığı
MSHS	: Medeni ve Siyasal Haklar Sözleşmesi
NATO	: North Atlantic Treaty Organization- Kuzey Atlantik Antlaşması Örgütü
ORSAM	: Ortadoğu Stratejik Araştırmalar Merkezi
ÖSO	: Özgür Suriye Ordusu
RG	: Resmi Gazete
SİGSİP	: Suriye'den İstanbul'a Gelen Sığınmacıları İzleme Platformu
SSCB	: Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği
STK	: Sivil Toplum Kuruluşu
T.C.	: Türkiye Cumhuriyeti
TESAM	: Ekonomik, Siyasal ve Stratejik Araştırmalar Merkezi
TTB	: Türk Tabipleri Birliği
TURAN-SAM	: TURAN Stratejik Araştırmalar Merkezi
UNHCR	: Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği
USAK	: Uluslararası Stratejik Araştırmalar Kurumu
YÖK	: Yüksek Öğretim Kurulu
YUKK	: Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu

TABLolar LİSTESİ

Sayfa No

Tablo 1. Kayıt Durumu, Cinsiyete Göre Dağılım, Kamp Dışı, Türkiye, 2013 (%)... 48	48
Tablo 2. Barınma Merkezleri ve Bu Merkezlerde Bulunan Suriyeli Sayıları (19.04.2014)..... 49	49
Tablo 3. 1 Aralık 2015 İtibariyle Suriyeli Mültecilerin Kamplara Göre Dağılımı.... 50	50
Tablo 4. 12 Aralık 2016 verilerine göre Barınma Merkezlerinde Son Durum..... 51	51
Tablo 5. Suriyeli Sığınmacıların Cinsiyet Dağılımı 52	52
Tablo 6. Suriyeli Sığınmacıların Yaş Dağılımı, Kamp İçi ve Kamp Dışı, Türkiye, 2013 (%) 52	52
Tablo 7. Cinsiyet ve Yaş Grubuna Göre Ankete Katılanlar (%) 53	53
Tablo 8. Biyometrik Verileri Alınarak Kayıt Altına Alınan Suriyelilerin Yaş ve Cinsiyete Göre Dağılımı (05.01.2017) 54	54
Tablo 9. Suriyeli Sığınmacıların Eğitim Durumuna Göre Dağılımı (6 Yaş ve Üzeri), Kamp İçi ve Kamp Dışı, Türkiye, 2013(%)..... 55	55
Tablo 10. Cinsiyet ve Yaş Grubuna Göre Eğitim Düzeyi (%) 56	56
Tablo 11. Şanlıurfa'da yaşadığımız sorunlar nelerdir? 62	62
Tablo 12. Suriyeli Sığınmacıların Türkiye'de Yaşadıkları Konut Tipi, Cinsiyete Göre Dağılım, Kamp Dışı, Türkiye, 2013 (%) 65	65
Tablo 13. Kampın Sizce En Önemli Üç Sorunu Nedir? Yaşanan En Önemli Sorun Ya Da Sorunlar Nelerdir? 70	70
Tablo 14. Suriyelilerin Kamplardaki Memnuniyet Durumları 71	71
Tablo 15. Faktör Analizine İlişkin Bulgular 84	84

Tablo 16. Tanımlayıcı Bilgilere Yönelik Bulgular	86
Tablo 17. Barınma Sorunlarına Yönelik Bulgular	88
Tablo 18. Sağlık Sorunlarına Yönelik Bulgular	89
Tablo 19. Çalışma Sorunlarına Yönelik Bulgular	90
Tablo 20. Eğitim Sorunlarına Yönelik Bulgular.....	91
Tablo 21. Suriyeli Öğrenci Sorunlarının Yaşlarına Göre Karşılaştırması	92
Tablo 22. Suriyeli Öğrenci Sorunlarının Cinsiyete Göre Karşılaştırması	92
Tablo 23. Suriyeli Öğrenci Sorunlarının Türkiye'ye Geliş Nedenlerine Göre Karşılaştırması	93
Tablo 24. Suriyeli Öğrenci Sorunlarının Türkiye'deki Kalış Sürelerine Göre Karşılaştırması	94
Tablo 25. Suriyeli Öğrenci Sorunlarının Türkiye'deki İkamet İline Göre Karşılaştırması	95
Tablo 26. Suriyeli Öğrenci Sorunlarının İkamet Edilen Konut Türüne Göre Karşılaştırması	96
Tablo 27. Suriyeli Öğrenci Sorunlarının Birlikte Yaşadıkları Kişilere Göre Karşılaştırması	97
Tablo 28. Suriyeli Öğrenci Sorunlarının Birlikte Kaldıkları Kişi Sayısına Göre Karşılaştırması	98
Tablo 29. Suriyeli Öğrenci Sorunlarının Geçimlerini Sağlama Biçimlerine Göre Karşılaştırması	99
Tablo 30. Suriyeli Öğrenci Sorunlarının Aylık Gelir Durumlarına Göre Karşılaştırması	100
Tablo 31. Suriyeli Öğrenci Sorunlarının Gelecekte Yerleşmeyi Düşündükleri Yere Göre Karşılaştırması	101

GİRİŞ

Her yıl dil, din, ırk ya da siyasi görüş nedeniyle ülkelerini terk etmek mecburiyetinde kalan binlerce kişi hak ve özgürlüklerini tekrar kazanmak için başka bir devlete sığınma yolunu seçmektedirler. Bu bireylerin ülkeye kabulü, onların sığınma hakkının tanınması ve koruma sağlanması devletin iç hukuku ile ilgili bir durumdur. Ancak sığınma hakkı tüm devletlerin iç hukukları tarafından aynı derecede ele alınmadığı gibi ele alındığı ülkelerde de maalesef yeterli bir seviyeye sahip olamamıştır. Bu durum uluslararası toplumu harekete geçirmiştir. Sığınma hakkı ilk olarak Birleşmiş Milletler (BM) tarafından 10 Aralık 1948’de kabul edilen İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi (İHEB) içerisinde yer almıştır. Ardından 1951’de BM’nin öncülüğünde çıkarılan “Mültecilerin Hukuki Statüsüne İlişkin Cenevre Sözleşmesi” içerisinde konu daha geniş olarak düzenlenmiştir. Fakat bu sözleşmede olan birtakım kısıtlamalar tam bir mülteci hukukunun oluşmasını engellemiştir. Bu konuda yapılan çalışmalar 1967’de imzalanan Ek Protokol ile sonuçlanmıştır. Ek Protokol kısıtlamaları kaldırdığı gibi sığınma kavramının içeriğini de genişletmiştir.¹ Bu olumlu gelişmelerin yanı sıra 1969 tarihli Afrika Birliği Örgütü Sözleşmesi, 1984 tarihli Mültecilere İlişkin Cartagena Bildirgesi, 1994 tarihli Arap Sözleşmesi gibi bölgesel nitelikteki bildiri ve sözleşmelerle de mülteci tanımının kapsamı genişletilmiştir. Türkiye ise ilk olarak İskân Kanunu çerçevesinde göç olgusunu ele almış daha sonra da BM’nin öncülüğünde gerçekleştirilen çok taraflı sözleşmelere katılmıştır. Özellikle 2000 yılı sonrası Avrupa Birliği (AB) yasalarına uyum sürecinde mülteci hukukuna yönelik yeni düzenlemeler yapılmıştır.

Günümüzde uluslararası kitlesel göçlerin en önemli nedenlerinden biri göç veren ülkelerde var olan iç savaş ortamıdır. İnsanlar savaş sonucu yaşanan ölüm ve yıkım gibi çeşitli durumlardan korunmak amacıyla varını yoğunu bırakıp yaşadıkları

---

¹ Sami Kalaycı, “Sığınmacıların Korunmasına Yönelik Türk Sivil Toplum Kuruluşları”, *İHH İnsani ve Sosyal Araştırmalar Merkezi*, 2014, s. 1.

yerleri terk etmektedirler.² Dünyada ve Türkiye’de mülteci hukukunun gelişmesinin temel sebebi, bu göç hareketlerinden dolayı yaşanan mülteci sorununun son yıllarda hissedilir biçimde kendini görünür kılmasıdır. Özellikle 2010 yılında başlayan Arap Baharı ile bu sorun daha da derinleşmiştir. Çatışmaların 2011’den beri sürdüğü Suriye’de çatışmalar uzadıkça insanlar canlarını kurtarmak amacıyla kitleler halinde komşu ülkelere sığınmak mecburiyetinde kalmışlardır. Türkiye bu çatışmalardan ama özellikle de bu çatışmalar dolayısıyla yaşanan kitlesel göç hareketinden etkilenen ülkelerin başında gelmektedir.³

Suriye’deki iç savaşın başladığı 2011 yılından itibaren çatışmalar nedeniyle Türkiye’ye her gün yüzlerce insan sınırdan giriş yapmıştır. 5 Ocak 2017 tarihi itibarıyla İç İşleri bakanlığı Göç İdaresi Müdürlüğü’nün verilerine göre kayıt altına alınan Suriyelilerin sayısı 2.841.036’dır. Türkiye’ye sığınan Suriyeliler genellikle Suriye sınırında olan illerde yoğunlaşmış olup AFAD gibi kuruluşlar tarafından tahsis edilen ve BM’nin öngördüğü standartları taşıyan kamplarda barınmaktadırlar. Ancak iş imkânı sebebiyle ya da başka sebeplerle Suriye sınırına uzak büyük şehirlerde ikamet eden oldukça fazla sayıda Suriyeli de bulunmaktadır. Hem barınma kamplarında hem de barınma kampları dışında yaşayan ve çatışmalar nedeniyle ülkelerine dönüş yapamayan Suriyeliler mülteci hukuku çerçevesinde öngörülen birçok imkândan faydalanabilmektedirler. Ancak buna rağmen barınma, sağlık, ekonomik eğitim vb. konularda çeşitli problemlerin var olduğu da bu konuda yapılan çalışmalar tarafından ortaya konulmuştur.⁴

Bu bağlamda bu çalışmanın amacını, mülteci hukuku çerçevesinde Türkiye’deki Suriyelilerin durumlarının incelenmesi oluşturmaktadır. Bu amacı gerçekleştirmek için çalışma üç ana bölüme ayrılmıştır. Birinci bölümde göç, göçmen, mülteci, sığınmacı gibi kavramlar kısaca tanımlanmıştır. Literatürde, Suriye’deki çatışmalardan kaçan ve henüz hiçbir devletin korumasından faydalanamayanlar için bazen göçmen, bazen mülteci, bazen de sığınmacı kavramı

² Muazzez Harunoğulları, “Suriyeli Sığınmacı Çocuk İşçiler ve Sorunları: Kilis Örneği”, *Göç Dergisi*, Cilt: 3, Sayı: 1, 2016, s. 30.

³ Şafak Kaypak ve Muzaffer Bimay, “Suriye Savaşı Nedeniyle Yaşanan Göçün Ekonomik ve Sosyo-Kültürel Etkileri: Batman Örneği”, *Batman Üniversitesi Yaşam Bilimleri Dergisi*, Cilt: 6, Sayı: 1, 2016, s. 85.

⁴ H. Yunus Taş, Mahmut Küçükoğlu ve Bahar Menteşe, “Türkiye’deki Suriyeli Sığınmacıların Çalışma Hayatında Karşılaştıkları Sorunlar”, *TURAN-SAM Uluslararası Bilimsel Hakemli Dergisi*, Cilt: 8, Sayı: 32, 2016, s. 266.

kullanıldığı gözlemlenmektedir. Bu ise bir kavram kargaşasına yol açmıştır. Dolayısıyla bu çalışmada “Suriyeli” kavramı tercih edilmiştir. Daha sonra mülteci hukukunun tarihsel gelişim süreci üzerinde durulmuş ve mültecilerle ilgili var olan sözleşmeler ile belgeler ele alınmıştır. Ayrıca Türkiye’deki mevzuatta mülteci hukukunun nasıl yer aldığı ve Türkiye’ye yönelik olan mülteci akınları incelenmiştir. Son olarak AB ile yapılan Geri Kabul Antlaşması’na (GKA) değinilmiştir.

İkinci bölümde, ilk olarak Arap Baharı ve sonrasında yaşanan göç hareketleri ele alınmıştır. Ardından Türkiye’de yaşayan Suriyelilerin demografik yapıları incelenmiştir. Son olarak ise barınma, eğitim, sağlık, çalışma ve kadın hakları gibi alanlarında yaşadıkları sorunlar üzerinde durulmuştur. Ayrıca mültecilerin kamp içi sorunları da ele alınmıştır.

Üçüncü bölümde ise, Suriyelilerin yaşadıkları sorunlar, Karabük’e gelen Suriyeli öğrenciler özelinde ortaya konulmaya çalışılmıştır. Karabük Üniversitesi, Türkiye genelinde 2017 yılı itibariyle Suriyeli öğrenciler tarafından en çok tercih edilen 3. üniversite konumundadır ve çeşitli dallarda yaklaşık olarak 420 Suriyeli öğrenci öğrenim görmektedir. Bu bölümde bu öğrencilerden 109’u ile yüz yüze anket tekniğiyle barınma, eğitim, sağlık, çalışma vb. alanlarındaki sorunlarına yönelik sorular yöneltilmiş ve toplanan bu veriler analiz edilmiştir. Analizler sonucu elde edilen bulgular, Türkiye genelinde ortaya çıkan sorunlar ile Karabük özelinde ortaya çıkan sorunlar bağlamında karşılaştırılarak sonuç bölümünde tartışılmıştır.

BİRİNCİ BÖLÜM

MÜLTECİ HUKUKU VE TÜRKİYE'DE MÜLTECİ HUKUKUNUN GELİŞİMİ

1.1. TEMEL KAVRAMLAR

Göç ve göçmen kavramları oldukça eski kavramlardır. Ancak modern hukuk ve insan haklarının gelişimi bu olguya yeni unsurlar katmışlardır. Dolayısıyla günümüzde göç ve göçmen kavramları yanında sıkça iltica, sığınmacı ve mülteci gibi kavramlar da kullanılmaktadır. Bu bölümde bu kavramlar kısaca tanımlanmıştır.

1.1.1. Göç ve Göçmen

Göç olgusu, tarihsel olarak insanlık tarihi kadar eskiye dayanmaktadır.⁵ Kavram olarak göç, kişinin doğal yaşama alanından kişiyi zorlayan nedenlerle istemli veya istemsiz olarak kopması itibariyle ortaya çıkan bir olgu olarak tanımlanmaktadır.⁶ Göç, bireylerin yaşantılarının bir kısmını ya da tümünü geçirmek için bir yerleşim yerinden başkasına yerleşmek üzere yaptıkları coğrafi nitelikli yer değiştirme ve yeni bir çevreye girmesidir.⁷ Fakat kişinin yerleşmek amacıyla başka bir ülkeye gitmiş olması bu kişinin vatandaşı olduğu ülkeye yerleşmek için dönüş yapmayacağı veya ülkesine uğramayacağı anlamını içermemektedir.⁸

---

⁵ Orhan Deniz, “Mülteci Hareketleri Açısından Van Kentinin Durumu ve Kentteki Mültecilerin Demografik Profili”, *Doğu Coğrafya Dergisi*, Cilt: 14, Sayı: 22, 2009, s. 189.

⁶ Olcay Ziya, “Mülteci-Göçmen Belirsizliğinde İklim Mültecileri”, *Türkiye Barolar Birliği Dergisi*, Sayı: 99, 2012, s. 230.

⁷ Suat Kolukırık, “Bulgaristan’dan Göç Eden Türk Göçmenlerin Dayanışma ve Örgütlenme Biçimleri: İzmir Örneği”, *Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Cilt: 30, No: 1, 2006, s. 1.

⁸ Bülent Çiçekli, “Mülteci, Sığınmacı ve Göçmenler-Sınıflandırma Ve Yasal Statünün Belirlenmesine İlişkin Sorunlar”, *Uluslararası Sempozyum Bildirileri*, Türkiye Barolar Birliği Yayınları: 175, Ankara, 2010, s. 332.

Türkiye Cumhuriyeti yasalarında göç oldukça kapsamlı tanımlanmıştır. 04.04.2013' te yayınlanan 6458 sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu'na (YUKK) göre göç;

“Yabancıların, yasal yollarla Türkiye'ye girişini, Türkiye'de kalışını ve Türkiye'den çıkışını ifade eden düzenli göç ile yabancıların yasa dışı yollarla Türkiye'ye girişini, Türkiye'de kalışını, Türkiye'den çıkışını ve Türkiye'de izinsiz çalışmasını ifade eden düzensiz göçü ve uluslararası korumayı (...)” kapsayacak şekilde tanımlanmıştır.⁹

Göç kavramına bağlı olarak gelişen göçmen kavramı ise; Kara ve Korkut'a göre, genellikle ekonomik sebeplerle ülkesini istekli terk edip başka bir ülkeye, o ülke yetkililerinin izni ile göç eden kişi olarak ifade edilmektedir.¹⁰ Göçmen kavramının altında yatan belirleyici unsur, daha iyi ekonomik koşullara kavuşmaktır. Göçmen türlerinden olan kaçak göçmen ya da kâğıtsız göçmen ise, bulunduğu ülkede ikamet izni bulunmayan kişileri ifade etmek için kullanılan bir kavramdır.¹¹

1.1.2. İltica

İltica, genel olarak sığınma anlamında kullanılmaktadır. Buna göre, sığınma veya iltica kavramı kişinin ülkesini çeşitli baskılar veya ayrımcı soruşturmalar sebebiyle terk edip başka bir devletin korumasını istemesi anlamını taşımaktadır.¹² İltica kavramı, İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi'nde açıkça tanımlanmıştır. Ancak iltica hakkı, uluslararası hukukta kişilerin hakkı olarak değerlendirilmemiş devletlerin karar verme yetkisine bağlı bir olgu olarak değerlendirilmiştir. Oysa iltica hakkı, yaşam hakkının kişilerin yaşadıkları ülkelerde tehlikede olması sebebiyle vazgeçilmez bir insan hakkı normu olmasına rağmen, temel bir insan hakkından çok devletlerin isteyerek yükledikleri insani ve ahlaki bir görev olarak algılanmaktadır.¹³

⁹ Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu, 11 Nisan 2013, *T. C. Resmî Gazete*, 28615.

¹⁰ Polat Kara ve Recep Korkut, “Türkiye’de Göç, İltica ve Mülteciler”, *Türk İdare Dergisi*, Sayı: 467, 2010, s. 154.

¹¹ a.g.e., s. 154.

¹² Gökhan Taneri, *Uluslararası Hukukta Mülteci ve Sığınmacıların Geri Gönderilmemesi (non-refoulement) ilkesi*, Doktora Tezi, Konya, Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2012, s. 3.

¹³ S. Kalaycı, 2014, s. 5.

1.1.3. Sığınmacı

Sığınmacı kavramı, sığınmış olduğu ülkeden mülteci sıfatıyla koruma talebinde bulunan fertler için kullanılan bir kavramdır. Bunun yanı sıra, henüz başvuruda bulunmamış veya hükümetler ile Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği (BMMYK) tarafından verilecek olan kararı bekleyen fertler de sığınmacı olarak ifade edilmektedir.¹⁴

Buna karşın BM sığınmacı statüsünü, sığınma isteğinde bulunmuş kişileri ve mülteci olup olmama kararını bekleyen kişiler olarak tanımlamaktadır.¹⁵ Sığınmacının başvurusu adil olarak sonuçlanana kadar “zulüm olan yere geri göndermeme” ilkesi uyarınca kendi ülkelerine istekleri dışında “geri göndermeme” ilkesinden ve insanca muamele standartlarından faydalanma hakkı” vardır.¹⁶

1.1.4. Mülteci

Mülteci kavramı, Arapça kökenli bir sözcüktür. Bu sözcüğün Türkçe karşılığı ise sığınmacı kavramıdır. Fakat mülteci ve sığınmacı kavramları iki farklı anlamda kullanılmaktadır.¹⁷ Mülteci, istekleri ya da şahsi tercihleri sonucunda değil mutlak mecburiyet nedeniyle ülkelerinden ayrılarak başka bir ülkede güvenlik ve özgürlük arayan kişidir.¹⁸ Sığınma kavramı yukarıda ifade edildiği gibi, mülteci sıfatıyla sığınmış olduğu ülkeden koruma talebinde bulunulmasını ifade eder.

Mülteciler ile göçmenlerin arasındaki en önemli fark, göçmenlerin ülkeleri ile bağlarını koparmak mecburiyetinde olmamalarıdır. Ayrıca göçmenler kendi devletlerinin korumasından faydalanmaya devam edebilirler. Buna karşın mülteciler ise ülkeleri ile bağlarını koparmak zorunda olmalarından dolayı kendi devletlerinin

---

¹⁴ Recep Korkut, *Türkiye’de Sığınmacı ve Mülteciler*, Yüksek Lisans Tezi, Niğde, Niğde Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2010, s. 10.

¹⁵ Hasan Sankır vd., *Zonguldak’taki Mülteciler: Yaşam Deneyimleri, Sorunlar ve Öneriler*, Bülent Ecevit Üniversitesi Yayınları, No: 09, Zonguldak, 2016, s. 10.

¹⁶ Özge Karadağ ve Kerim Hakan Altıntaş, “Mülteciler ve Sağlık”, *TAF Preventive Medicine Bulletin*, 9 (1), 2010, s. 55.

¹⁷ Koray Doğan, *Göçmen Kaçakçılığı Suçu*, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2008, s. 109.

¹⁸ Bülent Peker ve Mithat Sancar, *Mülteciler ve İltica Hakkı, Yaşamın Kıyısındakilere Hoşgeldin Diyebilmek*, İnsan Hakları Derneği İktisadi İşletmesi Yayını, Ankara, 2005, s.11.

yararlanma olanağına sahip değillerdir. Bu sebeple sığınmacılar gibi mülteciler de uluslararası korumadan faydalanmaktadırlar.¹⁹

1.2. ULUSLARARASI VE BÖLGESEL BELGELERDE MÜLTECİ HUKUKU

Bu bölümde mülteci hukukun tarihsel gelişim süreci ve mülteci hukuku konusunda hazırlanmış olan sözleşme ve belgeler incelenecektir.

1.2.1. Milletler Cemiyeti Dönemi

Mülteci sorununa ilişkin bir çözüm arayışının tarihi Milletler Cemiyeti (MC) Misakı'nın imzalanmasına kadar gitmektedir. MC Misakı, 28 Nisan 1919'da kabul edilmiş ve 1920'de de yürürlüğe girmiştir. MC'nin amacı uluslararası iş birliğini geliştirmek, barış ve güvenliği sağlamak olarak belirlenmiştir. Bu amaç, uluslararası toplum ve sorumluluk kavramlarının ortaya çıkmasına zemin hazırlayarak özellikle I. Dünya Savaşı'nı takip eden yıllarda belirginleşen mülteci sorununa uluslararası bir çözüm getirmek adına birtakım gelişmelere neden olmuştur. Bu kapsamda MC, mülteciler lehine girişimlerde bulunarak mülteci hukukunun gelişimine yönelik olarak uluslararası çalışmalara önderlik yapmıştır.²⁰

Bu dönemde mülteciler ile ilgili olarak yapılan ilk uluslararası antlaşmalar, 1933'te imzalanan "Mültecilerin Uluslararası Statüsü" ile 1938'de imzalanan "Almanya'dan Gelen Sığınmacıların Statüsü" antlaşmalarıdır. Fakat her iki antlaşmayı da imzalayan ülkelerin sayısı oldukça az olmuştur. Ayrıca bu antlaşmalar, mültecileri birey olarak değerlendirmek yerine daha çok topluluk, grup olarak ele almışlardır. Bu iki belge, mültecilere acil destek ve güvenli ortam sağlama yönünde antlaşmalar olmuş ve mültecilere dair uluslararası bir hukuki düzenleme amacı taşımamışlardır.²¹

¹⁹ Tuğba Kıratlı, *Mülteci ve Sığınmacıların Toplumsal Görünümü (Türkiye Örneği)*, Yüksek Lisans Tezi, Isparta, Süleyman Demirel Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2011, s. 14.

²⁰ Filiz Ercan Coşkun, *Uluslararası Mülteci Hukuku ve Sınır Dışı Etme veya Geri Gönderme Yasağı*, Yüksek Lisans Tezi, Kırıkkale, Kırıkkale Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2004, s. 14.

²¹ R. Korkut, 2010, s. 15.

Bununla beraber Birinci Dünya Savaşı'nın bitiminden sonra mültecilerin durumuna ilişkin hükümetlerarası antlaşmalar, mültecilerin statüsünü düzenleyen uluslararası bir rejimin gerekliliğini ortaya koymuştur. MC ilk adımı atarak 27 Haziran 1921'de ilk olarak Rus mülteciler için bir yüksek komiserlik oluşturmuştur. Komiserliğin yönetimine ise Dr. Fridtjof Nansen atanmıştır. 1924'te komiserliğin himayesi altına ilk olarak Ermeni mülteciler, 1929'da ise Asurlular, Suriyeliler, Kürtler ve Türkler “diğer mülteci kategorileri” olarak adlandırılarak koruma altına alınmışlardır.²²

Nansen'in ölümünün ardından, 1930'da MC bünyesinde “Uluslararası Nansen Ofisi” adında sığınmacılar için bir organ kurulmuştur. Bu organ Bolşevik devriminden kaçan Ruslar ve bu ülkede bulunan bazı azınlıklar ile Birinci Dünya Savaşı'nda ve sonrasında Osmanlı İmparatorluğu ile Almanya'dan kaçan azınlıklara yardımcı olmak için çaba sarf etmiştir. Ayrıca Hitler'in 1933'te iktidara gelmesinden sonra Almanya'yı terk edenler için Londra'da MC Konseyi tarafından atanan bir “Yüksek Komiserlik” oluşturulmuştur. 1938'de MC Nansen Ofisi ile Londra'daki Yüksek Komiserlik karşılaştıkları ağır sorunları çözmekte zorlanmaları sebebiyle kapatılmışlar ve yerlerine 1938 yılında Londra'da “Hükümetlerarası Sığınmacılar Komitesi” ile yeni bir Yüksek Komiserlik oluşturulmuştur.²³

1.2.2. Birleşmiş Milletler Dönemi

II. Dünya Savaşı sırasında yaşanan ağır insan hakları ihlallerinin sonuçlarından bir tanesi, BM'nin mülteci hukuku alanındaki boşluğu doldurmak amacıyla çalışmalarına başlaması olmuştur.²⁴ Bu çalışmalar kapsamında öncelikle I. Dünya Savaşı sonrasında Rus, Ermeni ve Alman sığınmacılar için alınan önlemlerin yeterli olmaması sebebiyle 1943'te “Birleşmiş Milletler Yardım ve Rehabilitasyon İdaresi” faaliyete geçmiştir.²⁵ İdare, kurulmasının hemen akabinde II. Dünya Savaşı

---

²² Güler Ünlü, *Uluslararası Göç ve Göçmenliğin Değişen Koşulları İçinde 'Mültecilik'*, Yüksek Lisans Tezi, Muğla, Muğla Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2007, s. 96 ve 97.

²³ İnyet Burcu Akyürek, *Mülteci Hukuku ve Türkiye Uygulaması*, Yüksek Lisans Tezi, Kırıkkale, Kırıkkale Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2007, s. 33.

²⁴ N. Sarp Ergüven ve Beyza Özturanlı, “Uluslararası Mülteci Hukuku ve Türkiye”, *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 62 (4), 2013, s. 1016.

²⁵ Ersan Barkın, “1951 Tarihli Mülteciliğin Önlenmesi Sözleşmesi”, *Ankara Barosu Dergisi*, Sayı: 1, 2014, s. 337.

sebebiyle ortaya çıkan mültecilere ve yerinden edilmiş insanlara acil yardım sağlamıştır. Savaş bitince ise Almanya ve Avusturya gibi ülkeler, mültecilerin kendi topraklarına dönüş yapmalarını istemişlerdir. Sovyet vatandaşları ise Yalta ve Potsdam Konferanslarında yapılan antlaşmalar neticesinde Sovyetler Birliği'ne geri dönmüşlerdir.²⁶ Birleşmiş Milletler Yardım ve Rehabilitasyon İdaresi daha sonra yerini 1947'de BM Genel Kurulu tarafından oluşturulan "Uluslararası Mülteci Örgütü"ne bırakmıştır.²⁷ Ayrıca, MC zamanında kurulan Hükümetlerarası Mülteci Komitesi'nin üstlenmiş olduğu görevler de 1946 yılında Uluslararası Mülteci Örgütü'ne devredilmiştir.²⁸ Uluslararası Mülteci Örgütü daha sonra 01 Ocak 1951 tarihi itibarıyla BM Genel Kurulu'nun 319 (IV) sayılı ve 03 Aralık 1949 tarihli kararı ile BMMYK olarak yeniden örgütlenmiştir.²⁹

Ayrıca BM Genel Kurulu'nda 10 Aralık 1948'de kabul edilen İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi ile sığınma hakkı temel insan hakları normları ile birlikte düzenlenmiştir.³⁰ Dolayısıyla bu tarih mülteci hukukunun gelişmesi bakımından bir milat teşkil etmiştir. BM mülteci hukukuna yönelik olarak sadece bu düzenleme ile yetinmemiş ve 1951'de "Birleşmiş Milletler Mültecilerin Statüsüne İlişkin Cenevre Sözleşmesi" ile 1967 yılında ise bu sözleşmeye Ek Protokol kabul edilmiştir.

1.2.2.1. İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi

10 Aralık 1948 yılında mülteci haklarını korumak üzere yürürlüğe giren sözleşmelerin başında İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi gelmektedir. Sığınma hakkı ilk olarak bu beyannamede düzenlenmiştir. Bu belgede yer alan haklar, taraf devletlerin toprakları üstünde bulunan bütün kişiler için her türlü ayrımcılıktan uzak olması gerektiği belirtilmiştir. Dolayısıyla mültecilerin o devletin vatandaşlarının

---

²⁶ Hale Demirtaş, *Mülteci Sorunu ve Türkiye-AB İlişkilerine Etkisi*, Yüksek Lisans Tezi, Sakarya, Sakarya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2009, s. 11.

²⁷ E. Barkın, 2014, s. 337.

²⁸ N. S. Ergüven ve B. Özturanlı, 2013, s. 1016.

²⁹ Mehmet Ali Küçükçavuş, *Ülkemiz Vatandaşı Olmayanlara Yapılan Sosyal Yardımlar: Bir Politika Önerisi Denemesi*, Sosyal Yardım Uzmanlık Tezi, Ankara, Başbakanlık Sosyal Yardımlaşma Ve Dayanışma Genel Müdürlüğü, 2009, s. 51-52.

³⁰ N. S. Ergüven ve B. Özturanlı, 2013, s. 1016.

sahip oldukları bütün haklara sahip olmaları gerektiği ifade edilmiş olup,³¹ söz konusu Beyannamenin 14. maddesinde sığınma konusuna aşağıda görüldüğü biçimde yer verilmiştir. Buna göre;

*“Madde 14: 1. Herkesin zulüm altında başka ülkelere sığınma ve sığınma olanaklarından yararlanma hakkı vardır. 2. Gerçekten siyasal nitelik taşımayan suçlardan veya Birleşmiş Milletler 'in amaç ve ilkelerine aykırı eylemlerden doğan kovuşturma durumunda bu haktan yararlanılamaz.”*³²

Beyanname, sığınma hakkına dair bu ilk tanımı vermiş olmakla beraber görüldüğü gibi oldukça dar bir tanımlama yapıldığı söylenebilir. Nitekim bu hakkın içeriği, nasıl kullanılacağı ya da üye ülkelere ne gibi sorumluluklar yüklediği ile ilgili konulara tam olarak açıklık-getirmediği görülmektedir. Eksik kalan bu noktalar, Beyannamenin hemen sonrasında yayınlanan diğer iki sözleşme ile tamamlanmışlardır.

1.2.2.2. Mültecilerin Hukuki Durumuna Dair Cenevre Sözleşmesi

1951 yılında yapılan “Birleşmiş Milletler Mültecilerin Statüsüne İlişkin Cenevre Sözleşmesi” mülteciler ile ilgili düzenlemelerin anayasası olarak kabul edilmektedir. Sözleşmenin ilk maddesinde mülteci; *“1 Ocak 1951'den önce meydana gelen olaylar sonucunda ve ırkı, dini, tabiiyeti, belli bir toplumsal gruba mensubiyeti veya siyasi düşünceleri yüzünden, zulme uğrayacağından haklı sebeplerle korktuğu için vatandaşı olduğu ülkenin dışında bulunan ve bu ülkenin korumasından yararlanamayan ya da söz konusu korku nedeniyle yararlanmak istemeyen yahut tabiiyeti yoksa ve bu tür olaylar sonucu önceden yaşadığı ikamet ülkesinin dışında bulunan, oraya dönemeyen veya söz konusu korku nedeniyle dönmek istemeyen şahıs”*³³ olarak tanımlanmıştır.

³¹ İdil Ege Taşdelen, *Türkiye’de Mültecilerin Hukuki Durumları ve İzmir’e İlişkin bir Araştırma*, Yüksek Lisans Tezi, İzmir, Dokuz Eylül Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2011, s. 50.

³² İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi, 27 Mayıs 1949, *T. C. Resmî Gazete*, 7217.

³³ E. Barkın, 2014, s. 334.

Bu tanıma göre mülteci, “bir zaruriyet sebebiyle ülkesinden ayrılmak zorunda kalan herkes”tir.³⁴ Burada sınımlan ülkedeki mevzuatın bir rolü yoktur. Ancak buna karşın sözleşme bazı kısıtlamalar içermektedir. Sözleşmenin birinci maddesindeki iki kısıtlamadan ilki zaman kısıtlamasıdır. 1951 Sözleşmesi’nin m.1/A/ (2) hükmü gereğince koruma kapsamında yer alabilmek için bireyin ülkesini terk etmesine sebep olan durumun 1 Ocak 1951 tarihinden önce meydana gelmesi gerekmektedir.³⁵ İkinci kısıtlama ise coğrafi kısıtlamadır. Sözleşmenin birinci maddesinin b fıkrası, “1 Ocak 1951 tarihinden önceki olaylar” ibaresine açıklık getirmektedir.³⁶ Sözleşmenin m.1/B/ (1) (a) hükmüne göre;

“(a) “1 Ocak 1951’den önce Avrupa’da meydana gelen olaylar”; veya, (b) “1 Ocak 1951’den önce Avrupa’da veya başka bir yerde meydana gelen olaylar” anlamında anlaşılacak ve her Taraf Devlet bu Sözleşme’yi imzaladığı, tasdik ettiği veya ona katıldığı sırada bu Sözleşme ’ye göre taahhüt ettiği yükümlülükler bakımından bu ifadenin kapsamını belirten bir beyanda bulunacaktır.”³⁷

Söz konusu hüküm gereğince taraf devletler mülteci statüsünü isterlerse coğrafi olarak Avrupa ile kısıtlayabilecekler isterlerse de kısıtlama yapmayacaklardır. Madde 1/B/ (2) hükmüne göre ise b fıkrasının 1. maddesinin (a) şikkını kabul eden taraf devletler isterlerse daha sonra (b) şikkını kabul ederek yükümlülüklerini genişletebilirler.

1951 Sözleşmesi, mülteci tanımına getirdiği bu temel yanında mültecilerin sahip oldukları hakları da düzenlemiştir. Sözleşmenin ikinci bölümünde mülteci statüsünün nitelikleri düzenlenmiştir. Üçüncü bölümde, çalışma hayatını ilgilendiren konulara yönelik haklar yer almaktadır. Dördüncü bölümde ise sosyal haklara yer verilmiştir. Bunlar konut, eğitim, sosyal yardım, gıda ve diğer sosyal güvenceler ile ilgili haklardır. Mültecilerin idari konularda sahip oldukları güvenceler beşinci bölümde düzenlenmiştir. Bu bölümde, yabancı ülke ya da kuruluşların yardım etme

³⁴ M. Murat Erdoğan, *Türkiye’deki Suriyeliler Toplumsal Kabul ve Uyum*, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul, 2015, s.44.

³⁵ Mürvet Ece Büyükçalık, *Mülteci Hukukunun Gelişimi ve Türkiye’de Mültecilerin Sosyal Hakları*, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul, 2015, s. 44.

³⁶ M. Tefik Odman, *Mülteci Hukuku*, Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi İnsan Hakları Merkezi Yayınları No: 15, Ankara,1995, s. 38.

³⁷ 1951 Mültecilerin Hukuki Durumuna İlişkin Sözleşme, 05 Eylül 1961, *T. C. Resmi Gazete*, 10898.

durumu, ikamet, özgürce seyahat, yurt dışına seyahat, resmi harç ve vergi uygulamaları, mültecilerin sahip oldukları varlıkların nakli, ayırım gözetmeme gibi güvenceler belirtilmiştir.³⁸

Mültecilere özgü hakların başında, uluslararası korumanın özünü oluşturan geri gönderilmeme ilkesi gelmektedir. 1951 Sözleşmesi'nin 33. maddesinin 1. fıkrasında garanti altına alınan bu ilke mültecilerin güvenlikleri açısından tehlike altında olacakları ülkelere gönderilmelerini yasaklamaktadır. Buna göre; sözleşmeye taraf olan hiçbir devlet mülteci olarak kabul edilen birini ırkından, dininden, belli bir sosyal gruba mensubiyetinden ya da siyasi fikirlerinden dolayı hayatını tehdit altında bırakacak ülkelerin sınırlarına hiçbir şekilde iade etmeyecek veya geri göndermeyecektir.³⁹

1.2.2.3. Mültecilerin Hukuki Statüsüne İlişkin Ek Protokol

Cenevre Sözleşmesi, mülteci hakkını geniş bir biçimde ele almakla birlikte birtakım handikapları da içerisinde barındırdığı söylenebilir. Yukarıdaki tanımlamadan anlaşılacağı üzere, 1951 Sözleşmesi mülteci hakkına yönelik olarak yer ve zaman açısından bir sınırlama getirmiştir. İşte bu iki temel kısıtlama sebebiyle Cenevre Sözleşmesi'nin ihtiyaçlara yeterince cevap veremediği görülmüştür ve akabinde yeni bir mülteci tanımı getiren Cenevre Sözleşmesi'ne Ek Protokol, 1967 yılında kabul edilmiştir. Bu protokole göre mülteci;

“İrki, dini, tabiiyeti, belli bir toplumsal gruba mensubiyeti veya siyasi düşünceleri yüzünden zulme uğrayacağından haklı sebeplerle korktuğu için vatandaşı olduğu ülkenin dışında bulunan ve bu ülkenin korumasından yararlanamayan ya da söz konusu korku nedeniyle, yararlanmak istemeyen yahut tabiiyeti yoksa ve bu tür olaylar sonucu önceden yaşadığı ikamet

---

³⁸ Meryem Doğan, *Türkiye'de Mültecilerin ve Sığınmacıların Uluslararası Hukuk Çerçevesindeki Temel Haklarının Sağlanması*, Yüksek Lisans Tezi, Çanakkale, Çanakkale On Sekiz Mart Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2011, s. 60-61.

³⁹ Mahir Özhan, *Türkiye'de Mülteci Sorunu: Tokat Örneği*, Yüksek Lisans Tezi, Tokat, Gaziosmanpaşa Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2010, s. 69.

ülkesinin dışında bulunan, oraya dönemeyen veya söz konusu korku nedeniyle dönmek istemeyen her şahıs” olarak tanımlanmıştır.⁴⁰

Böylece Ek Protokol sayesinde 1951 Sözleşmesi'nin tüm dünyada 1951'den sonra mülteci olan bireylere de uygulanabilmesi olanağı sağlanmıştır.⁴¹ Ek Protokol ile uluslararası koruma düşüncesi daha evrensel boyuta taşınmıştır.⁴² Ancak bu olumlu gelişmenin yanı sıra Ek Protokol, 1951 Sözleşmesi'ni, coğrafi kısıtlama ile kabul eden devletlere bu kısıtlamayı sürdürme imkânı tanımıştır.⁴³ Ayrıca sözleşme, bu sözleşmenin taraf devletlerce uyulup uyulmadığı konusunda denetleme görevini BMMYK'ye vermiş, devletlerin BMMYK ile iş birliği içerisinde olmasının önemine dikkat çekmiştir.⁴⁴

Genel olarak, 1951 Cenevre Sözleşmesi ve 1967 Ek Protokol mülteci hukuku kaynakları içerisinde mültecilere ilişkin en kapsamlı düzenlemeleri içermekte, ayrıca mülteci koruma sisteminin temelini meydana getirmektedirler.

1.2.3. Bölgesel Belgelerde Mülteci Hukuku

Bu kısımda bölgesel bazda mülteci hukukunu düzenleyen Afrika Birliği Örgütü sözleşmesi, Cartagena bildirgesi, Arap sözleşmesi ve Dublin sözleşmesi incelenmiştir.

1.2.3.1. Afrika Birliği Örgütü Sözleşmesi

Mülteci hukuku konusunda Cenevre Sözleşmesi ile 1967 Ek Protokolü'nün yeterli düzenlemeleri içermediği yönünde eleştirilerde bulunulmuş ve bunun sonucunda mülteci tanımını genişleten bölgesel bazı sözleşmeler kabul edilmiştir.⁴⁵

---

⁴⁰Oğuzhan Türkoğlu, “Mülteciler ve Ulusal/Uluslararası Güvenlik”, *Uludağ Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, Cilt: 30, Sayı: 2, 2011, s. 103.

⁴¹M.T. Odman, 1995, s. 42.

⁴²Bülent Çiçekli, *Uluslararası Hukukta Mülteciler ve Sığınmacılar*, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2009, s. 22.

⁴³M.T. Odman, 1995, s. 42.

⁴⁴Cengiz Başak, *Mülteciler, Sığınmacılar ve Yasa Dışı Göçmenler*, İç İşleri Bakanlığı Genel Yayın No: 686, Ankara, 2011, s. 9-10.

⁴⁵İ. B. Akyürek, 2007, s. 49.

Bu sözleşmelerin başında 1969 yılında kabul edilen Afrika Birliği Örgütü Sözleşmesi gelmektedir.

1960'lı yıllarda Afrika kıtası üzerinde bulunan ülkelerden hemen hepsi bağımsızlıklarını kazanmışlardır. Ancak kıtada var olan sömürgecilik ve ayrımcılık sebebiyle birçok insan yerinden olmuştur. Ayrıca bölgedeki ülkelerde genel kamu düzeni bozulduğundan ve insanların yaşayabileceği güvenli bir yaşam alanı kalmaması sebebiyle de bir nüfus hareketi ortaya çıkmıştır. Bu insanların ülkelerini terk ediş şekilleri Cenevre Sözleşmesi'nde bulunan mülteci tanımının dışında kalmıştır. Bunların sonucunda, 1963 yılında Afrika Birliği Örgütü'nün (ABÖ) kurulmasından sonra, "Afrika'daki Mülteci Sorunlarının Özel Yönlerini Düzenleyen 1969 Afrika Birliği Sözleşmesi" hazırlanmış ve mülteci olarak kabul edilmeyi sağlayan kriterler tanımlamıştır. Bu sözleşme 1974 itibariyle yürürlüğe girmiştir.⁴⁶

ABÖ Sözleşmesi, mültecilik hususunda Cenevre Sözleşmesi'nde açık bir şekilde ifade edilmeyen başka önemli koşulları da içermektedir. Bu koşullar; sınırda geri çevrilmeme, mültecilerce gerçekleştirilmiş olan yıkıcı eylemlerin yasaklanması, mültecilerin yerleşecekleri yerlerin belirlenmesi, mültecilerin isteyerek dönüşleri ve sığınma konularıdır.⁴⁷ Ayrıca sözleşme kapsamlı bir mülteci tanımı da yapmıştır. Buna göre;

*"Mülteci deyimi, dış saldırı, işgal, yabancı egemenliği veya vatandaşı olduğu kendi ülkesinin bir bölümünde ya da bütününde kamu düzenini ciddi bir biçimde tehdit eden olaylar yüzünden, ülkesi dışında başka bir yere sığınmak için yaşadığı yerden ayrılmak zorunda kalan her insanı kapsar."*⁴⁸

Bu tanımdan da anlaşılacağı üzere sözleşme 1951 tarihinde yapılan Cenevre Sözleşmesi'nden farklı olarak coğrafya ve zaman bakımından bir sınırlama getirmemiştir. Keskinaya'ya göre, "1969 tarihli Afrika Birliği Sözleşmesi şimdiye kadar yasal bağlayıcılığı olan tek bölgesel mülteci antlaşmasıdır."⁴⁹

---

⁴⁶ a. g. e., s. 49

⁴⁷ Gül Gökçan, Çiğdem Açıkıldız ve Senar Ataman. "Göç ve Mültecilik", http://www.multeci.net/tr/h/Göç_ve_mültecilik (Erişim Tarihi:20 Mayıs 2016)

⁴⁸ E. Barkın, 2014, s. 334.

⁴⁹ Volkan Keskinaya, *Mültecilerin Hukuki Durumuna İlişkin Sözleşme Ve Türkiye*, Yüksek Lisans Tezi, Ankara, Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2010, s. 24.

1.2.3.2. Mültecilere İlişkin Cartagena Bildirgesi

Bildirge, Amerikan Devletleri Örgütü'nün desteği ile Orta Amerika, Meksika ve Panama'daki mültecilerin problemlerinin çözüme ulaştırılabilmesi için Kolombiya'da 19-22 Kasım 1984 tarihinde kabul edilmiştir.⁵⁰ Cartagena Bildirgesi, yalnızca bir bildiri olduğundan devletler üzerinde bağlayıcı bir özelliği bulunmamaktadır. Ancak buna rağmen ilgili devletlerin iç mevzuatları üstünde oldukça etkili olmuştur.⁵¹

Bildiride mülteci kavramının tanımı, 1969 tarihli Afrika Birliği Örgütü Sözleşmesi'nde olduğu gibi genişletilmiştir. Mülteci; *“genel bir şiddet durumu, dış ülkelerden gelen baskılar, ülke içi çatışmalar, insan hakların büyük boyutlarda ihlal edilmesi ve/veya kamu düzeni ciddi şekilde bozan şartların ortaya çıkmasıyla hayatları, güvenlikleri ve özgürlükleri tehlikeye düşen bu nedenle ülkelerini terk etmek zorunda kalan kişiler”* olarak tanımlanmıştır.⁵²

1.2.3.3. Arap Sözleşmesi

Arap Sözleşmesi, Arap Ülkeleri Birliği Konseyi tarafından 27 Mart 1994 tarihinde kabul edilmiştir. Cenevre Sözleşmesi ve 1967 Ek Protokolü'nün, Arap ülkelerinde bulunan iltica hareketlerine cevap vermede yetersiz kalmaları Arap ülkelerini bölgesel boyutta bir mülteci sözleşmesini kabul etmeye zorlamıştır.⁵³ Sözleşme, mülteci kavramını tanımlarken dini inanç ile ahlaki kuralları dikkate almıştır. Ayrıca mülteci kavramı tanımlanırken Cenevre Sözleşmesi, 1967 Ek Protokolü ve 1992 Kahire Bildirgesi'ne de atıf yapılmıştır.⁵⁴ Sözleşmenin mülteci kavramının tanımlandığı birinci maddesinin 1. ve 2. paragrafı şu şekildedir:

“1. Vatandaşı olduğu devlet veya bir vatandaşlığa sahip değilse, sürekli ikamet ettiği devlet dışında bulunan ırkı, dini, etnik kökeni, milliyeti ya da belirli bir toplumsal gruba aidiyeti ya da siyasi fikirleri nedeniyle zulüm görmekten haklı nedenlere dayalı bir korku duyan ve ülkesinde korunma

---

⁵⁰ G. Taneri, 2012, s. 8-9.

⁵¹ F. Ercan Coşkun, 2004, s. 50.

⁵² M. Özhan, 2010, s. 20.

⁵³ İ. B. Akyürek, 2007, s. 50.

⁵⁴ R. Korkut, 2010, s. 23.

arayamayan ya da ülkesine geri dönemeyen ya da korkusu nedeniyle koruma aramak veya dönmek istemeyen herhangi bir kimse.

2. Ülkesine yönelik savaş, işgal ya da yabancı denetimi ya da ülkenin bütününde ya da bir bölümünde kamu düzeninin ciddi biçimde bozulmasıyla sonuçlanan doğal afet ya da yıkıcı olayların meydana gelmesi nedenleriyle, menşe ülke, yer veya daimi ikameti dışında bir ülkede sığınma aramak zorunda kalan herhangi bir kimse.”⁵⁵

1.2.3.4. Dublin Sözleşmesi

Dublin Sözleşmesi 15 Haziran 1990 tarihinde Avrupa Topluluğu (AT) üyesi 12 devlet tarafından imzalanmış 1997 yılında yürürlüğe girmiştir.⁵⁶ Sözleşmenin amacı, sığınma başvurularının sonuca kavuşturulmasından daha çok bu süreçte sorumlu devletin kim olacağına dair kıstasların açıklanmasıdır. Bu sözleşme ile istenilen husus, sığınmacıların aynı anda birkaç taraf devlete sığınma başvuru yapmalarının önüne geçmektir.⁵⁷

Dublin Sözleşmesi, 2003 yılında yerini Dublin II'ye bırakmıştır. Dublin II ile sığınmacılara AB'ye ilk ayak bastıkları yerde sığınma başvurusunda bulunabilme hakkı tanınmıştır.⁵⁸ Dublin II yönergesi ile AB'ye üye olan ülkeler, sığınma talebinde bulunan kişinin isteğini değerlendirmeye almadan genellikle geçiş yapılan ülkeye geri gönderme yetkisine sahip olmuşlardır.⁵⁹ Bu durum sığınmacıların İspanya, Yunanistan ve İtalya gibi geçiş yolları üzerinde bulunan ülkelerde toplanmasına yol açmıştır. Bunun sonucunda ülkelerin şikâyetlerinin artması sebebiyle sınır güvenliğini sağlayacak Frontex adında bir birlik oluşturulmuştur. Avrupa İltica Destek Ofisi (The European Asylum Support Office/ EASO) ve EURODAC (European Dactyloscopy) Dublin sistemindeki diğer birimlerdir. Ortak bir iltica sisteminin oluşturulmasında görevli olan birim EASO'dur. EURODAC ise 14

---

⁵⁵ G. Taneri, 2012, s. 9.

⁵⁶ Enes Bayraklı ve Kazım Keskin, *Türkiye, Almanya ve AB Üçgeninde Mülteci Krizi*, SETA Yayınları, İstanbul, 2015, s. 11.

⁵⁷ Zerrin Savaşan, “ABD’de Sığınma Hakkı: Ortak Sığınma Sistemi Oluşturma Amacı ve Devam Eden Kısıtlamalar”, *İnsan Hakları Yıllığı*, Cilt: 27, 2009, s. 20.

⁵⁸ Zehra Hopyar, *Avrupa’da Göç ve Mülteci Olgusu*, Diaspora Araştırmaları Merkezi, 2016, s. 3.

⁵⁹ Cansu Güleç, “Avrupa Birliği’nin Göç Politikaları ve Türkiye’ye Yansımaları”, *TESAM Akademi Dergisi*, 2 (2), 2015, s. 91.

yaşından büyük olan sığınmacıların parmak izlerinin alınıp kimliklerinin kayda alınmasına yönelik oluşturulmuş bir sistemdir.⁶⁰

Dublin II sistemi, belli bir süre sorun yaşanmadan uygulanmıştır. Fakat bazı sınır ülkeleri kapasitelerinin üstünde sığınmacı yükü ile baş etmek mecburiyetinde kalmışlar ve bunun sonucunda da iltica sistemi çökme aşamasına varmıştır. Suriyeli sığınmacılar krizinin Avrupa sınırlarına ulaşması sonrasında Dublin II sisteminde yenilenme kaçınılmaz olmuştur. AB 22 Eylül 2015 tarihinde geçici yer değiştirme mekanizmasını karara bağlamıştır. Sonuçta AB ülkeleri arasında kota sistemi ile Yunanistan ve İtalya'daki 120 bin sığınmacının bölüştürülmesi kararına varılmıştır.⁶¹ Böylelikle sığınmacıların ayak bastığı ilk ülkeye başvuru yapmasına olanak sağlayan Dublin II Sözleşmesi, AB ülkeleri tarafından ihlal edilmiştir.⁶²

Öte yandan Macaristan, 23 Haziran 2015 tarihinde ülkeye gelen mülteci sayısının 60 bine ulaştığını iddia etmiş, AB içinde problemin çözümüne dair dayanışma işareti olmadığını söyleyip, Dublin II Sözleşmesi'ni askıya aldığını açıklamıştır. Ancak Brüksel'den sert tepki ile karşılaşınca Macaristan kararından vazgeçtiğini açıklamıştır. 7 Temmuz 2015 tarihinde Macaristan, Yunanistan üstünden gelen mültecilerin Sırbistan'ı geçerek ülkeye varmasını engellemek için Sırbistan sınırına tel çekme kararı almıştır. Bu dönemde Avrupa'da yapılan tartışmalar, AB sınırlarının korunması ve Macaristan gibi ülkelerin, girişlerine izin verilen sığınmacıların kayıtlarını tutmakla ilgili görevlerini yerine getirip getirmediği yönündedir.⁶³ Macaristan, sığınmacıların ilk Yunanistan'a ayak bastığından Dublin sistemi gereğince kayıtlarının Yunanistan'da yapılması gerektiğini dile getirmiş, ancak bu kabul görmemiştir.⁶⁴

Sözleşmeyi askıya alan bir başka ülke olan Almanya ise sığınmacıların başvuru taleplerini değerlendireceğini açıklayarak Macaristan'dan farklı bir yol izlemiştir. Çek Cumhuriyeti ise 2 Eylül tarihinde Dublin II Sözleşmesi'ne karşı

---

⁶⁰ Z. Hopyar, 2016, s. 3.

⁶¹ Tahsin Şensoy, "Suriyeli Sığınmacılar Ab Ortak Eylem Planı Türkiye İçin Büyük Riskler Taşıyor.", 18 Kasım 2015, <http://gusam.org/2015/11/18/suriyeli-siginmacilar-ab-ortak-eylem-planı-turkiye-icin-buyuk-riskler-tasiyor/> (Erişim Tarihi:21 Mayıs 2016).

⁶² "AB Dublin anlaşmasını sessiz sedasız askıya aldı", 25 Ağustos 2015, *Dünya Bülteni*. <http://www.dunyabulteni.net/avrupa/338933/ab-dublin-anlasmagini-sessiz-sedasiz-askiya-aldi> (Erişim Tarihi:18 Mayıs 2016)

⁶³ E. Bayraklı ve K. Keskin, 2015, s. 16.

⁶⁴ a. g. e., s. 17.

çıkmiş ve başvuru taleplerini değerlendireceğini bildirmiştir.⁶⁵ Buna karşın AB Komisyonu Başkan yardımcısı Frans Timmermans mevcut olan sistemin sürdürülemez olduğunu belirterek Dublin Sözleşmesi'ni rafa kaldırmak istemiştir. Ayrıca açıklamasında Timmermans devam eden krizle Dublin II kurallarının birkaç ülkeye çok fazla sorumluluk yüklediğini belirtmiştir.⁶⁶

Üye ülkelere yapılmış olan sığınma talep başvurusunda farklılıkların olması, ülkelerin benzer standartlara sahip olamamaları, sığınmacıların bir ülkeden başka ülkeye göç etmeye zorlanması, kaynakların yeterli olmaması, üye ülkeler arasında bilgi paylaşımının yetersiz olması, yönetim mekanizmasının yetersiz olması gibi sebepler Dublin II sisteminin verimli işlemediğine yönelik eleştirileri gündeme getirmiştir.⁶⁷

1.3. MÜLTECİ VE SIĞINMACILARIN HAKLARI

Bu kısımda mülteci ve sığınmacıların hakları uluslararası mülteci hukuku çerçevesinde incelenecektir.

1.3.1. İkamet ve Seyahat Özgürlüğü

İHEB'in 13. maddesinde bütün insanlara belli bir devletin sınırları içerisinde serbestçe dolaşma hakkı ve belli bir ülkeyi terk etme veya kendi ülkesine geri dönme gibi haklar verilmiştir.⁶⁸ Cenevre Sözleşmesi'nin 26. maddesinde ise mülteci ve sığınmacıların ikamet ve seyahat özgürlüğü düzenlenmiştir. Bu madde ile mültecilere ikamet edecekleri yerlerini özgürce belirleme ve özgür bir şekilde seyahat etmeleri gibi haklar verilmiştir.⁶⁹

⁶⁵ "Sığınmacı krizi Dublin Sözleşmesi'ni askıya aldırdı", 9 Eylül 2015, *TRT Haber*. <http://www.trthaber.com/haber/dunya/siginmaci-krizi-dublin-sozlesmesini-askıya-aldirdi-202696.html> (Erişim Tarihi:21 Mayıs 2016).

⁶⁶ "AB Komisyonu Dublin Sözleşmesi'ni Rafa Kaldırılmak İstiyor", 6 Nisan 2016, *Euronews*. <http://tr.euronews.com/2016/04/06/ab-komisyonu-dublin-sozlesmesi-ni-rafa-kaldirilmak-istiyor/> (Erişim Tarihi:20 Mayıs 2016).

⁶⁷ Emine Akçadağ, *Yasa Dışı Göç ve Türkiye*, BİLGESAM, Rapor No: 42, 2012, s. 20.

⁶⁸ Bülent Çiçekli, *Yabancılar ve Mülteci Hukuku*, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2014, s. 367.

⁶⁹ Merve Dilan Ansen, *Türk Yabancılar Hukukunda Mülteciler*, Yüksek Lisans Tezi, Ankara, Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2012, s. 96-97.

Ayrıca Kişisel ve Siyasal Haklar Sözleşmesi'nin 12. maddesi ikamet ve seyahat hakkını koruma altına almıştır. Ancak sözleşmede diğer sözleşmelerden farklı olarak ulusal güvenliğin, kamu düzeninin, başkalarının haklarının ve özgürlüklerinin tehdit edilmesi durumunda ikamet ve seyahat haklarının sınırlandırılabilmesi ifade edilmiştir.⁷⁰ Bu hak Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin (AİHS) orijinal metninde yer almamıştır. Bu boşluk ancak sözleşmenin 1968 yılında yürürlüğe giren 4 No'lu Ek Protokol'ünün 2. maddesi ile giderilmiştir. Buna göre ülkede yasal olarak bulunan herkes serbestçe dolaşma ve ikametgâhını serbestçe seçme hakkına sahiptir.⁷¹ Dolayısıyla bu madde, ülkede yasal olarak bulunan mülteci ve sığınmacıları da kapsamaktadır.

1.3.2. Aile Hayatı Hakkı

1998 yılında yayımlanan BM MYK Elkitabı 'nda aile birliği ilkesini koruma ile ilgili öneriler yer almaktadır. Bu çerçevede aile reisinin mülteci olarak kabul edildiğinde prensip gereği bakmakla yükümlü olduğu kişilerin de mülteci statüsünden faydalanabileceği belirtilmiştir.⁷² AİHS'nin 8. maddesinde bütün insanların özel ve aile yaşamlarına, konutlarına ve haberleşmelerine saygı gösterilmesini isteme haklarına sahip oldukları belirtilmiştir. Söz konusu maddede aile birliği ilkesi dolaylı olarak korunmaktadır. Cenevre Sözleşmesi'nde ise aile birliği ile ilgili bir hüküm bulunmamaktadır.⁷³

Bununla beraber pek çok insan hakları belgesinde kişilerin aile kurma hakkına sahip olduğu ve ailenin toplumun temel bir birimi olarak korunmaya layık olduğu ifade edilmiştir. İHEB'in 16. maddesinin 3. fıkrasında, AİHS'nin 8 ve 12. maddesinde, Medeni ve Siyasal Haklar Sözleşmesi'nin (MSHS) 17. ve 23. maddesinde, Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklar Sözleşmesi'nin (ESKHS) 10. maddesinin 1. fıkrasında aile hayatını koruyan hükümlere yer verilmiştir.⁷⁴

---

⁷⁰ H. Demirtaş, 2009, s. 23.

⁷¹ Nazlı Töre, *Uluslararası Göç Hukuku*, Turhan Kitabevi Yayınları, Ankara, 2016, s.153.

⁷² B. Çiçekli, 2009, s. 181.

⁷³ F. Ercan Coşkun, 2004, s. 90.

⁷⁴ B. Çiçekli, 2014, s. 371.

1.3.3. Eğitim ve Öğretim Özgürlüğü

Eğitim ve öğretim hakkının herkese sağlanması gereği İHEB'in 26 (1). maddesinde işaret edilmektedir.⁷⁵ 1951 Cenevre Sözleşmesi'nin 22. maddesinde mültecilerin eğitim ve öğretim özgürlüğü düzenlenmiştir. Sözleşme, temel eğitim bakımından mültecilere diğer vatandaşlar ile aynı muamele yapma ve mültecilere de aynı olanakları tanıma yükümlülüğünü getirmiştir. Ayrıca bu ilke BMMYK İcra Komitesi'nin 47. numaralı kararında da kabul edilmiştir. Bütün mülteci çocukların kültürel kimliklerine uygun tatmin edici düzeyde eğitim hakkından yararlanmaları gerektiği ifade edilmiştir. Bu maddenin ikinci fıkrasında temel eğitim düzeyi dışında kalan eğitim hakkına değinilmiştir. Aynı fıkra içerisinde taraf devletlerin, mültecilerin yükseköğrenim veya teknik, mesleki eğitim imkânından yararlanmalarını sağlamaları gerektiği ifade edilmiştir.⁷⁶

Bununla birlikte ilköğretim konusunda, 1951 Cenevre Sözleşmesi yurtaşlar arasında eşitlik ilkesini benimsemiştir. ESKHS, Çocuk Hakları Sözleşmesi (ÇHS) ve İHEB'de ayrıca bu hak ve özgürlüğün ayrımcılık yapılmadan herkese ücretsiz ve mecburi sağlanması gerektiği belirtilmiştir.⁷⁷

1.3.4. Çalışma Hakkı

Cenevre Sözleşmesi'nin 17. maddesinde ücretli çalışma, 18. maddesinde kendi işinde çalışma, 19. maddesinde ise serbest meslek icra etme konuları düzenlenmiştir.⁷⁸ Sözleşmenin 24. maddesinde çalışma konusunda mültecileri koruyan hükümler bulunmaktadır.⁷⁹ Buna göre sözleşmenin 17. maddesinde ücretli çalışma şu şekilde yer almıştır: *“Taraf Devletler, ülkelerinde yasal olarak ikamet eden her mülteciye, ücretli bir meslekte çalışmak hakkı bakımından, aynı şartlar içinde yabancı bir memleketin vatandaşına uyguladıkları en müsait muameleyi uygulayacaklardır.”*⁸⁰

---

⁷⁵ a. g. e., s. 376.

⁷⁶ M. E. Büyükçalık, 2015, s. 189.

⁷⁷ B. Çiçekli, 2009, s. 188.

⁷⁸ B. Çiçekli, 2014, s. 372.

⁷⁹ M. E. Büyükçalık, 2015, s. 182.

⁸⁰ B. Çiçekli, 2014, s. 372.

Sözleşmenin 18. maddesi ise kendi işinde çalışmak konusunda mültecilere aynı koşullarda olan yabancılara sağlanan muameleden faydalanma hakkı tanımıştır. Bu maddeye göre; “*Taraf Devletler, ülkelerinde yasal olarak bulunan mültecilere, tarım, sanayi, küçük sanatlar ile ticaret sahalarında kendi iş yerlerini açmak ve sanayi, ticari şirketler kurmak haklarıyla ilgili olarak, mümkün olduğu kadar müsait ve her halde genel olarak aynı şartlardaki yabancılara tanıdıklarından daha az müsait olmayan muameleyi uygulayacaklardır.*”⁸¹

Sözleşmenin 19. maddesine göre, “*Her Taraf Devlet, ülkesinde yasal olarak ikamet eden ve bu Devletin yetkili makamlarınca tanınan diplomalara sahip olup bir serbest mesleği icra etmek isteyen mültecilere, mümkün olduğu kadar müsait ve her halde aynı şartlar içindeki tüm yabancılara sağlanandan daha az müsait olmayan şekilde muamele uygulayacaktır.*” Söz konusu madde serbest meslek icra edilmesi hususunda mültecilerin aynı koşullarda olan yabancılara sağlanan imkânlardan faydalanması gerektiğini ifade etmektedir. Ayrıca bu madde mültecilerin bir serbest meslek icra edebilmesi için diploma şartını aramaktadır.⁸²

Öte yandan İHEB’in 23. maddesine göre de, “*her şahsın çalışmaya, işini serbestçe seçmeye, adil ve elverişli çalışma şartlarına ve işsizlikten korunmaya hakkı vardır.*” ESKHS’nin 6. maddesine göre ise; “*Bu sözleşmeye taraf devletler, herkesin çalışma hakkını tanır ve bu hakkı korumak için gerekli tedbirleri alır. Çalışma hakkı, herkesin kendi seçtiği ve girdiği bir işte çalışarak geçimini sağlama imkânına ulaşma hakkını da içerir.*”⁸³ Ancak sözleşmenin 4. Maddesinde, sözleşmede geçen tüm hakların toplumun refahını bozmaları durumunda sınırlanabileceği ifade edilmiştir.⁸⁴

1.3.5. Sağlık Hakkı

Uluslararası hukukta sığınmacıların ve mültecilerin “*herkesin-mümkün olan en yüksek seviyede fiziksel ve ruhsal sağlık standartlarına sahip olma hakkından*” faydalanılması gerektiği ifade edilmiştir.⁸⁵ Sağlık hizmetlerinden yararlanma hakkı;

---

⁸¹ a. g. e., s. 373-374.

⁸² B. Çiçekli, 2009, s. 186.

⁸³ a. g. e., s. 185.

⁸⁴ H. Demirtaş, 2009, s. 25.

⁸⁵ Uluslararası Af Örgütü, *İki Arada Bir Derede Türkiye’deki Mültecilere Koruma Sağlanmıyor*, 2009, s. 21.

herkes açısından İHEB ve ESKHS, çocuklar açısından ÇHS, engelliler açısından BM Engellilerin Haklarına İlişkin Sözleşme (BMEHS) tarafından koruma altına alınmıştır.⁸⁶

İHEB'in 25 (1) maddesine göre, “Her şahsın, gerek kendisi gerekse ailesi için, yiyecek, giyim, mesken, tıbbi bakım, gerekli sosyal hizmetler dâhil olmak üzere sağlığı ve refahını temin edecek uygun bir hayat standardına ve işsizlik, hastalık, sakatlık, dulluk, ihtiyarlık veya geçim imkânlarından iradesi dışında mahrum bırakacak diğer hallerde güvenliğe hakkı vardır.”⁸⁷ ESKHS'nin 11. maddesinde sağlık hakkı konusunda devletlere herkesin yeterli hayat standardına sahip olmalarını sağlamaktan başka bir sorumluluk yüklenmemiştir. Sözleşmenin 12. maddesine göre ise sözleşmeye taraf olan devletlerin, bütün insanların kabul edilebilir seviyede sağlık standardına sahip olma haklarını kabul edeceği ifade edilmiştir.⁸⁸ Bununla birlikte ÇHS'nin 24 (1). maddesinde taraf devletlerin, çocukların kabul edilebilir en iyi sağlık düzeyine kavuşmalarını, tıbbi bakım ve iyileştirme hizmetlerinden faydalanmalarını sağlamaları konularını tanınmaları gerektiği ifade edilmiştir.⁸⁹

1.4. TARİHSEL SÜREÇTE TÜRKİYE'DE GÖÇ HAREKETLERİ

Türkiye Cumhuriyeti kuruluş yıllarından günümüze kadar hem göç alan hem de göç veren bir ülke olarak son zamanlarda küresel göç hareketleri için transit ülke konumuna gelmiştir. Bu göç hareketlerini, daha çok göç alma ve göç verme olgularının belirlediği, 1923-1980 dönemi ve transit ülke olgusunun belirlediği 1980-2010 dönemi olmak üzere iki dönemde ele almak mümkündür.

1.4.1. 1923-1980 Döneminde Yaşanılan Göç Hareketleri

Türkiye, Osmanlı İmparatorluğu'nun dağılmasından sonra ülke dışında kalan Türk göçmenlerin gelişleri sebebiyle, kurulduğu ilk yıllardan itibaren göç alan ülke konumunda olmuştur. Bunun yanında Türkiye, 1960'lı yıllardan itibaren yurt dışında

---

⁸⁶ Suriye'den İstanbul'a Gelen Sığınmacıları İzleme Platformu (SİGSİP), *Yok Sayılanlar; Kamp Dışında Yaşayan Suriye'den Gelen Sığınmacılar İstanbul Örneği*, 2013, s. 14.

⁸⁷ B. Çiçekli, 2009, s.190.

⁸⁸ M. E. Büyükçalık, 2015, s. 173.

⁸⁹ B. Çiçekli, 2014, s. 379.

çalışmak için göç eden işçiler sebebiyle de uzun bir süre göç veren ülke olmuştur. Ancak 1970’li yıllara gelindiğinde komşu ülkelerde yaşanan siyasi olaylar sebebiyle ülke tekrar göç alan bir ülke haline gelmiştir. Ayrıca göçün niteliği değişmiş ve Türkiye mülteci, sığınmacı gibi kavramlar ile tanışmıştır.⁹⁰

Osmanlı İmparatorluğu’nun yıkılmasından sonra Türkiye’ye göç eden Türk soydaşlar, 1923-1990 döneminde Türkiye’ye yönelik mülteci hareketlerini oluşturmuşlardır. 1923’te imzalanan Lozan Antlaşması gereğince Yunanistan ile Türkiye arasında gerçekleşen mübadele sonucunda 384.000 kişi Türkiye’ye yerleşmiştir.⁹¹ Bulgaristan’dan Türkiye’ye 1914-1934 yılları arasında yıllık ortalama 10 bin kişi gelmiştir.⁹² Ayrıca Makedonya’dan da Türkiye’ye uygulanan baskı sebebiyle ilki 1924 ve ikincisi de 1936 yılında olmak üzere önemli göç hareketi yaşanmıştır.⁹³

Türkiye, 1947-1960 yılları boyunca Yugoslavya ve Romanya gibi ülkelere de göç almıştır. Romanya’dan 1923-1949 yıllarında 19.865 aile olmak üzere toplamda 79.287 kişi Türkiye’ye yerleşmek üzere göç etmiştir. Bunun yanında 1960’lı yıllara kadar Yugoslavya’dan, 11.280 aile olmak üzere toplam 43.271 kişi ise göçmen olarak giriş yapmıştır.⁹⁴ 1952-1967 yıllarında Yugoslavya ve Makedonya’dan Türkiye’ye serbest göçmen olarak gelen ailelerin sayısı 45.338 olmak üzere toplam 175.392 kişidir. Göç sonucu bölgede bulunan Müslüman ve Türklerin yarısı Türkiye’ye gelmiştir.⁹⁵ Ancak bu dönemde imzalanan Cenevre Sözleşmesi ve Ek Protokolü, Türkiye’ye yönelik sığınma taleplerinde önemli kısıtlamalar getirmiştir.⁹⁶

---

⁹⁰ İ. E. Taşdelen, 2011, s. 115.

⁹¹ H. Demirtaş, 2009, s. 39-40.

⁹² Filiz Çolak, “Bulgaristan Türklerinin Türkiye’ye Göç Hareketi (1950-1951)”, *Tarih Okulu Dergisi*, Sayı: 14, 2013, s. 117.

⁹³ Burak Ercoşkun, *Suriyeli Mültecilerin Türkiye’ye Sosyokültürel ve Sosyoekonomik Etkileri*, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, İstanbul Yeniüzyıl Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2015, s. 22.

⁹⁴ M. A. Küçükçavuş, 2009, s. 44.

⁹⁵ R. Korkut, 2010, s. 55.

⁹⁶ C. Güleç, 2015, s. 92.

1.4.2. 1980-2010 Döneminde Yaşanılan Göç Hareketleri

1980 ve özellikle 1990 sonrasında önemli bir ivme kazanan küreselleşme dünya üzerinde göç süreçlerini de etkilemiştir. Öte yandan siyasal dengelerin değişmesinin sonucu olarak ortaya çıkan çatışmalı ortamlar milyonlarca kişiyi yerinden etmiş ve birçok insan mülteci konumuna düşmüştür. Türkiye bu toplu nüfus hareketlerinden oldukça fazla etkilenmiştir. Türkiye 1990'lı yıllara kadar özellikle Ortadoğu ve Afrika ülkelerinden sığınma amaçlı göç alan ülke konumuna gelmiştir.⁹⁷ Örneğin 1979 yılında pek çok rejim muhalifi, İran'da yaşanan "İslam Devrimi" sonrasında Türkiye üzerinden Avrupa'ya geçmek istemiştir. Ayrıca Körfez Savaşı sonrasında 460.000 Kürt mülteci, 1988 yılında 51.000 Irak vatandaşı Türkiye'ye sığınma talebinde bulunmuştur. Bunun yanında 1989 yılında 345.000 Türk kökenli Bulgaristan vatandaşı, 1992'de 25.000 Bosnalı ve 1999 yılında 10.000 Kosovalı Türkiye'ye sığınmıştır.⁹⁸ Yine 10.500 kişi çeşitli sebeplerle Makedonya'dan 2001 yılında Türkiye'ye göç etmiştir.⁹⁹

Türkiye'ye 1995-2007 yılları arasında İran, Irak, Afganistan ve diğer ülkelerden toplam 70 bin göçmen sığınmak istemiştir. Fakat Türkiye bu göçmenleri 1951 Cenevre Sözleşmesi'ndeki kısıtlamalar sebebiyle mülteci olarak kabul etmeyerek geçici sığınmacı olarak kabul etmiştir. Bunlardan mülteci statüsü hakkını kazananlardan 18.764 kişi 2000-2007 yılları arasında BMMYK'nin Türkiye Ofisi aracılığıyla ABD, Avustralya, Kanada, Norveç, İsveç ve Finlandiya gibi ülkelere gönderilmiştir.¹⁰⁰ Öte yandan SSCB'nin dağılmasından sonra kendi ülkelerinde çalışabilme imkânları sınırlanmış olan göçmenler Romanya, Arnavutluk, Polonya gibi ülkelerden ve Rusya'dan Türkiye'ye çalışmak için gelmişlerdir.¹⁰¹ Buna karşın 1999 yılında Türkiye'den 12.500 kişi Almanya'dan sığınma isteğinde bulunmuş bunlar arasından 2.000 kişinin talebi kabul edilmiştir.¹⁰²

---

⁹⁷ R. Korkut, 2010, s. 56.

⁹⁸ R. Toplu, 2014, s. 11.

⁹⁹ Deniz Eroğlu, "Ulusal Güvenlik Kaygılarından Mali Külfet Söylemine: Türkiye'nin Yeni Sığınma Politikaları", *Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Cilt: 13, Sayı: 2, 2015, s. 210.

¹⁰⁰ O. Deniz, 2009, s. 191.

¹⁰¹ K. Doğan, 2008, s. 48.

¹⁰² G. Taneri, 2012, s. 342.

1.5. TÜRK MEVZUATINDA MÜLTECİ HUKUKU

Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluşundan itibaren 1990'lı yıllara kadar mülteci hukuku bakımından önemli bir gelişmenin yaşandığı pek söylenemez. Bu dönemde mülteci hukuku açısından en önemli gelişme Türkiye'nin Cenevre Sözleşmesi ve Ek Protokol'e taraf olmasıdır. Türk mevzuatında mülteci hukukunun gelişmesi asıl olarak 1994 yılında yayınlanan İltica ve Sığınma Yönetmeliği ile olmuştur.

1.5.1. 1923-1994 Arası Dönemde Mülteci Hukukunun Gelişimi

Türkiye'de mülteci hukukunun gelişiminde yasal mevzuat dışında mülteci ve sığınmacılar ile ilgili İç İşleri Bakanlığı tarafından çıkarılan genelgeler, ilgili emniyet makamlarının yapmış oldukları uygulamalar ve ayrıca iltica ve sığınma ile ilgili yargı kararları önem arz etmektedir.¹⁰³ Bu bakımdan mülteci hukukunu düzenleyen ilk yasal mevzuatın 1934 tarihli ve 2510 sayılı İskân Kanunu olduğu görülmektedir. Cumhuriyetin ilk yıllarında yaşanan nüfus mübadelesi döneminde göçmenlerin durumunu düzenlemek için çıkarılan bu kanunda Türk kültürüne bağlı olmayan kimselerin göçmenliğe kabul edilip edilmeyeceği ele alınmıştır.¹⁰⁴

Mülteci hukukuna yönelik olarak ikinci düzenleme olan 1950 tarihinde kabul edilen 5683 sayılı Yabancıların İkamet ve Seyahatleri Hakkında Kanunu'nda ülkeye sığınmış kişilerin ikamet ve seyahat durumları düzenlenmiştir.¹⁰⁵ Ardından 5 Temmuz 1950 tarihli ve 5682 sayılı Pasaport Kanunu'nda ise pasaportlu ya da pasaportu olmadan ülkeye giriş yapan kişilerin kabulü, kamu güvenliği ya da benzer sebeplerle yabancıların sınır dışı edilmesi gibi konular düzenlenmiştir.¹⁰⁶

Türkiye, 1951 tarihli Cenevre Sözleşmesi'ni imzalamıştır. Türkiye sözleşmeye dâhil olurken doğal olarak sözleşmenin öngördüğü mülteci kavram ve tanımına getirilen yer ve zaman kısıtlamalarını kabul etmiştir.¹⁰⁷ Yukarıda belirtildiği gibi Cenevre Sözleşmesi'nde yer alan zaman ve yer sınırlaması 1967 Ek Protokolü ile kaldırılmıştır. Fakat protokol, sözleşmeyi coğrafi kısıtlama ile imzalamış olan

¹⁰³ Bülent Çiçekli, *Yabancılar ve Polis*, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2003, s. 133.

¹⁰⁴ İ. B. Akyürek, 2007, s. 139.

¹⁰⁵ M. E. Büyükçalık, 2015, s. 75.

¹⁰⁶ E. Barkın, 2014, s. 350-351.

¹⁰⁷ B. Çiçekli, 2003, s. 131.

Türkiye gibi devletlere bu sınırlamaları sürdürme olanağı vermiştir. Dolayısıyla Türkiye, Avrupa'dan gelenlere iltica hakkı verirken, Avrupa dışından gelenlere ise geçici sığınma hakkı tanımıştır.¹⁰⁸

1.5.2. İltica ve Sığınma Yönetmeliği

Mültecilere yönelik diğer bir hukuki düzenleme olan 30 Kasım 1994 tarihinde yürürlüğe giren “Türkiye’ye İltica Eden veya Başka Bir Ülkeye İltica Etmek Üzere Türkiye’den İkamet İzni Talep Eden Münferit Yabancılar İle Topluca Sığınma Amacıyla Sınırlarımıza Gelen Yabancılara ve Olabilecek Nüfus Hareketlerine Uygulanacak Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik”tir. Yönetmelikte devletin bireysel ve toplu sığınma karşısında takınacağı tavır ve sığınmacılara sağlanacak olan haklar düzenlenmiştir. Bu yönüyle Yönetmelik doğrudan sığınma olayları ile ilgili ilk genel düzenleyici belge niteliği taşımaktadır.¹⁰⁹

Yönetmeliğin 3. maddesinde mülteci ve sığınmacı kavramları için ayrı tanımlar yapılmıştır. Buna göre mülteci; “Avrupa’da meydana gelen olaylar sebebiyle ırkı, dini, milliyeti, belirli bir toplumsal gruba üyeliği veya siyasi düşünceleri nedeniyle takibata uğrayacağından haklı olarak korktuğu için vatandaşı olduğu ülke dışında bulunan ve vatandaşı olduğu ülkenin himayesinden istifade edemeyen veya korkudan dolayı istifade etmek istemeyen ya da uyruğu yoksa ve önceden ikamet ettiği ülke dışında bulunuyorsa oraya dönmeyen veya korkusundan dolayı dönmek istemeyen yabancı” şeklinde tanımlanmıştır.¹¹⁰

Sığınmacı kavramı ise; “ırkı, dini, milliyeti, belirli bir toplumsal gruba üyeliği veya siyasi düşünceleri nedeniyle takibata uğrayacağından haklı olarak korktuğu için vatandaşı olduğu ülke dışında bulunan ve vatandaşı olduğu ülkenin himayesinden istifade edemeyen veya korkudan dolayı istifade etmek istemeyen ya da

¹⁰⁸ Reyhan Toplu, *TOHAV Göç Analiz Raporu 2014*, Toplum ve Hukuk Araştırmaları Vakfı Yayınları, İstanbul, 2014, s. 12.

¹⁰⁹ İbrahim Kaya ve Esra Yılmaz Eren, *Türkiye’deki Suriyelilerin Hukuki Durumu Arada Kalanların Hakları ve Yükümlülükleri*, SETA Yayınları, İstanbul, 2015, s. 22.

¹¹⁰ Türkiye’ye İltica Eden veya Başka Bir Ülkeye İltica Etmek Üzere Türkiye’den İkamet İzni Talep Eden Münferit Yabancılar İle Topluca Sığınma Amacıyla Sınırlarımıza Gelen Yabancılara ve Olabilecek Nüfus Hareketlerine Uygulanacak Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik, 30 Kasım 1994, *T. C. Resmî Gazete*, 22127.

uyruğu yoksa ve önceden ikamet ettiği ülke dışında bulunuyorsa oraya dönmeyen veya korkusundan dolayı dönmek istemeyen yabancı” olarak tanımlanmıştır.¹¹¹

Bu tanımlardan da anlaşılacağı üzere, sığınmacı kavramı tanımında mülteci statüsünü kazanabilmek için gerekli olan “Avrupa’da meydana gelen olaylar sebebiyle” kısmı yer almamaktadır. Buradaki amacın, Türkiye’nin Cenevre Sözleşmesi’ne koyduğu çekinceler sebebiyle mülteci statüsüne girmeyen göçmenlerin sığınmacı statüsüne almak olduğu söylenebilir.¹¹²

Yönetmeliğin 8. maddesinde toplu olarak Türkiye sınırlarına gelmiş olan yabancılara ve oluşabilecek nüfus hareketlerine karşı alınacak önlemler yer almaktadır. Buna göre milletlerarası hukuktan kaynaklanan yükümlülükler saklı kalmak koşuluyla ve aksine bir siyasî karar alınmadıkça toplu nüfus hareketlerinin sınırda durdurulması belirtilmiştir. Diğer bir ifadeyle kitlesel akınlar ile karşılaşılması durumunda tampon bölge oluşturulması amaçlanmıştır. Yönetmeliğin 4. bölümü, ülke sınırlarına toplu olarak gelen ya da sınırları toplu olarak geçen sığınmacı ve mültecilerin ülkeye kabul edilmeleri durumunda yapılacak işlemler ve alınacak önlemlere ilişkindir.¹¹³ Yönetmeliğin 26. maddesinde ise topluca sığınanlar ile iltica eden mültecilerin sığınma ya da ilticaya neden olan sebebin ortadan kalkmasıyla uyruğunda oldukları devlete iade edilmelerinin sağlanacağı öngörülmektedir.¹¹⁴ Bu yönüyle yönetmeliğin 1991 Körfez Savaşı sonrasında Irak’tan Türkiye’ye doğru gelişen toplu sığınma olaylarının etkisinde kaldığı söylenebilir.

İltica ve Sığınma Yönetmeliği, 1996 ve 2006 yıllarında önemli oranda değişime uğramıştır. Fakat bu değişikliklere rağmen yönetmelik, Türkiye’den sığınma talebinde bulunanlar arasında bir ayrıma gitmemiştir. Avrupa’dan gelen ile Avrupa’dan gelmeyen sığınmacılar için başvuru yöntemi aynı olarak kalmıştır.¹¹⁵

---

¹¹¹ a. g.e.1994.

¹¹² G. Ünlü, 2007, s. 189.

¹¹³ Doğa Elçin, “Türkiye’de Bulunan Suriyelilere Uygulanan Geçici Koruma Statüsü 2001/55 Sayılı Avrupa Konseyi Yönergesi ile Geçici Koruma Yönetmeliği Arasındaki Benzerlik ve Farklılıklar”, *TBB Dergisi*, (124), 2016, .s. 15-16.

¹¹⁴ M.T. Odman, 1995, s. 185.

¹¹⁵ Süleyman Demirel, “Türkiye’de Geçici Koruma Statüsüyle Bulunan Suriye Vatandaşlarına Yönelik Harcamaların Güvenlik Ekonomisi Açısından Değerlendirilmesi” *Çankırı Karatekin Üniversitesi Uluslararası Avrasya Strateji Dergisi*,4 (1), 2014, s. 104.

1.5.3. 1994-2013 Yılları Arası Mülteci Hukukunun Gelişimi

Türkiye'nin AB'ye 1999 yılında Helsinki Zirvesi'nde aday ülke olarak gösterilmesi ve Katılım Ortaklığı Belgelerinin açıklanması ile mülteci hukukunun gelişimi yeni bir boyut kazanmıştır. Türkiye mülteci hukukunu Katılım Ortaklığı Belgeleri doğrultusunda AB politikaları ile uyum sağlamaya çalışmıştır. AB'nin bu bağlamda Türkiye'den temel beklentisi vize rejimini AB vize rejimi ile uyumlu hale getirmesi, sınır kontrollerinin sağlanması, Cenevre Sözleşmesi'ne konulan coğrafi kısıtlamanın kaldırılması, mülteci kabul merkezlerinin ve sosyal destek mekanizmalarının kurulması olmuştur. Türkiye bu beklentilere 2003 yılında yayınlanan Ulusal Programı ve Aralık 2004'te Twinning Projesi sonucunda yayınlanan Ulusal Eylem Planı ile cevap vermiştir.¹¹⁶ 2003 yılı Ulusal Programında, AB mevzuatına uyumun iltica alanında başlatılması öncelik olarak belirlenmiştir. Programda mülteciler için konaklama, sosyal destek mekanizmalarının geliştirilmesi çalışmalarının sürdürülmesinin ve bu alandaki idari ve destek kapasitenin geliştirilmesi amaçlanmıştır.¹¹⁷

Türkiye, 08 Mart 2004 tarihinde iltica ve göç işlemlerinin AB Müktesebatına uyum sağlaması için AB 2002 Mali İşbirliği programı kapsamında Danimarka-İngiltere Konsorsiyumu ile TR02- JH-03 İltica-Göç Twinning Projesini uygulamaya koymuştur. Ulusal Eylem Planının hazırlanması için 2 Kasım 2004 tarihi itibarıyla "İltica-Göç Eylem Planı Görev Gücü" oluşturulmuş ve bir "Türkiye'nin İltica ve Göç Eylem Planı" taslağı hazırlanmıştır. Söz konusu tasarı Bakanlar Kurulu tarafından kabul edilerek "Sığınma ve Göç Alanındaki AB Müktesebatının Üstlenilmesine İlişkin Türkiye Ulusal Eylem Planı" adıyla 25 Mart 2005 tarihinde yürürlüğe girmiştir.¹¹⁸ Bu eylem planı ile farklı yasalarda dağınık olarak düzenlenen göç ve iltica ile ilgili hükümlerin bir yasa altında toplanması hedeflenmiştir. 1994 Yönetmeliği'nin değiştirilmesi, Ulusal Eylem Planı çerçevesinde yer alan hedefler doğrultusunda yapılmış olan önemli bir çalışmadır.¹¹⁹

¹¹⁶ Senar Ataman, "Türkiye'nin İltica Politikası", 9 Ekim 2007, http://www.multeci.net/tr/h/Türkiye_nin_iltica_politikasi (Erişim Tarihi:20 Nisan 2016).

¹¹⁷ E. Akçadağ, 2012, s. 40.

¹¹⁸ Cemil Güner, "İltica Konusunda Türkiye'nin Yol Haritası: Ulusal Eylem Planı", *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, Cilt: 56, Sayı: 4, 2007, s. 86-87.

¹¹⁹ İ. Kaya ve E. Yılmaz Eren, 2015, s. 24.

Türkiye, 22 Haziran 2006 tarihinde 57 Sayılı Genelge’yi AB Müktesebatına uyum çerçevesinde kabul etmiştir. Genelgede iç hukuk mevzuatı açısından iltica konusunun sahip olduğu durum ile AB’nin konuyla ilgili düzenlemeleri değerlendirilmiştir. Ayrıca sığınmacı ve mültecilerin uygulamada karşılaşacakları durumlar karşısında nasıl hareket edecekleri ayrıntılı şekilde ortaya konmuştur. Ancak Genelge mültecilerin hakları bakımından bazı olumsuzluklar taşıdığı yönünde eleştirilmiştir. Bu olumsuzlukların, daha çok yabancıların sığınma isteğinin kabul edilmediği hallerde söz konusu hak arama yollarında yaşanan sorunlar olduğu söylenebilir. Örnek verilecek olursa; Ulusal Eylem Planı’nda yabancıların başvurusunun reddedilmesi üzerine hakkını idari yargıya başvurarak araması aşamasında idari mahkeme kararını verene kadar yabancıların sınır dışı edilmeyeceği belirtilmiş olmasına rağmen 57 Sayılı Genelge yabancıların sınır dışı edilmesi işlemini idarenin takdirine bırakmıştır.¹²⁰

Bu aksaklıkların 16 Ocak 2006 tarihinde kabul edilen “Türkiye’ye İltica Eden veya Başka Bir Ülkeye İltica Etmek Üzere Türkiye’den İkamet İzni Talep Eden Münferit Yabancılar İle Topluca Sığınma Amacıyla Sınırlarımıza Gelen Yabancılara ve Olabilecek Nüfus Hareketlerine Uygulanacak Usul Ve Esaslar Hakkında Yönetmelikte Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik” ile giderilmesi amaçlanmıştır.¹²¹ İç İşleri Bakanlığı’na kendisinin tekeline bırakılmış olan mülakat yapma ve mülakattan sonra yabancıların statüsü hakkında inceleme yapılıp yapılmayacağına ilişkin karar verme yetkisi 2006 Yönetmeliğinin 2. maddesi ile Valiliklere devredilme olanağı tanınmıştır. Ayrıca yönetmeliğin 3. maddesinde İç İşleri Bakanlığı’nın yabancıların sığınmaları hakkında karar alırken Dış İşleri Bakanlığı olmak üzere ilgili Bakanlıklardan görüş alma yükümlülüğü kalkmıştır.¹²²

Öte yandan, 2006 yılında yürürlüğe giren 5543 sayılı İskân Kanunu’nda da mülteciler ile ilgili kısmi bir düzenlemeye gidilmiştir. Bu düzenleme; göçmenleri, malları kamulaştırılmaya tabi tutulanları, çeşitli sebeplerle iskana zorlanmış Türk vatandaşlarını, yerleşimlerinin düzenlenmesi ile ilgili uygulamaya esas alınacak

¹²⁰ M. E. Büyükçalık, 2015, s. 110-111.

¹²¹ Eda Bozbeyoğlu, “Mülteciler ve İnsan Hakları”, *Hacettepe Üniversitesi İletişim Fakültesi Kültürel Çalışmalar Dergisi*, 2 (1), 2015, s. 69.

¹²² M. E. Büyükçalık, 2015, s. 108.

önlemlere dair hükümleri, köylerin toplu hale getirilmesi gibi konuları kapsamıştır.¹²³ Ayrıca 15 Ekim 2008 yılında İçişleri Bakanlığı'na bağlı "İltica ve Göç Mevzuatı ve İdari Kapasitesini Geliştirme ve Uygulama Bürosu" kurulmuştur. Büronun en önemli katkısı 6458 Sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu'nun hazırlanması olmuştur.¹²⁴

1.5.4. 6458 Sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu

Türkiye'nin, bulunduğu coğrafi konum ve çatışma bölgelerine yakın olması sebebiyle yoğun olarak göç akımına uğradığından, yeni koşullar doğrultusunda iltica politikasında değişikliğe gitmesi kaçınılmaz olmuştur. Bu doğrultuda, 2013 yılında 6458 sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu (YUKK) yayınlanmıştır.¹²⁵ YUKK ile Ulusal Eylem Planı'nda yer alan birçok konu mevzuat ölçeğinde somut hale getirilmiştir. Beş kısım ve 126 maddeden oluşan bu kanunda yabancıların halleri, uluslararası koruma, geri gönderme yasağı, yabancılar ve uluslararası korumayla ilgili ortak yargılar ile Göç İdaresi Genel Müdürlüğü'nün kuruluş ve işleyişi ile ilgili düzenlemeler bulunmaktadır.¹²⁶ Ayrıca 5683 sayılı Yabancıların Türkiye'de İkamet ve Seyahatleri Hakkında Kanun ile 5682 sayılı Pasaport Kanunu'nda yer alan bazı maddeler yürürlükten kaldırılmıştır.¹²⁷

YUKK, "Avrupa ülkelerinde meydana gelen olaylar" ölçütünü kıstas aldığı için coğrafi sınırlamanın hala sürdüğü söylenebilir.¹²⁸ Dolayısıyla YUKK, eski mevzuatın Avrupa'dan gelenleri "mülteci" olarak tanımlanmasını kabul etmiştir. Eski mevzuat Avrupa'dan gelmeyen kişileri "sığınmacı" olarak tanımlarken, yeni kanun bu kişiler için "şartlı mülteci" kavramını kullanmaktadır. Eski mevzuatta yer almayan *ikincil koruma* statüsü yeni kanun tarafından getirilen bir kavramdır.¹²⁹

---

¹²³ İ. B. Akyürek, 2007, s. 139.

¹²⁴ Uğur Altun ve Özge Görel, *Sığınmacılar ve Mülteciler Raporu*, Türkiye Barolar Birliği Yayınları, Ankara, 2016, s. 17.

¹²⁵ Mehmet Dalar, Nazlı Ayhan Algan ve Ümit Algan, "Bolu İlindeki Orta Doğulu Sığınmacıların Sosyal ve Ekonomik Sorunları: Saha Çalışmasına Dayalı bir Analiz", *Alternatif Politika*, Cilt: 5, Sayı: 3, 2013, s. 346.

¹²⁶ Bekir Parlak ve Ali Utku Şahin, "Türkiye İltica ve Göç Mevzuatının Coğrafi Kısıtlama Uygulaması Yönünden Analizi", *TESAM Akademi Dergisi*, 2 (2), 2015, s. 72.

¹²⁷ YUKK, 2013, m.124.

¹²⁸ İ. Kaya ve E. Yılmaz Eren, 2015, s. 25.

¹²⁹ M. Dalar, N. Ayhan Algan ve Ü. Algan, 2013, s. 346-347.

YUKK'un 91. maddesinde geçici koruma kavramı da yasal bir temele kavuşturulmuştur.¹³⁰ YUKK'un 91. maddesi ile Bakanlar Kurulu tarafından çıkarılacak yönetmelik ile koşulları sağlayan yabancılara sağlanabilecek koruma ile ilgili tüm işlemlere ilişkin usul ve esasların düzenlenmesi hükme bağlanmıştır.¹³¹ YUKK ile geçici koruma altına alınan fertlerin geri gönderilmeme ilkesi ilk defa bir yasa ile düzenlenmiştir.¹³²

YUKK'un ikinci kısmında yabancılar ile ilgili hükümler yer almaktadır. Söz konusu kısımda yabancıların Türkiye'ye girişleri (m. 5-18), ikamet etmeleri (m. 19-49) ve Türkiye'den çıkışları ele alınmaktadır. Ayrıca vatansızlar ve sınır dışı etme ile ilgili hükümler de bu kısımda yer almaktadır.¹³³ 17 Mart 2016 tarihinde yayımlanan YUKK'un Uygulamasına İlişkin Yönetmelik ile YUKK ile belirlenen genel hükümler ve düzenlemeler daha açık şekilde belirtilmiştir.¹³⁴

1.5.5. Koruma Statüleri

2013 Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu(YUKK) ile Türkiye'deki uluslararası koruma açısından daha önce mevzuatta olmayan bazı önemli statülerin yer alması sağlanmıştır. Bu statüler “mülteci”, “şartlı mülteci”, “ikincil koruma” ve “geçici koruma”dır.¹³⁵

1.5.5.1. Mülteci

YUKK, 1951 Sözleşmesi ve 1994 Yönetmeliği'ndeki mülteci tanımını benimsemiştir. Böylece Türkiye'nin coğrafi kısıtlama uygulamasını da devam ettirmektedir.¹³⁶

---

¹³⁰ B. Çiçekli, 2014, s. 322.

¹³¹ Ceren Kaya, “Türk Sığınma Hukukunda Suriyeli Sığınmacıların Çalışma Hakları”, *Türk Göçü Seçilmiş Bildiriler I*, 2016, s. 38.

¹³² Ali Kemal Nurdoğan, Ali İhsan Burak Dur ve Mustafa Öztürk, “Türkiye'nin Mülteci Sorunu ve Suriye Krizinin Mülteci Sorununa Etkileri”, *İş ve Hayat Dergisi*, Sayı: 4, 2017, s. 226.

¹³³ Rifat Erten, “Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu Hakkında Genel Bir Değerlendirme”, *Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, Cilt: 19, Sayı: 1, 2015, s. 11.

¹³⁴ Erkan Savar, *Uluslararası ve Ulusal Hukuki Düzenlemeler Çerçevesinde Mülteci ve Sığınmacıların Sorunları: Çankırı İli Örneği*, Yüksek Lisans Tezi, Karabük, Karabük Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2016, s.46.

¹³⁵ M. M. Erdoğan, 2015, s.51.

¹³⁶ N. S. Ergüven ve B. Özturanlı, 2013, s. 1034.

YUKK'un 61. maddesinde mülteci statüsü düzenlenmektedir. Buna göre mülteci; *“Avrupa ülkelerinde meydana gelen olaylar nedeniyle; ırkı, dini, tabiiyeti, belli bir toplumsal gruba mensubiyeti veya siyasi düşünceleri sebebiyle zulme uğrayacağından haklı sebeplerle korktuğu için vatandaşı olduğu ülkenin dışında bulunan ve bu ülkenin korumasından yararlanamayan ya da söz konusu korku nedeniyle yararlanmak istemeyen yabancıya veya bu tür olaylar sonucu önceden yaşadığı ikamet ülkesinin dışında bulunan, oraya dönemeyen veya söz konusu korku nedeniyle dönmek istemeyen vatansız kişiler”* olarak ifade edilmiştir.¹³⁷

1.5.5.2. Şartlı Mülteci

YUKK, “sığınmacı” yerine “şartlı mülteci” kavramını kullanmıştır. Şartlı mültecilerin farkı Avrupa ülkelerinden gelmemiş olmalarıdır. Söz konusu maddenin sonuna “Üçüncü ülkeye yerleştirilinceye kadar Türkiye’de kalmalarına izin verilirler” hükmü eklenmiştir.¹³⁸ Bu kanun ile mülteci olma koşullarına sahip olmakla beraber Avrupa dışından geldiğinden mülteci statüsü kazanamayan fertlere Türkiye’de kalacakları ve güvenli bir ülkeye yerleştirilecekleri zaman süresince geçici bir barınma olanağı tanınmaktadır.¹³⁹ Şartlı mülteci statüsü YUKK’un 62. maddesinde düzenlenmiştir. Bu maddeye göre şartlı mülteci;

*“Avrupa ülkeleri dışında meydana gelen olaylar sebebiyle; ırkı, dini, tabiiyeti, belli bir toplumsal gruba mensubiyeti veya siyasi düşüncelerinden dolayı zulme uğrayacağından haklı sebeplerle korktuğu için vatandaşı olduğu ülkenin dışında bulunan ve bu ülkenin korumasından yararlanamayan, ya da söz konusu korku nedeniyle yararlanmak istemeyen yabancıya veya bu tür olaylar sonucu önceden yaşadığı ikamet ülkesinin dışında bulunan, oraya dönemeyen veya söz konusu korku nedeniyle dönmek istemeyen vatansız kişiye statü belirleme işlemleri sonrasında şartlı mülteci statüsü verilir. Üçüncü ülkeye yerleştirilinceye kadar, şartlı mültecinin Türkiye’de kalmasına izin verilir.”*¹⁴⁰

---

¹³⁷ YUKK, 2013.

¹³⁸ M. M. Erdoğan, 2015, s. 51-52.

¹³⁹ Sercan Reçber, “Hayatın Yok Yerindekiler: Mülteciler ve Sığınmacılar”, VI. Sosyal İnsan Hakları Ulusal Sempozyumu, Türkiye Petrol Kimya Lastik İşçileri Sendikası Yayını: 119, İstanbul, 2014, s. 255-256.

¹⁴⁰ YUKK, 2013.

1.5.5.3. İkincil Koruma

YUKK’da yer alan başka bir düzenleme ise ikincil koruma statüsüdür. Bu düzenlemenin temel amacı mülteci ya da şartlı mülteci tanımı kapsamına girmeyenlerin “geri göndermeme” ilkesinden hareket ile can güvenliğinin sağlanması ve işkenceden korunmasıdır.¹⁴¹ YUKK’un 63. maddesinde ikincil koruma statüsü düzenlenmiştir. Buna göre ikincil koruma şu şekilde tanımlanmıştır:

“Mülteci veya şartlı mülteci olarak nitelendirilemeyen, ancak menşe ülkesine veya ikamet ülkesine geri gönderildiği takdirde; a) Ölüm cezasına mahkûm olacak veya ölüm cezası infaz edilecek, b) İşkenceye, insanlık dışı ya da onur kırıcı ceza veya muameleye maruz kalacak, c) Uluslararası veya ülke genelindeki silahlı çatışma durumlarında, ayırım gözetmeyen şiddet hareketleri nedeniyle şahsına yönelik ciddi tehditle karşılaşacak” olması nedeniyle menşe ülkesinin veya ikamet ülkesinin korumasından yararlanamayan veya söz konusu tehdit nedeniyle yararlanmak istemeyen yabancı ya da vatansız kişiye, statü belirleme işlemleri sonrasında ikincil koruma statüsü verilir.¹⁴²

1.5.5.4. Geçici Koruma

Yukarıda ele alınan mülteci, şartlı mülteci ve ikincil koruma statüleri bireysel olarak yabancıların şahsına yönelik tanımlanan statülerdir. Buna karşın geçici koruma ise kitlesel akın durumlarında acil çözümler bulmak için geliştirilmiş bir koruma şeklidir.¹⁴³ YUKK’un 91. maddesinde geçici koruma statüsü düzenlenmektedir. Buna göre; *“(1) Ülkesinden ayrılmaya zorlanmış, ayrıldığı ülkeye geri dönemeyen, acil ve geçici koruma bulmak amacıyla kitlesel olarak sınırlarımıza gelen veya sınırlarımızı geçen yabancılara geçici koruma sağlanabilir. (2) Bu kişilerin Türkiye’ye kabulü, Türkiye’de kalışı, hak ve yükümlülükleri, Türkiye’den çıkışlarında yapılacak işlemler, kitlesel hareketlere karşı alınacak tedbirlerle ulusal ve uluslararası kurum ve kuruluşlar arasındaki iş birliği ve koordinasyon, merkez ve taşrada görev alacak*

¹⁴¹ M. M. Erdoğan, 2015, s. 52.

¹⁴² YUKK, 2013.

¹⁴³ Görkem Birinci vd., *Geçici Koruma Altındakiler, Sığınmacılar, Göçmenler ve Mülteciler Raporu*, T. C. Nevşehir Valiliği İl İnsan Hakları Kurulu Yayını, Nevşehir, 2016, s. 3.

kurum ve kuruluşların görev ve yetkilerinin belirlenmesi, Bakanlar Kurulu tarafından çıkarılacak yönetmelikle düzenlenir.”¹⁴⁴

Geçici Koruma kavramı, Suriye gibi iç savaşın yaşandığı ülkelerden toplu şekilde gelenler için kullanılmaktadır. Buna göre ülkesini terk etmeye zorlanan, ülkesine dönemeyen, geçici koruma bulmak için kitlesel halde sınırlara gelmiş ya da sınırları geçenlere geçici koruma sağlanabilmektedir.¹⁴⁵ Geçici koruma uygulaması; silahlı çatışmalarına, yaygın şiddet olaylarına ve insan hakları ihlallerine karşı acil bir durum politikası olarak tasarlanmıştır. Ayrıca bu insan hareketliliğinin yöneldiği devletin menfaatlerinin korunması amaçlanmıştır.¹⁴⁶

1.5.6. Geçici Koruma Yönetmeliği

22 Ekim 2014 tarihinde YUKK’un 91. maddesi çerçevesinde Geçici Koruma Yönetmeliği çıkarılmıştır. Yönetmelikte geçici korumanın süresi ile ilgili bir açıklama yoktur. Bakanlar Kurulu’na geçici korumanın başlangıcının, bitişinin, hangi bölgelerde ve kimin için geçerli olacağının belirlenme yetkisi verilmiştir.¹⁴⁷

Yönetmelikte geçici koruma kavramının tanımı yapılmıştır. Bu tanım YUKK’un 91. maddesinde yapılan tanım ile aynıdır. Geçici Koruma Yönetmeliği’nin m. 3/1-f’de geçici koruma tanımına “*uluslararası koruma talebi bireysel olarak değerlendirmeye alınamayan yabancılar*” ibaresi ilave edilmiştir.¹⁴⁸ Geçici koruma yönetmelikte; “*ülkesinden ayrılmaya zorlanmış, ayrıldığı ülkeye geri dönemeyen acil ve geçici koruma bulmak amacıyla kitlesel olarak veya bu kitlesel akın döneminde bireysel olarak sınırlarımıza gelen ve sınırlarımızı geçen ve uluslararası koruma talebi bireysel olarak değerlendirmeye alınamayan yabancılara sağlanan koruma.*” şeklinde tanımlanmıştır.¹⁴⁹

¹⁴⁴ YUKK, 2013.

¹⁴⁵ M. Dalar, N. Ayhan Algan ve Ü. Algan, 2013, s. 346-347.

¹⁴⁶ A. Hamdi Topal, “Geçici Koruma Yönetmeliği ve Türkiye’deki Suriyelilerin Hukuki Statüsü”, *İstanbul Medipol Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, Cilt: 2, Sayı: 1, 2015, s. 14.

¹⁴⁷ Zümray Kutlu, *Suriyeli Mültecilere Yönelik Çalışmalar Yürüten Sivil Toplum Kuruluşlarına Dair Kısa Bir Değerlendirme*, Anadolu Kültür ve Açık Toplum Vakfı, 2015, s. 4.

¹⁴⁸ D. Elçin, 2016, s. 24.

¹⁴⁹ Geçici Koruma Yönetmeliği, 22 Ekim 2014, *T. C. Resmi Gazete*, 29153.

Türkiye, Cenevre Sözleşmesi'ne coğrafi çekinceler koyması nedeniyle yalnızca Avrupa'dan gelen sığınmacıları mülteci statüsüne almaktadır. Bu sebeple Suriye'den gelenler mülteci başvurusunda bulunamamaktadırlar. Ancak Suriyeliler Geçici Koruma Yönetmeliği kapsamında “geçici koruma” altına alınmışlardır.¹⁵⁰ Bu yönetmelik 2011 yılından bu yana Türkiye'ye gelen Suriyelilerin yasal bir statüye kavuşabilmeleri bakımından önemlidir.¹⁵¹ Yönetmelik kamplar ile kamplar dışında yaşayan Suriyelilerin sağlık, eğitim ve sosyal yardım hizmetlerine ulaşımını düzenlemeyi amaçlamıştır.¹⁵² Yönetmeliğe göre geçici koruma kapsamında; gerek geldikleri coğrafi alan gerekse ülkeye giriş yapacakları coğrafi alan açısından herhangi bir kısıtlama olmadan kitlesel akın ile ya da kitlesel akın dönemi içerisinde bireysel gelenler yer almaktadır.¹⁵³ Yönetmeliğin üçüncü maddesinde mevzuatımızda ilk defa *kitlesel akın* tanımı yapılmıştır. Buna göre kitlesel akın, “*aynı ülkeden veya coğrafi bölgeden kısa süre içerisinde ve yüksek sayılarda gerçekleşen ve söz konusu sayılar nedeniyle bireysel olarak uluslararası koruma statüsü belirleme işlemlerinin usulen uygulanabilir olmadığı durumlardır.*” şeklinde tanımlanmıştır.¹⁵⁴

“Geçici Korunanlara Sağlanacak Hizmetler” başlığı altında Türkiye'nin Suriyelilere sağlayacağı olanaklar yönetmeliğin 6. bölümünde düzenlenmiştir. İltica hukukunun en temel ilkelerinden biri olan geri gönderme yasağı yönetmeliğin 6. maddesinde düzenlenmiştir.¹⁵⁵ Yönetmeliğin 7. maddesinde geçici koruma kapsamına alınacak yabancılar, 8. maddesinde ise geçici koruma kapsamına alınmayacak yabancılar düzenlenmiştir.¹⁵⁶ Yönetmeliğin 22. maddesinde ise geçici koruma alanında olan kişilere bir geçici koruma kimlik belgesi verilmesi yer almaktadır.¹⁵⁷

---

¹⁵⁰ Mehmet Gülay, “Sağlık Hakları Alanındaki Hukuki Düzenlemeler”, *Savaş, Göç ve Sağlık*, Türk Tabipleri Birliği Yayınları, Ankara, 2016, s. 76.

¹⁵¹ E. Bozbeyoğlu, 2015, s. 71.

¹⁵² Z. Kutlu, 2015, s.4.

¹⁵³ A. H. Topal, 2015, s. 16.

¹⁵⁴ Deniz Aydın, *Kitlesel Göç Hareketlerinin Uluslararası Koruma Rejimine Etkisi: Türkiye'deki Suriyeliler ve Geçici Koruma*, Yüksek Lisans Tezi, Ankara, Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2017, s. 149.

¹⁵⁵ Esra Yılmaz Eren, “Kitlesel Akınlarda Geçici Koruma: Türkiye'deki Suriyeliler”, *Türk Göçü 2016 Seçilmiş Bildiriler I*, s. 129

¹⁵⁶ Geçici Koruma Yönetmeliği, 2014.

¹⁵⁷ Z. Kutlu, 2015, s. 4.

1.6. TÜRKİYE-AB GERİ KABUL ANTLAŞMASI

2000’li yılların başında AB, Türkiye ile GKA’yı gündeme getirmiştir. Avrupa Komisyonu 10 Mart 2005 yılında anlaşma önerisini Türkiye’ye sunmuş ve müzakereler Mayıs 2005’te başlamıştır. Bu müzakere sürecinde AB Türkiye’ye 2009 yılında yeni bir taslak metin sunmuştur. Devam eden müzakereler sonucunda 16 Aralık 2013 tarihinde AB-Türkiye Geri Kabul Antlaşması Ankara’da imzalanmış, 1 Ekim 2014 tarihinde yürürlüğe girmiştir.¹⁵⁸ Antlaşma, Türkiye’de ya da AB’ye üye ülkelerden birinde ülkeye giriş, ülkede bulunma ya da ikamet etme şartlarını sağlamayan veya sağlayamaz hale gelen bireylerin anlaşmada belirlenen koşullar ve kurallar doğrultusunda ilgili ülkeye iade edilmesini öngörmektedir. Bu doğrultuda;

- Yasal olmayan yollar ile AB ülkelerine giriş yapan ya da bu ülkelerde bulduklarında yasal olmayan hale gelen Türk vatandaşları ve Türkiye üstünden anlaşmaya taraf diğer ülke veya ülke grubu olarak nitelendirilen üçüncü ülke vatandaşlarının ve vatansızların anlaşmada belirlenmiş olan koşullar ve kurallar doğrultusunda Türkiye’ye geri alınmasını,
- Yasal olmayan yollar ile AB ülkeleri üstünden ülkemize giriş yapan ya da Türkiye’de bulduklarında yasal olmayan hale gelen AB üyesi ülkeler ve üçüncü ülke vatandaşları ile vatansızların anlaşmada belirlenen koşullar ve kurallar doğrultusunda ilgili AB ülkesine gönderilmesini düzenlemektedir.¹⁵⁹

Sözleşmenin 4. maddesinin 1. fıkrası, üçüncü ülke vatandaşları ve vatani olmayanların kabulü ile ilgili Türkiye’ye ağır yükümlülükler getirmiştir. Buna göre¹⁶⁰; (1) ” Türkiye bir üye devletin başvurusu üzerine, talep eden üye devletin ülkesine girme, ülkesinde bulunma veya ikamet etmeye ilişkin yürürlükte olan koşulları sağlamayan veya artık sağlamayan tüm üçüncü ülke vatandaşlarını veya vatansız kişileri, 10. madde uyarınca söz konusu kişilerin aşağıda belirtilen durumlarının karşılanması şartıyla, söz konusu üye devlet tarafından bu anlaşmada öngörülen işlemler dışındaki başka herhangi bir işlemin yerine getirilmesine gerek kalmaksızın geri kabul edecektir.

¹⁵⁸ Haydar Efe, “Mülteciler Sorunu, Geri Kabul Antlaşması ve Türkiye-AB Vize Pazarlığı”, *Uluslararası Yönetim, Ekonomi ve Politika Kongresi*, Balkan Sosyal Bilimler Dergisi, 2016, s. 430.

¹⁵⁹ Avrupa Birliği Bakanlığı, *Türkiye-AB Vize Serbestisi Diyaloğu*, 2015, s.4. <http://www.ab.gov.tr/files/stib/TR-ABVizeSerbestisi.pdf>.

¹⁶⁰ U. Altun ve Ö. Görel, 2016, s. 97- 98.

- *a- Bu kişiler geri kabul başvurusunun ibrazı esnasında Türkiye topraklardan bir üye devletin topraklarına doğrudan giriş için Türkiye tarafından düzenlenmiş geçerli bir vizeye sahip ise,*
- *b- Türkiye tarafından düzenlenmiş bir ikamet iznine sahip ise veya*
- *c- Türkiye topraklarında kaldıktan veya transit geçiş yaptıktan sonra üye devletlerin ülkesine yasadışı veya doğrudan giriş yapmış ise*

Yukarıda belirtilen sözleşmenin 4. maddesinin 1. fıkrasının c bendi, Türkiye'ye önemli bir dezavantaj getirmektedir. Bu madde transit geçiş yapanların Türkiye'ye iade edileceğini ve Türkiye'nin de bu kişileri kabul etmek zorunda olduğunu belirtmiştir.¹⁶¹

GKA'nın 4. maddesinin 2. fıkrasına göre, Türkiye vizesi olmayıp Türkiye yolunu sadece havaalanı transferi amacıyla kullananların, AB üyesi bir ülkeden vize veya oturma izni alanların, vize koşulu olmayan bir AB ülkesine girenlerin Türkiye'ye iadesi yapılmayacaktır.¹⁶²

Türk vatandaşlarının AB ülkelerine vizesiz seyahat etmesini sağlamak için Türkiye GKA ile beraber "Türkiye ile Vize Muafiyeti Rejimi İçin Yol Haritası" metni de kabul edilmiştir.¹⁶³ Vize Muafiyeti Yol Haritası, AB'nin vize muafiyeti vermek için koşulluluk ilkesi doğrultusunda ilgili ülke ile başlatılan görüşmelere temel teşkil eden belgedir. AB'nin koşulluluk ilkesi doğrultusunda, komşu ülkeler açısından teşvik edici bir dış politika aracı olarak kabul ettiği vize muafiyeti stratejisi, AB'nin doğruya doğru genişleyen sınırlarını düzensiz göçe karşı koruyacak biçimde tasarlanmıştır. Bu doğrultuda, AB'nin yakın coğrafyasında olan ülkeler ile geri kabul anlaşmaları imzalaması ve uygulaması bu ülkelere vize kolaylığı ya da vize muafiyeti tanıma sürecinin bir ön şartı olarak ortaya çıkmaktadır. GKA'nın uygulanmasının yanı sıra, sınır denetiminden göç yönetimine, belge güvenliğinden temel haklara kadar geniş bir alanda atılacak adımlar sonucunda, o ülke

---

¹⁶¹ a. g. e., s. 98.

¹⁶² Mehmet Uğur Ekinci, *Türkiye-AB Geri Kabul Anlaşması ve Vize Diyaloğu*, SETA Yayınları, İstanbul, 2016, s. 22.

¹⁶³ Tolga Sakman, "Vize Muafiyeti İçin Geri Kabul", 16 Aralık 2013, http://www.tasam.org/tr-TR/Icerik/5170/vize_muafiyeti_icin_geri_kabul (Erişim Tarihi: 5 Mart 2017).

vatandaşlarına önce vize kolaylığı sağlanmakta, sonrasında vize muafiyeti verilmektedir.¹⁶⁴

Ancak vize muafiyeti sağlanabilmesi göç ve iltica politikaları ve uygulamalarında uluslararası standartlara uyum, seyahat belgelerinin güvenliği, organize suçlarla mücadele etmede işlevsel yapılara sahip olma, kamu düzeni ve güvenliği, AB üye devletleri ile polis ve adalet alanında işbirliği, yurttaş ve yabancıların temel haklarına saygı gibi konulardaki iyileştirmelere bağlanmıştır.¹⁶⁵ Ayrıca AB Türkiye'ye geri kabul kapasitesini artırması ve üçüncü ülkeler ile geri kabul anlaşmalarını imzalaması için üç yıllık bir zaman tanımıştır. Antlaşma sadece Türk vatandaşlarını, vatansızları ve Türkiye ile ikili geri kabul anlaşmaları olan üçüncü ülke vatandaşlarını kapsayacak biçimde yürürlüğe girmiştir. 1 Ekim 2017 tarihi itibarıyla diğer üçüncü ülke vatandaşlarının geri kabulüne başlanması kararlaştırılmıştır. Ancak 2015 yılı ortaları itibarıyla Avrupa'ya yapılan düzensiz göçlerin artması sebebiyle iki taraf arasında bu takvimde bir değişiklik yapmak için anlaşmaya varılmıştır.¹⁶⁶

Öte yandan AB ve Türkiye arasında, 15 Ekim 2015'te Türkiye üzerinden AB'ye yönelen düzensiz varışları önlemeyi amaçlayan Ortak Eylem Planı üzerinde anlaşmaya varılmıştır. Türkiye bu plan doğrultusunda kendi topraklarından Avrupa'ya yönelen düzensiz göç hareketlerini önlemeye yönelik çabalarını arttırmayı ve Türkiye üzerinden Avrupa'ya varan, AB üye devletleri tarafından uluslararası korumaya ihtiyaç duymadığı değerlendirilen düzensiz göçmenlerin kendine iade edilmesini kabul etmiştir. AB de, bunların karşılığında Türkiye'deki Suriyelilerin ihtiyaçlarının karşılanması amacıyla Türkiye'ye 3 milyar Avro tutarında yardımda bulunmayı taahhüt etmiştir. Ortak Eylem Planı'nda Suriyeli olmayan sığınmacı ve mültecilerden hiçbir şekilde bahsedilmemiştir. Fakat Ortak Eylem Planı'nın imzalanmasını takip eden aylarda, Avrupa'ya yönelik olan düzensiz göçlerde beklenen düşüşün olmaması üzerine taraflar, 18 Mart 2016 tarihinde aslında resmi olarak "açıklama" niteliğinde olan fakat "AB-Türkiye Anlaşması" olarak

¹⁶⁴ Başbakanlık Kamu Diplomasisi Koordinatörlüğü, "Sorularla AB'ye Vizesiz Seyahat Süreci", <http://kdk.gov.tr/haber/sorularla-abye-vizesiz-seyahat-sureci/349> (Erişim Tarihi: 1 Mart 2017).

¹⁶⁵ Nilgün Arısan Eralp, "AB Ülkeleri Türkiye'ye Vize Uygulamasını Kaldırıyor mu?", *Türkiye Ekonomi Politikaları Araştırma Vakfı*, 2013, s. 4.

¹⁶⁶ M. U. Ekinci, 2016, s. 18.

adlandırılan çok daha geniş kapsamlı ikinci bir anlaşma üzerinde anlaşmaya varıldığını bildirmişlerdir.¹⁶⁷

Türkiye-AB Ortak Eylem Planı, koordineli çabalar ile geçici koruma altında olan Suriyelilerin desteklenmesi ve göç yönetimi ile ilgili konularda iş birliğinin artırılması yönünde Türkiye Cumhuriyeti ve AB arasındaki anlaşmayı yansıtmaktadır. Plan, var olan krizin üç boyutta ele alınmasını öngörmektedir. Bu boyutlar Suriyelilerin kitlesel akınının altında var olan sebeplerin incelenmesi, geçici koruma altında olan Suriyelilerin ve Türkiye’de bu bireylere ev sahipliği yapan bölgelerin desteklenmesi ve AB’ye olan düzensiz göçün engellenmesi için işbirliğinin artırılmasıdır.¹⁶⁸

Vize muafiyeti ile gelişmeleri takvime bağlamak için Brüksel’de 29 Kasım 2015 tarihinde Türkiye-AB zirvesi düzenlenmiştir. Antlaşma sonucunda, AB Türkiye’ye 3 milyar Euro kaynak sağlamayı taahhüt etmiş, geri kabul antlaşmasının uygulanması ve öngörülen koşulların sağlanması halinde de Ekim 2016 tarihi Türk vatandaşlarına vizesiz Avrupa için hedef tarih olarak belirlenmiştir. Ayrıca metinde AB Komisyonu tarafından vize muafiyeti konusundaki ikinci raporun mart ayında yayımlanacağı belirtilmiştir. Antlaşmanın Haziran 2016’dan itibaren tamamıyla uygulanabilir olacağı ifade edilmiştir. Anlaşmanın uygulanması ve koşulların oluşması halinde Komisyon tarafından üçüncü rapor sonbaharda yayımlanarak Türk vatandaşlarının Ekim 2016’da vizesiz Schengen ülkelerine seyahat etmeleri için vize muafiyeti sürecinin tamamlanmasını sağlanabileceği belirtilmiştir.¹⁶⁹

Mülteci krizinin çözümü ile ilgili olarak Brüksel’de 18 Mart 2016’da Üçüncü Türkiye-AB zirvesi gerçekleştirilmiştir. Bu görüşmede Türkiye üzerinden Yunan adalarına geçiş yapan tüm yeni düzensiz göçmenlerin 20 Mart 2016 tarihi itibarıyla Türkiye’ye iadesi karara bağlanmıştır.¹⁷⁰ Bu iade işleminin “1’e 1” formülüne göre,

---

¹⁶⁷ Uluslararası Af Örgütü, *Güvenli Olmayan Sığınak-Türkiye’de Sığınmacılar ve Mülteciler Etkili Korumaya Erişemiyor*, 2016, s. 10.

¹⁶⁸ Avrupa Birliği Bakanlığı, “Türkiye - AB Ortak Eylem Planı 15 Ekim 2015”, http://www.ab.gov.tr/files/AB_Iliskileri/15_ekim_2015_turkiye_ab_ortak_eylem_plani_.pdf (Erişim Tarihi: 1 Mart 2017).

¹⁶⁹ “Türkiye-AB Arasında Anlaşma Sağlandı”, 29 Kasım 2015, *Milliyet*, <http://www.milliyet.com.tr/kritik-zirve-sona-erdi-gundem-2155711/> (Erişim Tarihi: 1 Mart 2017).

¹⁷⁰ Avrupa Birliği Bakanlığı, “18 Mart 2016 Tarihli Türkiye - AB Zirvesi Bildirisi”, http://www.ab.gov.tr/files/AB_Iliskileri/18_mart_2016_turkiye_ab_zirvesi_bildirisi_.pdf (Erişim Tarihi: 1 Mart 2017).

yani 4 Nisan 2016 itibariyle Yunanistan'dan Türkiye'ye geri gönderilecek her bir sığınmacı için Türkiye'deki bir sığınmacının BMMYK ile işbirliği içerisinde AB ülkelerine yerleştirilmesi kararına varılmıştır.¹⁷¹ Ayrıca toplu sınır etme işleminin yapılmaması, düzensiz göçmenlerin iade işlemleri ile ilgili harcamaların AB tarafından karşılanması da karara bağlanmıştır. Sığınmacılar ile ilgili yapılacak harcamalar kapsamında önceden verilmesi kararlaştırılan 3 milyar Avronun ödenmesinin hızlandırılması ve 2018'in sonuna kadar 3 milyar Avro daha verilmesi kararlaştırılmıştır.¹⁷²

---

¹⁷¹ Dış İşleri Bakanlığı, "Türkiye-AB Arasında 18 Mart'ta Varılan Mutabakata İlişkin Soru-Cevaplar", http://www.mfa.gov.tr/turkiye-ab-arasinda-18-mart_ta-varilan-mutabakata-iliskin-soru-cevaplar.tr.mfa (Erişim Tarihi: 1 Mart 2017).

¹⁷² Avrupa Birliği Bakanlığı, 2016.

İKİNCİ BÖLÜM

TÜRKİYE'DEKİ SURİYELİLERİN DURUMU

2011 yılında ilk olarak Tunus'ta başlayan rejime yönelik protestolar domino etkisi yaparak kısa bir süre içerisinde hemen tüm bölge ülkelerine sıçramıştır. “Arap Baharı” olarak adlandırılan bu süreç birçok ülkede uzun yıllardır var olan rejimlerin değişmesine yol açarken, Suriye’de günümüze değin devam eden bir iç savaşın ortaya çıkmasına yol açmıştır. Bu iç savaş beraberinde önemli bir mülteci sorunu getirmiştir. Suriye’ye komşu ülkeler bu iç savaştan kitlesel olarak kaçanların ekonomik ve sosyal yükünü çoğu zaman tek başlarına çekmek durumunda kalmışlardır. Öte yandan bu durum ülkelerindeki iç savaştan kaçan Suriyelilerin mülteci hukukunun tanıdığı haklardan yeterince yararlanıp yararlanmadıkları sorusunu gündeme getirmiştir. Bu bağlamda, Türkiye’de Suriye’nin bir komşusu olarak önemli oranda Suriyeli barındırmaktadır ve onların durumu bu bölümün konusunu oluşturmaktadır. Bu doğrultuda ilk olarak kısaca Arap Baharı değerlendirilecek, ardından belli başlı haklar bağlamında Türkiye’deki Suriyelilerin durumları incelenecektir.

2.1. ARAP BAHARI

Genel olarak işsizlik, enflasyon, ifade özgürlüğünün kısıtlanması ve uzun süreli baskıcı rejimler nedeniyle ortaya çıkan ve¹⁷³ 21. yüzyılın en büyük siyasi ve toplumsal hareketi olarak tanımlanan Arap Baharı, Tunus’ta başlamış olup kısa sürede Libya, Mısır, Suriye, Bahreyn, Cezayir, Ürdün ve Yemen’e yayılmıştır.¹⁷⁴

---

¹⁷³ İsmail Ermağan ve Burak Gümüş, “Katar Dış Politikası ve Arap Baharı”, *Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Cilt: 12, Sayı: 2, 2014, s. 311.

¹⁷⁴ a.g.e., s. 311.

Arap Baharının bu denli gelişmesi, yalnızca bölgesel değil, küresel boyutta da büyük etkilere sebep olmuştur.¹⁷⁵

26 yaşındaki Tunus vatandaşı olan Muhammed Buazizi, 17 Aralık 2010 günü ruhsatı olmadığı gerekçesiyle tezgâhına el konulmasına tepki olarak ve ardından maruz kalmış olduğu şiddet, aşağılanma ve hakaret iddiasıyla kendini ateşe vermiştir. Ertesi gün Tunus'ta halk sokaklara dökülmüş, halk tarafından işsizlik, ifade özgürlüğü, enflasyon, yolsuzluk, kötü yaşam koşulları gibi birçok konu protesto edilerek gösteriler düzenlenmiştir. Gösteriler sonucunda Yasemin Devrimi ile Zeynel Abidin Bin Ali yurt dışına kaçmış ardından halk seçimlerle Nahda Partisi'ni yönetime getirmiştir.¹⁷⁶ Tunus'ta 2010 yılının son günlerinde kendini ateşe veren Muhammed Buazizi farkında olmayarak bir başkaldırı dalgasını başlatmıştır.¹⁷⁷ Kısa süre içerisinde Libya'da 42 yıllık diktatör Muammer Kaddafi, Mısır'da 30 yıllık diktatör Hüsnü Mübarek yönetimleri devrilmişlerdir.¹⁷⁸

Arap Baharı sonucu, yukarıda ismi geçen bazı ülkelerde yönetim değişikliklerine neden olurken, bazı ülkelerde ise reformların hayata geçirilmesi yoluyla demokratikleşme yönünde adımların atılmasını sağlamıştır. Ancak her ülkede reform faaliyetleri başarıyla sonuçlanmamıştır. Örneğin Mısır'da protestolar sonucunda Mübarek yönetimi sona ermiş ve yönetimi silahlı kuvvetler ele almıştır. Ardından yapılan seçimlerde Özgürlük ve Adalet Partisi iktidara gelmiştir. Fakat 2013 yılında gerçekleşen bir askeri darbe ile süreç farklı bir hale bürünmüştür. Ürdün'de Kral bin Abdül Aziz başbakanı görevden almıştır. Cezayir'de hükümet protestoları bastırmak için 19 yıldır süren olağanüstü hâl kaldırılmıştır.¹⁷⁹

Gösterilerin yaşandığı başka bir ülke Filistin'dir. Ancak Filistin'de halkın istekleri yönetimin devrilmesi doğrultusunda değildir, daha çok yönetimdeki

---

¹⁷⁵ Hasan Duran ve Çağatay Özdemir, "Türk Dış Politikasına Yansımalarıyla Arap Baharı", *Akademik İncelemeler Dergisi*, Cilt: 7, Sayı: 2, 2012, s. 186.

¹⁷⁶ Zeki Boyraz, "Türkiye'de Göçmen Sorununa Örnek Suriyeli Mülteciler", *Türklerin Dünyası (ZfWT) Dergisi*, Cilt: 7, No: 2, 2015, s. 40.

¹⁷⁷ Osman Bahadır Dinçer ve Mustafa Kutlay, "Arap Baharı" ve Suriye: *Komplolar ve Propaganda Savaşları*, USAK, Analiz No:18, Ankara, 2012, s. 2.

¹⁷⁸ Z. Boyraz, 2015, s. 40.

¹⁷⁹ Mehmet Şahin ve Özge Uysal Şahin, "Arap Baharı'nın Türkiye Ekonomisine Etkileri", *Yönetim ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi*, Sayı:23, 2014, s. 175.

grupların anlaşmalarını talep etmişlerdir. Ayaklanmalar, Filistinlilerin siyasi ve coğrafi yönden bölünmüş olmalarından dolayı uzun sürmemiştir.¹⁸⁰

Yemen’de 2011 yılının başlarında daha iyi hayat standartlarına sahip olmak, yöneticilerin değişmesi gibi taleplerle sivil topluma ve insan hakları örgütlerine ait eylemciler gösteriler yapmaya başlamışlardır. Hükümete muhalif olan partiler de göstericilere destek vermişlerdir. Sonuçta 2011 yılının kasım ayında Cumhurbaşkanı Salih iktidardan çekilerek yerini Hadi yönetimine bırakmıştır.¹⁸¹ Ancak ülkedeki gruplardan biri olan Husiler hükümet karşıtı gösterilerine devam etmiş ve ülkede bazı bölgeleri işgal etmeye başlamışlardır. Bu işgaller sonunda aşiretler arasında dini, siyasi çatışmalar olmuştur. Otoriter boşluğu sonucu meydana gelen çıkar çatışmaları El-Kaide’nin alanını artırmıştır.¹⁸²

Suriye, ilk etapta Orta Doğu’da yaşanan gelişmeleri olaylar kendilerine sıçrayınca kadar desteklemiştir. Beşşar Esad, diğer ülkelerde yaşanan protesto gösterilerinin Orta Doğu’da yeni bir çağa öncülük yaptığını ve yöneticilerin halkın siyasi ve ekonomik taleplerini yerine getirmeleri için daha fazlasını yapmaları gerektiğini söylemiştir.¹⁸³ Ancak 2011 yılının mart ayında Deraa’da küçük bir erkek çocuğun gözüne dökülen gazla maruz kalması ve darp edilmesi sonucu, Suriye halkı rejime karşı sokaklara dökülmüştür. Baas rejimine ve Esad yönetimine karşı reform, özgürlük ve demokrasi talebiyle protesto gösterilerinde bulunmuşlardır. Esad yönetimi bir yandan bu gösterileri bastırmak için reform sözleri vermiş bir yandan da kanlı bir biçimde bastırmak yolunu uygulamıştır. Ancak Esad yönetiminin bu hareketleri ile gösteriler daha da artmıştır. 2011 yılında gerçekleşen çatışmalarda binlerce kişi hayatını kaybetmiştir. Öte yandan Esad rejimi ayaklanmaları kanlı bir biçimde bastırmak isteyince birçok komutan ordudan ayrılarak Özgür Suriye Ordusu’nu (ÖSO) kurmuştur. ÖSO, birçok açıklamada amaçlarının herhangi dini ya

---

¹⁸⁰ Mehmet Salih Gün, “Filistin’de Arap Baharı”, *Yasama Dergisi*, Sayı: 23, 2013, s. 125.

¹⁸¹ Mohammad-Reza Djalili ve Thierry Kellner, ‘*Arap baharı’ karşısında İran ve Türkiye*, Çev. Hande Güreli, Bilge Yayıncılık, İstanbul, 2013, s. 47.

¹⁸² Feyza Hilal Koraltan, “Bir Devrim Süreci: Arap Baharı”, *Yeni Ortadoğu: Toplum, Siyaset ve Ekonomi Konferansı, Fevziye Mektepleri Vakfı Işık Üniversitesi Yayınları*, İstanbul, 2016, s. 33.

¹⁸³ Altan Çetin ve Nasrullah Uzman, “Sığınmacılar Çerçevesinde Suriye-Türkiye İlişkilerine Bir Bakış”, *Çankırı Karatekin Üniversitesi Uluslararası Avrasya Strateji Dergisi*, Cilt: 1, Sayı: 1, 2012, s. 5.

da etnik bir kitleye yönelik olmadığını yalnızca rejim değişikliği olduğunu ifade etmişlerdir.¹⁸⁴

Suriye etnik yapısı ve içinde bulunduğu bölge bakımından özel koşullara sahip olduğu için ortaya çıkan isyan hareketi de diğer Arap ülkelerindeki isyan hareketlerinden farklı olmuştur. Örneğin ordu ikiye bölünmüş durumdadır. Bir tarafta yukarıda değinildiği gibi ÖSO isyancılara destek verirken, diğer bir grup ise Esad'ı desteklemiştir. Diğer dini gruplar rejimin devrilmesi durumunda Sünnilerin karar alma aşamasında söz sahibi olmalarını istemediklerinden rejime destek vermişlerdir. Ayrıca istihbarat birimleri de rejimi desteklemeyi tercih etmiştir.¹⁸⁵

Suriye'de ayaklanma başladığı zaman birçok ülke ve Suriye'de bulunan muhalifler birkaç ay içerisinde rejimin yıkılacağını öngörmüşlerdir. Ağustos 2011 yılında ABD Başkanı Barack Obama ve AB liderleri, Esad'ın iktidarı bırakması konusunda çağrıda bulunmuşlardır, fakat Esad bu çağrılarını görmezden gelmiştir. ABD Dışişleri Bakanlığı Esad için “yürüyen ölü” demiştir, İsrail Savunma Bakanlığı ise Esad'ın birkaç hafta içerisinde düşeceğini ileri sürmüştür. Fakat bunlar bir dilekten öteye gitmemiştir. Suriye'de olan şiddetin devam etmesi, dış müdahalenin yapılması önerisini de gündeme taşımaktadır.¹⁸⁶ Fakat Rusya'nın vetosu sebebiyle böyle bir dış müdahalenin ortaya çıkması şimdiye kadar mümkün olmamıştır.

2.2. ARAP BAHARI SONRASI MÜLTECİ HAREKETLERİ

Göç olgusu dünya üzerindeki temel problemlerden biri olmakla birlikte bu olguyu son yıllarda daha vahim hale getiren Suriye'deki krizdir. Suriye ve Irak'tan Batı'ya yönelik en önemli göç dalgası 2011 ve 2015 yılları arasında gerçekleşmiş ve bu süreçte Türkiye'ye yaklaşık 2 milyon, Lübnan'a 1,1 milyon, Ürdün'e 600 bin kişi

---

¹⁸⁴ Yusuf Selman İnanç, “Suriye İç Savaşı: Bir Mezhep Savaşından Ötesi”, *Yeni Ortadoğu: Toplum, Siyaset ve Ekonomi Konferansı*, 2016, s. 88.

¹⁸⁵ Elif Tuğçe Kambur, “2002'den Arap Baharına Türkiye Suriye İlişkileri”, *Emperyalizmin Oyununda İkinci Perde Arap Baharı ve Suriye*, Ed: Barış Adıbelli, IQ Kültür Sanat Yayıncılık, İstanbul, 2012, s. 165-166.

¹⁸⁶ Abdullah Kıran, “Arap Baharı, Suriye ve Demokratik Dönüşüm Beklentileri”, *Muş Alparslan Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Cilt: 2, Sayı: 1, 2014, s. 102.

iltica ederek sığınma isteğinde bulunmuştur.¹⁸⁷ 2012 yılı süresince her gün ortalama 23 bin kişi yerlerinden ayrılmak zorunda kalmıştır.¹⁸⁸

Bununla beraber Doğu Akdeniz ülkelerinden Avrupa'ya doğru diğer bir göç akışı 2015 yılında başlamış, 2015 yılı ocak ve haziran ayları arasında toplam 137.000 sığınmacı Avrupa ülkelerine iltica etmiştir. 2015 yılı haziran ayından ağustos ayına kadar olan üç aylık süreçte Avrupa ülkelerine ulaşmaya çalışan mülteci sayısı 450.000'e, ağustos ayından eylül ayına kadar olan 2 aylık süreçte ise Avrupa'ya ulaşan mülteci sayısı yaklaşık 800.000 kişiye ulaşmıştır. Ancak AB ülkelerine 2015 yılında yaşanan bu ikinci büyük göç akışında, her ne kadar göçmenlerin tamamını Suriyeli sığınmacıların oluşturduğu algısı olsa da özellikle haziran ayında başlayan yoğun göç akışının yalnızca dörtte birini Suriyeli sığınmacılar oluşturmaktadır. Türkiye'deki Suriyelilerin yaklaşık 200.000 ile 300.000 kadarı Yunanistan üzerinden Avrupa'ya varmaya çalışmıştır.¹⁸⁹

Öte yandan dünya geneline bakıldığında, Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği'nin (UNHCR) 2014 Yıl Ortası Eğilimleri raporu, 2014 yılının ilk yarısında yerinden edilen 5.5 milyon kişiden, 1.4 milyonunun mülteci olduğunu, geri kalanının ise kendi ülkeleri içerisinde yerinden edildiklerini göstermektedir. Orta Doğu ve Kuzey Afrika, Arap Baharı ve Suriye'de olan kriz nedeniyle en fazla mülteciye ev sahipliği yapan bölgeler olmuşlardır. Bu rapora göre 2014 Haziran ayı itibarıyla Suriyelilerin sayısı 3 milyondan fazladır.¹⁹⁰

Bu mülteci hareketleri, transit ülkeler ya da komşu ülkelerde büyük oranlarda mülteci birikmesine neden olmuştur. Örneğin BMMYK tarafından yayınlanan "Zorla Yerinden Edilmeye İlişkin Küresel Eğilimler Raporu" doğrultusunda en fazla mülteciye ev sahipliği yapan ülke sıralamasında 2015 yılı itibarıyla, Türkiye 2,5 milyon mülteci ile ilk sırada yer almaktadır. Türkiye'yi 1,6 milyon mülteci ile Pakistan, 1,1 milyon mülteci ile Lübnan, 979 bin mülteci ile İran

---

¹⁸⁷ Selim Vatandaş, "Avrupa'ya Göçmen Akışı ve Türkiye'de Göç Politikaları", *İlim Kültür Eğitim Derneği*, Sayı: 3, 2016, s. 2.

¹⁸⁸ UNHCR, "2012 Yılı Küresel Eğilimler Raporu", http://www.unhcr.org/tr/wp-content/uploads/sites/14/2017/02/kuresel_egilimler.pdf (Erişim Tarihi: 20 Kasım 2016).

¹⁸⁹ S. Vatandaş, 2016, s. 11-12.

¹⁹⁰ UNHCR, "UNHCR'nin Hazırladığı Rapor, 2014 Yılı'nın İlk Yarısında Zorla Yerinden Edilen İnsan Sayısında Daha Fazla Artış Yaşandığını Gösteriyor", 15 Ocak 2015, <http://www.unhcr.org/turkey/home.php?content=611> (Erişim Tarihi:20 Kasım 2016).

ve 736 bin mülteci ile de Etiyopya izlemektedir. Öte yandan aynı rapor dünya genelindeki nüfus hareketinin ulaştığı boyutları göstermesi bakımından ilginç veriler sunmaktadır. Bu rapora göre mecburi insan hareketliliği ile ilgili en kötü tablo Suriye’dedir. 5 milyon Suriyeli 2015 yılı itibarıyla mülteci konumundadır ve ülke sınırları içerisinde de yerinden olan 6,6 milyon Suriyeli vardır. 2015 yılı sonu itibarı ile Yemen’de 169,900 kişi komşu ülkelere göç etmişlerdir. 2,5 milyon Yemenli de ülke içerisinde yer değiştirmek zorunda kalmıştır. Yine Sahra Altı ülkeleri 4,4 milyon, Asya-Pasifik ülkeleri ise 3,8 milyon mülteciye ev sahipliği yapmaktadırlar. Rapora göre dünya genelindeki mülteci sayısı 2015 yılında 16,1 milyona yükselmiştir. Raporda sığınmacıların durumu ile ilgili kısımda ise 2015 yılında BMMYK’ye 2,45 milyon kişinin sığınma başvurusunda bulunduğu ifade edilmiştir. En fazla başvuru alan ülkeler; Almanya (441 bin başvuru), Amerika Birleşik Devletleri (172 bin başvuru), İsveç’tir (156 bin başvuru). Bu başvurulardan 672 bin sığınmacı mülteci statüsü almış, 491 bin başvuru ise reddedilmiştir. Rapora göre Türkiye’ye ise 133 bin bireysel sığınma başvurusu yapılmış ve bu başvurular genellikle Suriye, Afganistan ve Irak’tan olmuştur.¹⁹¹

2.3. TÜRKİYE’DEKİ SURİYELİLERİN DURUMU

Tunus, Mısır ve Libya’daki gösterileri müteakiben 2011 yılı mart ayında başlayan gösteriler ile Suriye de Arap Baharına dâhil olmuştur. Nisan ayı itibarıyla meydana gelen çatışma ortamı ülkeyi iç savaşa sürüklemiş; ülke geneline yayılan iç savaş sonucunda temel gereksinimlerini karşılayamaz hale gelen Suriyeliler Lübnan, Irak, Ürdün gibi komşu ülkelere göç etmek zorunda kalmışlardır. Bu kriz ile beraber 29 Nisan 2011 tarihinde Türkiye’ye ilk göç akını gerçekleşmiştir.¹⁹² Suriyeliler kısa sürede Türkiye geneline yerleşmeye başlamışlardır: İstanbul, İzmir, Gaziantep gibi büyük şehirler iş bulmanın kolay olacağı fikri ile göç alırken Urfa, Hatay gibi şehirler de sınıra yakın olmaları nedeniyle göç almıştır.¹⁹³

¹⁹¹ Göç Araştırmaları Vakfı, “BMMYK Küresel Eğilimler Raporu 2016”, <http://gocvakfi.org/bm-multeciler-yuksekkomiserligi-kuresel-egilimler-raporu-2016/> (Erişim Tarihi: 12 Mart 2017).

¹⁹² Ayşe Şebnem Tunç, “Mülteci Davranışı ve Toplumsal Etkileri: Türkiye’deki Suriyelilere İlişkin Bir Değerlendirme”, *TESAM Akademi Dergisi*, Cilt: 2, Sayı: 2, 2015, s. 35.

¹⁹³ Sinem Esin, “Kaçmanın İmkânsız Hâli: Suriyeli Mülteciler”, *Türkiye Devrimci İşçi Sendikaları Konfederasyonu Araştırmaları Araştırma Enstitüsü Bülteni(DİSKAR)*, Sayı: 4, 2015, s. 134.

Bu durum birçok soruyu beraberinde getirmiştir. Örneğin Türkiye’de ne kadar Suriyeli bulunmaktadır, Suriyelilerin öğrenim, cinsiyet ve yaş durumları nedir, nerelerde barınmaktadırlar ya da Suriyeliler mülteci hukukunun öngördüğü temel haklardan yararlanabiliyorlar mı? Aşağıda alt başlıklar halinde bu sorulara bir cevap aranmıştır.

2.3.1. Türkiye’deki Suriyelilerin Kayıt Durumu

Kamp içi ve kamp dışında Türkiye’de bulunan Suriyelilerin sayıları ile ilgili verilere, Suriye’den Türkiye’ye sığınanlardan sorumlu kurum olan “Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı” (AFAD) kurumunun kayıtlarından ulaşılmıştır. AFAD, Türkiye’de bulunan Suriyeliler ile ilgili verileri ilk olarak 22 Temmuz 2013 tarihli bir basın duyurusunda paylaşmıştır. Buna göre AFAD Hatay’da 15.371, Gaziantep’te 32.370, Şanlıurfa’da 79.176, Kahramanmaraş’ta 15.160, Kilis’te 22.839, Osmaniye’de 8.037, Mardin’de 1.808 Adıyaman’da 9.933, Adana’da 10.142 ve Malatya’da 5.704 kişinin barındığını belirtmiştir. Bunlardan 201.067 kişi AFAD tarafından kurulan 14 çadırkent, 1 geçici kabul merkezi ve 6 adet konteynerkentte yaşamaktadır. AFAD verilerine göre bu tarihe kadar Türkiye’ye giriş yapan Suriye vatandaşı 345.352 kişiyken ülkesine dönen Suriye vatandaşı ise 144.285 kişi olmuştur.¹⁹⁴

AFAD bu rapordan yaklaşık 5 ay sonra 30 Aralık 2013 tarihinde yine bir basın duyurusu ile Türkiye’de bulunan Suriyeliler ile ilgili açıklamalarda bulunmuştur. Bu duyuruya göre Suriye’den gelenler için kurulan 15 çadırkent, 1 geçici kabul merkezi ve 6 konteynerkentte 210.358 Suriyeli yaşamaktadır. Barınma merkezlerinde ise Hatay’da 14.999, Kilis’te 37.372, Şanlıurfa’da 67.389, Kahramanmaraş’ta 15.052, Gaziantep’te 33.819, Adana’da 11.816, Osmaniye’de 9.098, Adıyaman’da 9.851, Mardin’de 3.169 ve Malatya’da 7.205 kişi yaşamaktadır.¹⁹⁵

¹⁹⁴ AFAD, “22 Temmuz 2013 Tarihi İtibariyle Barınma Merkezlerinde 201.067 Suriye Vatandaşı Bulunmaktadır”, <https://www.afad.gov.tr/tr/3028/22-Temmuz-2013-Tarihi-Itibariyle-Barinma-Merkezlerinde-201-067-Suriye-Vatandasi-Bulunmaktadir> (Erişim Tarihi:12 Ocak 2017).

¹⁹⁵ AFAD, “30 Aralık 2013 İtibariyle Barınma Merkezlerinde 210.358 Suriye Vatandaşı Bulunmaktadır”, <https://www.afad.gov.tr/tr/2988/30-Aralik-2013-Itibariyle-Barinma-Merkezlerinde-210-358-Suriye-Vatandasi-Bulunmaktadir> (Erişim Tarihi: 12 Ocak 2017).

AFAD, 23 Haziran 2013-7 Temmuz 2013 tarihleri arasını kapsayan “Türkiye’deki Suriyeli Sığınmacılar, 2013 Saha Araştırması Sonuçları” adlı bir anket çalışması yapmıştır. Bu çalışma Türkiye’deki Suriyelilerin demografik, eğitim ve sosyo-ekonomik özelliklerini ortaya koymak amacıyla yapılmıştır. Çalışma 10 kentte var olan 20 kampta yaşayan Suriyelilerle beraber yine bu 10 kentte kamplarda yaşamayan Suriyelileri kapsamaktadır. Bu kentler; Adıyaman, Osmaniye, Hatay, Gaziantep, Kilis, Malatya, Adana, Mardin, Kahramanmaraş ve Şanlıurfa’dır. Anket 1500’ü kamplarda, 1200’ü kamp dışında olmak üzere toplam 2700 hane halkını kapsamıştır. Geçici barınma merkezlerinde gerçekleştirilmiş olan anketler ile 1.420 hanede yaşayan 7.860 kişi ile ilgili ve geçici barınma merkezleri dışında yaşayan sığınmacılar ile gerçekleştirilmiş olan anketler ile de 1.160 haneden 7.320 kişi ile ilgili veriler elde edilmiştir.¹⁹⁶

Tablo 1’de bu anket sonuçlarından ortaya çıkan Suriyelilerin kayıt durumlarının cinsiyete göre dağılımı verilmiştir. Verilen bilgi yalnızca kamp dışında yaşamını sürdüren sığınmacılar içindir. Kayıt durumları bakımından erkek ve kadın Suriyeli sığınmacılar arasında oranlar hemen hemen aynıdır. Kamp dışında yaşayan sığınmacıların yaklaşık % 45’inin AFAD kaydı bulunmaktadır. Bu grubun % 19’a yakınının oturma izni ve yalnızca % 5’nin ise kamp kaydı mevcuttur.¹⁹⁷

Tablo 1. Kayıt Durumu, Cinsiyete Göre Dağılım, Kamp Dışı, Türkiye, 2013 (%)¹⁹⁸

KAYIT DURUMU	KAMP DIŞI					
	ERKEK		KADIN		TOPLAM	
	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde
AFAD Kaydı	1 718	45,6	1 584	44,5	3 302	45,1
İkamet İzni	711	18,9	663	18,6	1 374	18,8
Kamp Kaydı	201	5,3	189	5,3	390	5,3
Kaydı Yok	1 136	30,2	1 122	31,5	2 258	30,8
TOPLAM	3 766	100,0	3 558	100,0	7 324	100,0

Türkiye’ye gelen Suriyeliler genellikle barınma merkezlerinde barındırılmaya çalışılmıştır. Böylece artan Suriyeli sayısı ile beraber Mart 2012 tarihinde 7 olan barınma merkezi sayısı Ocak 2013 tarihinde 14’e, Ocak 2014 itibariyle de 22’ye

¹⁹⁶ AFAD, *Türkiye’deki Suriyeli Sığınmacılar, 2013 Saha Araştırması Sonuçları*, 2013, s. 11.

¹⁹⁷ a. g. e., s. 20.

¹⁹⁸ a. g. e., s. 21.

yükselmiştir.¹⁹⁹ AFAD'ın verilerine göre; 19 Nisan 2014 tarihi itibarıyla, 22 barınma merkezinde 220 binden fazla Suriyeli yaşamaktadır. Dört çadırkent ve bir konteynerkent ile en çok geçici barınma merkezinin olduğu kent Hatay'dır. Gaziantep ve Şanlıurfa'da dört barınma merkezi bulunmaktadır. Tablo 2'de gösterildiği gibi Şanlıurfa, dört barınma merkezinde 73.739 Suriyeli yaşamaktadır, en çok Suriyelinin bulunduğu kent konumundadır ve barınma merkezlerinde yaşayan toplam Suriyelilerin yüzde 33,3'ü bu barınma merkezlerinde yaşamlarını devam ettirmektedirler. Kilis'teki iki barınma merkezinde 37.678 Suriyeli vardır. Bu rakam barınma merkezlerinde yaşayan toplam Suriyeli misafirlerin yüzde 17'sine karşılık gelmektedir. Gaziantep'te ise dört barınma merkezinde 33.950 Suriyeli vardır ki, bu da barınma merkezlerindeki toplam Suriyelilerin yüzde 15,3'üne karşılık gelmektedir. Kahramanmaraş'ta bulunan barınma merkezinde 15.668 Suriyeli yaşamaktadır. Hatay'da ise 14.599 Suriyeli beş barınma merkezinde yaşamaktadır.²⁰⁰

Tablo 2. Barınma Merkezleri ve Bu Merkezlerde Bulunan Suriyeli Sayıları (19.04.2014)²⁰¹

İl	Barınma Merkezi Sayısı	Mevcut Suriyeli Sayısı	Toplam İçerisindeki Oranı (%)
Şanlıurfa	4 Barınma Merkezi	73.739	33,3
Kilis	2 Barınma Merkezi	37.678	17
Gaziantep	4 Barınma Merkezi	33.950	15,3
Kahramanmaraş	1 Barınma Merkezi	15.668	7,1
Hatay	5 Barınma Merkezi	14.599	6,6
Adana	1 Barınma Merkezi	11.451	5,2
Adıyaman	1 Barınma Merkezi	9.901	4,5
Osmaniye	1 Barınma Merkezi	9.230	4,2
Mardin	2 Barınma Merkezi	8.151	3,7
Malatya	1 Barınma Merkezi	7.075	3,2
Toplam	22 Barınma Merkezi	221.442	100

Tablo 2'De ise 1 Aralık 2015 tarihi itibarıyla kamplara göre Suriyelilerin dağılımı verilmiştir. 1 Aralık 2015 tarihi itibarıyla barınma merkezlerinde 274,418 Suriyeli yaşamaktadır. Tablo 2'de görüldüğü üzere; Şanlıurfa, beş barınma merkezinde 101.915 Suriyeli ile en çok Suriyelinin bulunduğu kent konumundadır. Şanlıurfa'daki barınma merkezlerinde bulunan Suriyeli sayısı 19 Nisan 2014 tarihinden 1 Aralık 2015 tarihine kadar yaklaşık olarak 30.000 artmıştır. İkinci sırada

¹⁹⁹ AFAD, *Suriye'den Türkiye'ye Nüfus Hareketleri*, 2014, s. 18.

²⁰⁰ AFAD, *Türkiye'deki Suriyeli Kadınlar*, 2014, s. 19-20.

²⁰¹ a. g. e., s. 20.

Gaziantep gelmektedir. Gaziantep'teki 5 barınma merkezinde toplam 53.078 Suriyeli vardır. Suriyeliler en az Malatya'daki barınma merkezinde bulunmaktadır.

Tablo 3. 1 Aralık 2015 İtibariyle Suriyeli Mültecilerin Kamplara Göre Dağılımı²⁰²

İl	Kamp Adı	Mülteci Sayısı	İl Toplamı
Hatay	Altınözü 1 Çadır Kenti	1.356	14.657
	Altınözü 2 Çadır Kenti	2.912	
	Yayladağı 1 Çadır Kenti	2.666	
	Yayladağı 2 Çadır Kenti	3.035	
	Apaydın Konteyner Kenti	4.688	
Gaziantep	İslâhiye 1 Çadır Kenti	8.882	53.078
	İslâhiye 2 Çadır Kenti	11.090/10.273	
	Karkamış Çadır Kenti	7.081	
	Nizip 1 Çadır Kenti	10.811	
	Nizip 1 Konteyner Kenti	4.941	
Şanlıurfa	Ceylanpınar Çadır Kenti	18.650	101.915
	Akçakale Çadır Kenti	28.540	
	Harran Konteyner Kenti	13.942	
	Viranşehir Çadır Kenti	17.271	
	Suruç Çadır Kenti	23.512	
Kilis	Öncüpınar Konteyner Kenti	10.496	34.073
	Elbeyli Beşiriye Konteyner Kenti	23.577	
Mardin	Midyat Çadır Kenti	23.577/1.854	15.923
	Nusaybin Çadır Kenti	3.314	
	Derik Çadır Kenti	7.625	
Kahramanmaraş	Merkez Çadır Kenti	17.568	17.568
Osmaniye	Cevdetiye Çadır Kenti	9.163	9.163
Adıyaman	Merkez Çadır Kenti	9.635	9.635
Adana	Sarıçam Çadır Kenti	10.771	10.771
Malatya	Beydağı Konteyner Kenti	7.635	7.635

Aşağıdaki tabloda AFAD tarafından barınma merkezlerindeki son durum ele alınmıştır. Barınma merkezlerinde bulunan Suriyeliler ile ilgili veriler sürekli olarak güncellendiği için en son 12 Aralık 2016 tarihindeki AFAD verileri dikkate alınmıştır. AFAD'ın verilerine göre; 12 Aralık 2016 tarihi itibariyle barınma merkezlerinde yaşayan Suriyelilerin sayısı 259.686'dır. Tablo 4'te görüldüğü üzere; Şanlıurfa'da bulunan 5 barınma merkezinde 115.134 Suriyeli barınmaktadır. Şanlıurfa, en çok Suriyelinin bulunduğu kenttir. İkinci sırada ise Gaziantep gelmektedir.

²⁰² Mehmet Balcılar, *Türkiye'deki Suriyeli Mültecilerin Sağlık Durumu Araştırması*, Halk Sağlığı Kurumu, 2016, s. 20.

Tablo 4. 12 Aralık 2016 verilerine göre Barınma Merkezlerinde Son Durum²⁰³

İl	Geçici Barınma Merkezi	Barınma Tipi	GBM Mevcudu	TOPLAM
Hatay	Altınözü Konteyner Kenti	Konteyner	4.825-Suriyeli	19.484
	Yayladağı 1 Çadır Kenti	Çadır Bölme	2.788-Suriyeli	
	Yayladağı 2 Konteyner Kenti	Konteyner	3.659-Suriyeli	
	Apaydın Konteyner Kenti	Konteyner	5.211-Suriyeli	
	Güveççi Çadır Kenti	Çadır	3.001-Suriyeli	
Gaziantep	İslâhiye 1 Çadır Kenti	Çadır	7.386-Suriyeli	44.327
	İslâhiye 2 Çadır Kenti	Bölme	10.377-Suriyeli 5.274-İraklı	
	Karkamış Çadır Kenti	Çadır	6.689-Suriyeli	
	Nizip 1 Çadır Kenti	Çadır	10.080-Suriyeli	
	Nizip 1 Konteyner Kenti	Konteyner	4.521-Suriyeli	
Şanlıurfa	Ceylanpınar Çadır Kenti	Çadır	22.192 -Suriyeli	115.134
	Akçakale Çadır Kenti	Çadır	31.754 -Suriyeli	
	Harran Konteyner Kenti	Konteyner	14.042 -Suriyeli	
	Viranşehir Çadır Kenti	Çadır	15.552 -Suriyeli	
	Suruç Çadır Kenti	Çadır	31.594 -Suriyeli	
Kilis	Öncüpınar Konteyner Kenti	Konteyner	20.986-Suriyeli	37.022
	Elbeyli Beşiriye Konteyner Kenti	Konteyner	16.036-Suriyeli	
Mardin	Midyat Çadır Kenti	Çadır	3.517-Suriyeli 796-İraklı	4.313
Kahramanmaraş	Merkez Konteyner Kenti	Konteyner	17.968-Suriyeli	17.968
Osmaniye	Cevdetiye Çadır Kenti (Osmaniye İline Geçici Yerleştirme)	-	7.250-Suriyeli	7.250
Adıyaman	Merkez Çadır Kenti	Çadır	9.658-Suriyeli	9.658
Adana	Sarıçam Çadır Kenti	Çadır	341-Suriyeli	341
Malatya	Beydağı Konteyner Kenti	Konteyner	10.259-Suriyeli	10.259

2.3.1. Türkiye’deki Suriyelilerin Demografik Özellikleri

Araştırmanın bu kısmında Türkiye’deki Suriyelilerin yaş, cinsiyet ve eğitim durumlarına ilişkin bilgiler verilmiştir.

2.3.1.1. Yaş ve Cinsiyet Dağılımı

AFAD’ın 2013 yılı verilerine göre kamplarda ve kamp dışında yaşayan Suriyelilerin cinsiyet dağılımı Tablo 5’te verilmiştir. Kamplarda ve kamp dışında

²⁰³ AFAD, “Barınma Merkezlerinde Son Durum”, <https://www.afad.gov.tr/tr/2374/Barinma-Merkezlerinde-Son-Durum> (Erişim Tarihi: 12 Ocak 2017).

yaşayan Suriyeliler arasında erkeklerin ve kadınların toplam içindeki oranları aynıdır. Ancak hem kamplarda hem de kamp dışında yaşayan kadınların yüzdesi (% 49) erkeklerin yüzdesinden (% 51) bir miktar daha azdır.²⁰⁴

Tablo 5. Suriyeli Sığınmacıların Cinsiyet Dağılımı²⁰⁵

Cinsiyet	Kamp İçi	Kamp Dışı
Erkek	51,4	51,4
Kadın	48,6	48,6
Toplam Yüzde	100,0	100,0
Toplam Sayı	7.859	7.324

Tablo 6’da hem kamplarda yaşayan Suriyelilerin hem de kamp dışında yaşayan Suriyeli sığınmacıların yaş dağılımı tablo şeklinde verilmiştir. Bu tabloya göre kamplarda yaşayanların % 42’si ve kamp dışında yaşayanların % 45’i en yoğun yaş grubu olan 19-54 yaş grubunu oluşturmaktadır. 0-18 yaş grubundaki çocuklar kamplarda yaşayanların % 53’ü ve kamp dışında yaşayanların % 49’unu oluşturmaktadır. Kamplarda yaşayanların % 4,5’ini ve kamp dışında yaşayanların % 6,1’ini oluşturan grup ise 55 yaş ve üzeri yaş grubudur.²⁰⁶

Tablo 6. Suriyeli Sığınmacıların Yaş Dağılımı, Kamp İçi ve Kamp Dışı, Türkiye, 2013 (%)²⁰⁷

Yaş Grubu	Kamp İçi	Kamp Dışı
1 Yaş ve Altı	3,4	3,4
2-6 Yaş	16,5	15,9
7-12 Yaş	16,8	14,7
13-18 Yaş	16,3	14,9
19-54 Yaş	42,4	45,0
55-64 Yaş	2,8	3,7
65 Yaş ve Üstü	1,7	2,4
Toplam Yüzde	100,0	100,0
Toplam Sayı	7 798	7 302

Öte yandan Suriyelilerin yaş ve cinsiyet durumuna ilişkin bir diğer veri 7-25 Aralık 2015 tarihleri arasında Dünya Sağlık Örgütü ve Sağlık Bakanlığı iş birliğinde ve AFAD liderliğinde yürütülen “Türkiye’deki Suriyeli Mültecilerin Sağlık Araştırması: Türkiye’de Yaşayan Suriyeli Mültecilerde Bulaşıcı Olmayan Hastalık Risk Faktörleri Sıklığı” adlı çalışmadan çıkarılabilir. Çalışmaya her iki cinsiyetten de yalnızca 18-69 yaş aralığında olanlar araştırmaya dâhil edilmiş ve ankete toplam

²⁰⁴ AFAD, 2013, s. 24.

²⁰⁵ a. g. e., s. 25.

²⁰⁶ a. g. e., s. 24.

²⁰⁷ a. g. e., s. 25.

5.760 kişi katılmıştır. Ankete cevap veren 5.760 kişinin % 42,3'u erkek ve % 57,7'si kadındır. Tablo 7'de cinsiyet ve yaş grubuna göre ankete katılanlar (yüzde olarak) gösterilmiştir. Anketi yanıtlayan katılımcıların yaş grubu 18-69 arasındadır. Suriyeli nüfusunun yaş dağılımı 18-29, 30-44, 45-59 ve 60-69 şeklinde dört gruba ayrılmıştır. Buna göre Suriyelilerin % 37,8'i 18-29 yaş grubunda, % 35,7'si 30-44 yaş grubunda ve % 20,6'sı 45-59 yaş grubunda yer almaktadır. 60-69 yaş grubu ise Suriyeli nüfusunun % 6'sını oluşturmaktadır. Bu veriler AFAD'ın verileri ile büyük ölçüde örtüşmektedir.

Tablo 7'ye bakıldığında ortalama olarak erkekler kadınlardan daha yaşlıdır. 18-29 yaş grubundaki erkeklerin oranı % 35,7 iken kadınların oranı ise % 39,3'tur. 30-44 yaş grubundaki erkeklerin oranı % 33,8, kadınların oranı ise % 37,1'dir. Erkeklerin % 22,4'u 45-59 yaş grubunda iken kadınların % 20,6'sı bu yaş grubundadır. Erkeklerin % 8,2'si 60-69 yaş grubundayken bu rakam kadınlar için % 4,3'ün biraz üzerindedir. Ankete katılanların yaş ortalaması 35,9'dur. Erkek katılımcıların ortalama yaşı 37,2, kadınların yaş ortalaması ise 34,9'dur.²⁰⁸

Tablo 7. Cinsiyet ve Yaş Grubuna Göre Ankete Katılanlar (%)²⁰⁹

Yaş Grubu	Erkekler		Kadınlar		Her İki Cinsiyet	
	N	%	N	%	N	%
18-29	868	35,7	1.308	39,3	2.176	37,8
30-44	822	33,8	1.235	37,1	2.057	35,7
45-59	545	22,4	639	19,2	1.184	1,184
60-69	200	8,2	143	4,3	343	6,0
18-69	2.435	100	3.325	100	5.760	100
Cinsiyet (%)	42,3		57,7		100	
Ortalama Yaş	37,2		34,9		35,9	

En son veriler ise bu anket çalışmasından farklı bir durum ortaya çıkarmıştır. Tablo 8'den de görüleceği üzere, 05.01.2017 tarihi itibarıyla Göç İdaresi Genel Müdürlüğü'nün verilerine göre biyometrik verileri alınarak kayıt altına alınan Suriyelilerin sayısı 2.841.036'dır. 1.515.257'si erkekler, 1.325.779'u ise kadınlardır. Bir diğer ifade ile 05.01.2017 itibarıyla kayıtlı 2.841.036 Suriyelinin % 53,3'ü erkek, % 46,7'si ise kadınlardan oluşmaktadır. Suriyelilerin yaş ve cinsiyet dağılımında nüfus olarak en yoğun olan yaş grubu 5-9 yaş grubudur. En az ise 90 yaş ve üzeri yaş grubudur. Bu yaş grubunda toplam 1.284 kişi bulunmaktadır.

²⁰⁸ M. Balcılar, 2016, s. 32.

²⁰⁹ a. g. e., s. 33.

Tablo 8. Biyometrik Verileri Alınarak Kayıt Altına Alınan Suriyelilerin Yaş ve Cinsiyete Göre Dağılımı (05.01.2017)²¹⁰

Yaş	Erkek	Kadın	Toplam
Toplam	1.515.257	1.325.779	2.841.036
0-4	167.561	155.461	323.022
5-9	211.808	199.773	411.581
10-14	160.661	148.626	309.287
15-18	130.762	111.703	242.465
19-24	234.898	182.498	417.396
25-29	153.477	121.586	275.063
30-34	130.654	103.274	233.928
35-39	93.207	77.380	170.587
40-44	65.725	61.641	127.366
45-49	50.791	46.642	97.433
50-54	40.941	39.203	80.144
55-59	27.587	27.455	55.042
60-64	19.183	19.644	38.827
65-69	12.831	13.151	25.982
70-74	6.859	7.600	14.459
75-79	4.270	5.079	9.349
80-84	2.256	2.842	5.098
85-89	1.212	1.511	2.723
90+	574	710	1.284

2.3.1.2. Eğitim Durumu

Türkiye'ye gelen Suriyelilerin eğitim durumlarına ilişkin veriler AFAD tarafından ilk olarak 2013 yılında paylaşılmıştır. Bu verilere göre Türkiye'de kamp içi ve kamp dışında yaşayan Suriyelilerin eğitim durumuna göre dağılımı Tablo 9'da verilmiştir.

Tablo 9'a bakıldığında kamplarda yaşayan Suriyelilerin kamp dışında yaşayan Suriyelilerden biraz daha iyi eğitilmiş oldukları gözlemlenmektedir. Kamplarda yaşayan Suriyelilerin % 12,3'ü okuma yazma bilmezken, kamp dışında ise okuma yazma bilmeyenlerin oranı % 18,8'dir. İlk sırayı kamplarda yaşayanlar ve kamp dışında yaşayanlar içerisinde ilkokul mezunları almaktadır. Kamplarda yaşayanlar içerisinde ilkokul mezunlarının oranı % 36,6'dır. Kamp dışında yaşayanlar içerisinde bu oran ise %33'tür. İkinci sırada ise ortaokul mezunları yer almaktadır. Kamplarda yaşayanlar içerisinde ortaokul mezunlarının oranı % 24,7,

²¹⁰ İç İşleri Bakanlığı Göç İdaresi Genel Müdürlüğü, "Geçici Koruma" http://www.goc.gov.tr/icerik6/gecici-koruma_363_378_4713_icerik (Erişim Tarihi:14 Ocak 2017).

kamp dışında yaşayanlar içerisinde ortaokul mezunlarının oranı ise % 19,4'tür. İlkokul ve altı eğitimler kamplarda yaşayanların % 54,4'ü iken, kamp dışında yaşayanların % 61,3'ünü oluşturmaktadır. Lise ve üstü eğitimliler ise kamplarda yaşayanların % 21'ini, kamp dışında yaşayanların % 19,3'ünü oluşturmaktadır.²¹¹

Tablo 9. Suriyeli Sığınmacıların Eğitim Durumuna Göre Dağılımı (6 Yaş ve Üzeri), Kamp İçi ve Kamp Dışı, Türkiye, 2013(%)²¹²

Eğitim Durumu	Kamp İçi		Kamp Dışı	
	N	%	N	%
Okur-Yazar Değil	764	12,3	1099	18,8
Okur-Yazar	342	5,5	552	9,5
İlkokul	2278	36,6	1925	33,0
Ortaokul	1537	24,7	1134	19,4
Lise	822	13,2	560	9,6
Üniversite ve Üstü	487	7,8	567	9,7
Toplam (%)	100		100	
Toplam (N)	6.230		5.837	

2015 yılına gelindiğinde sığınmacı sayısı arttıkça eğitim durumuna ilişkin bu veriler güncelliklerini yitirmişlerdir. Ancak AFAD tarafından yürütülen 7-25 Aralık 2015 tarihleri arasında bir anket çalışması yapılmış ve bu ankete katılanların cinsiyet ve yaş grubuna göre eğitim seviyesi yer almıştır. Bu çalışmadan ortaya çıkan veriler Tablo 10'da gösterilmiştir.

Tablo 10 incelendiğinde ankete katılanlardan % 14,9'unun herhangi bir eğitim almadığı görülmektedir. Ankete katılan Suriyelilerin % 31,6'sı ilkokul, % 16,1'i ortaokul ve % 13,4'ü ise lise mezunudur. Buna karşı katılımcıların sadece % 9,1'i üniversite mezunudur; % 0,8'i ise lisansüstü eğitimlerini tamamladıklarını belirtmiştir. Yaş gruplarına göre Tablo 10 değerlendirilecek olursa yaş arttıkça hiç eğitim almayan grubun oranı artmaktadır. Yaş ilerledikçe eğitim seviyesinin azaldığını ve bunun tersine daha genç bireylerin daha yüksek eğitim seviyesine sahip olduğu sonucuna varılabilir. Buna göre 18-29 yaş grubundakilerin % 5,8'i hiç eğitim almamışken bu oran 30-44 yaşlarındaki kişiler için % 10,7'ye, 45-59 yaş grubundakiler için % 28,3'e ve 60-69 yaşlarındakiler için % 50,7'ye çıkmaktadır. En az lise eğitimi almış olanların oranı yaş grubuna göre bakılacak olursa, 18-29 yaş

²¹¹ AFAD, 2013, s. 26.

²¹² a.g.e, s. 27.

grubunda % 30,3, 30-44 yaş grubunda % 19,8, 45-59 yaş grubunda % 18,5 ve 60-69 yaş grubunda ise % 14,9'dur.²¹³

Tablo 10. Cinsiyet ve Yaş Grubuna Göre Eğitim Düzeyi (%)²¹⁴

Yaş	N	Resmi Eğitim Yok (%)	İlkokuldan Az (%)	İlkokul Mezunu (%)	Ortaokul Mezunu (%)	Lise mezunu (%)	Üniversite Mezunu (%)	Lisansüstü Mezunu (%)
ERKEK								
18-29	867	5,7	10,3	26,6	21,2	24,7	11,0	0,6
30-44	820	9,0	11,2	34,2	20,0	11,2	13,2	1,2
45-59	545	11,0	13,2	31,0	15,8	14,9	12,7	1,5
60-69	30,0	17,5	22,0	9,0	9,5	11,0	11,0	1,0
18-69	2.432	10,0	11,8	29,8	18,6	16,7	12,1	1,0
KADIN								
18-29	1.307	5,9	13,5	35,1	19,2	18,8	6,8	0,7
30-44	1.231	11,8	18,7	39,8	13,7	7,6	8,0	0,5
45-59	639	43,0	18,8	21,3	7,4	3,6	5,5	0,5
60-69	143	79,7	4,9	7,0	2,8	2,1	3,5	0,0
18-69	3.320	18,4	16,1	33,0	14,2	11,0	6,8	0,5
HER İKİ CİNSİYET								
18-29	2.174	5,8	12,2	31,7	20,0	21,2	8,5	0,6
30-44	2.051	10,7	15,7	37,5	16,2	9,0	10,0	0,8
45-59	1.184	28,3	16,2	25,8	11,2	8,8	8,8	0,9
60-69	343	50,7	12,2	15,7	6,4	6,4	7,9	0,6
18-69	5.752	14,9	14,3	31,6	16,1	13,4	9,1	0,8

2.4. TÜRKİYE'DEKİ SURİYELİLERİN SORUNLARI

Ülkelerini terk edip yerleşmiş oldukları yeni yerlerde gerek dini gerek sosyal gerekse kültürel olarak bazı problemlerle karşı karşıya kalan sığınmacı ve mülteciler yeni bir çevre, farklı kültür, korku, çekinme gibi sebeplerden kaynaklı birçok problemler yaşamaktadır ve temel gereksinimlerini karşılamakta zorlanmaktadırlar.²¹⁵ Bu durum, Türkiye'ye sığınan Suriyeliler içinde geçerli mi, Suriyeliler hangi koşullar altında yaşamlarını sürdürüyorlar; ne gibi sağlık, eğitim, çalışma, barınma gibi problemler ile karşılaşılıyorlar gibi sorular ile Türkiye'nin aldığı önlemler bu bölümde ele alınacaktır.

²¹³ M. Balcılar, 2016, s. 34-35.

²¹⁴ a.g.e., s.34.

²¹⁵ Ahmet Önal ve Belma Keklik, "Mülteci ve Sığınmacıların Sağlık Hizmetlerine Erişimde Yaşadığı Sorunlar: Isparta İlinde Bir Uygulama", *Süleyman Demirel Üniversitesi Vizyoner Dergisi*, Cilt: 7, Sayı: 15, 2016, s. 133.

2.4.1. Sağlık Sorunları

Türkiye'ye gelen Suriyelilerin yaşadığı sorunların başında sağlık sorunları gelmektedir. Türkiye, Suriyelilerin sağlıkla ilgili problemlerine yönelik olarak kapsamlı önlemler almıştır. Örneğin AFAD'ın 18 Ocak 2013 tarihli ve 2013/1 sayılı genelgesi kamplar dışında yaşayanlar için yapılmış olan düzenlemelerden ilkidir. Bu genelge ile kamplar dışında yaşayanların sağlık merkezlerine veya hastanelere giderek sağlık hizmetlerinden ücret ödemediği yararlanabileceklerdir. Kamp dışında yaşayan Suriyelilerin bu olanaklarından faydalanmaları için kampların olduğu Adana, Adıyaman, Gaziantep, Hatay, Kahramanmaraş, Kilis, Malatya, Mardin, Osmaniye ve Şanlıurfa şehirlerinden birindeki sağlık merkezlerine ve hastaneleri başvurmaları gerekmektedir. Tıbbi tedavi masraflarının AFAD tarafından karşılanacağı ve tedavi giderlerinin AFAD'a faturalanması hususu ilgili birimlere bildirilmiştir. Tıbbi yardıma ihtiyaç duyan ilgili kişinin AFAD'a kaydının olmaması sağlık merkezleri ve hastanelere başvuruda bulunması konusunda ayırım yapmamakta, başvuru yapılan kurumda görevlendirilen kişi tarafından ilgili kişinin kayıt işlemini gerçekleştirilmesi ile sağlık hizmetinin bu kişilere verilebilmesi sağlanmıştır.²¹⁶

Ancak yapılan bu düzenleme kampların bulunduğu iller dışında yaşamını sürdürmeye çalışan Suriyelilerin sağlık hakkına ulaşmalarına yönelik bir iyileşme sağlamamıştır. Dolayısıyla onlar için sağlık hakkına ulaşmalarının tek yolu harcamaların kendi imkânlarıyla karşılanmasından geçmiştir. Bu problem 9 Eylül 2013 tarihinde yayınlanan 2013/8 sayılı AFAD Genelgesi ile Suriyelilerin 81 ilde sağlık hakkına ulaşmalarına yönelik düzenleme yapılarak ortadan kaldırılmıştır. Genelge ile ilgili kişilerin bulunmuş oldukları illerdeki sağlık kurumlarına başvuru yaparak sağlık hizmetlerinden faydalanmaları sağlanmış ve Suriyelilerin sağlık hakkına ulaşmaları ile ilgili sınırlama kalmamıştır. Yine bu düzenlemeye göre Suriyelilerin sağlık hakkından yararlanmaları için ikamet iznine sahip olmaları aranmamaktadır. Suriyelilerin yapılan muayene veya tedavisi ile ilgili masrafların sağlık kuruluşunun bulunduğu il valiliğine faturalandırılması öngörülmüştür.²¹⁷

²¹⁶ M. E. Büyükçalık, 2015, s. 244.

²¹⁷ a. g. e., s.245.

Bu iki genelgeye ilave olarak 22 Ekim 2014 tarihinde yürürlüğe girmiş olan Geçici Koruma Yönetmeliğinin 27. maddesinde sağlık hizmetleri ile ilgili düzenleme yapılmıştır. Bu maddeye göre sağlık hizmetleri geçici barınma merkezlerinin içinde ve dışında Sağlık Bakanlığının kontrolünde verilmiştir. Ayrıca temel ve acil sağlık hizmetleri ile bu kapsamdaki tedavi ve ilaçlardan hasta katılım payı alınmayacağı, sağlık hizmet bedellerinin Sosyal Güvenlik Kurumu tarafından genel sağlık sigortalıları için belirlenen bedeli geçemeyeceği ve bu bedelin AFAD tarafından ödeneceği, geçici korunan kişilerin acil ve mecburi durumlar dışında özel sağlık kuruluşlarına direkt başvuramayacakları belirtilmiştir.²¹⁸

Bu düzenlemelerle kapsamlı bir sağlık hizmeti vermek mümkün olmuştur. Ancak bu düzenlemeler uygulamada ortaya çıkan bazı problemleri ortadan kaldıramamıştır. Örneğin Suriyelilere yönelik düzenli bir tedavi hizmeti bulunmamaktadır. Kamplarda yaşayan Suriyeliler, kampta bulunan sağlık merkezi ve gerekli durumlarda sevk edildikleri hastanelerden faydalanabilmektedirler. Kamp dışında yaşayan kişiler kayıtlı oldukları il içerisinde 1. basamak olarak Aile Hekimlerine, Toplum Sağlığı Merkezleri tarafından açılan Suriyeli Polikliniklerine ve 2. basamak olarak Sağlık Bakanlığı hastanelerine başvuru yapabilmektedirler. Sevk edildikleri durumlarda ise üniversite hastanelerinde ya da özel hastanelerde tedavi imkânı bulabilmektedirler. Birinci basamak ilaç giderlerinin %20'sini karşılamakta, 2. ve 3. basamakta ise ücret ödmeden tedavi ve ameliyat olabilmektedirler. Bu imkânlara rağmen bazı şehirlerde AFAD ve eczaneler arasında anlaşma olmadığından zaman zaman ilaca ulaşmakta sıkıntı yaşamaktadır. Ayrıca sağlık kuruluşlarında dil sorunu yaşadıkları için Suriyeliler hizmetten faydalanmakta güçlük çekmektedirler. Diş sağlığı hizmeti çoğunlukla yalnızca kamplarda sağlanmaktadır.²¹⁹

Suriyeliler Aile Sağlık Merkezine başvurdıkları zaman reddedilme ile karşı karşıya kalabilmektedirler. “Sağlıkta Dönüşüm Programı” kapsamında başlatılan ve uygulamaya konulmuş olan sağlık sistemindeki değişikliklere istinaden Aile Sağlığı Merkezi’nde çalışan bir Aile Hekimi kendisinde kaydı bulunmayan bir kişiyi “misafir hasta” olarak kayda alarak muayene edebilmektedir, fakat hekimin misafir

²¹⁸ Geçici Koruma Yönetmeliği, 2014.

²¹⁹ Necati Dedeoğlu, *Savaş, Göç ve Sağlık*, Türk Tabipleri Birliği Yayınları, Ankara, 2016, s. 14-15.

hastayı kendisine kayıtlı olan hastaların yoğun başvurusunun olduğu bir günde reddedebilme hakkı bulunmaktadır. Bu durum Toplu'ya göre, göçmenlerin yaşadığı bölgelerde sıklıkla yaşanmakta ve sağlık merkezine ulaşan kişilerin hizmetten faydalanamamalarına sebep olabilmektedir.²²⁰

Suriyeliler, sağlık hizmetlerine ulaşma konusunda haklarını bilmemektedirler. Hizmetlerin yalnızca sağlık kurumlarında verilmesi de ulaşımı güçleştirmekte ve sınırlı sayıda mültecinin bu hizmetler için başvuruda bulunmasına sebep olabilmektedir. Sağlık hizmetleri için başvurulduğu durumlarda ise hizmetlere ulaşım, farklı şehirlerde hastane kapasitelerine göre hatta bazen hastane personelinin davranışına göre değişmektedir. Dil sorunu, hastanelerde sağlık personelinin yetersiz olması, sağlık kurumlarında çalışan personelin Suriyelilerin sağlık ulaşımı konusunda haklarıyla ilgili bilgilendirilmemeleri de bu konuda karşılaşılan diğer zorluklardandır. Kutlu'ya göre, kronik hastalık ya da pahalı tedavi uygulanması gereken durumlarda ise sağlık hizmetlerinden faydalanmak neredeyse imkânsızlaşmaktadır. Hizmetin yeterli olmadığı başka konular ise psikososyal destek ve amputé destek hizmetleridir.²²¹

Mülteciler sağlıklı olmayan yaşam koşulları sonucunda salgın hastalık ve sağlık sorunları ile karşılaşmaktadırlar. Örneğin 2012 yılında Türkiye'de 349 kızamık vakası varken mülteci akını sonrasında bu rakam yaklaşık olarak 20 kat artış göstermiştir. Barınma kamplarında yaşayanlarda kızamık hastalığının yanı sıra verem ve deri hastalıklarına da rastlanmaktadır.²²² Ortadoğu Stratejik Araştırmalar Merkezi'nin (ORSAM) 2015 yılı raporunda Türkiye'de görülmeyen hastalıklar ve sınır illerde çocuk felcinin görüldüğü, 0-5 yaş arası çocuklara çocuk felci aşısı uygulaması yapıldığı, kızamık ve şark çıbanı gibi hastalıkların tekrar görüldüğü ve Gaziantep'in 2013 yılında kızamık olayının en fazla yaşanan kent olduğu belirtilmiştir.²²³

---

²²⁰ R. Toplu, 2014, s. 47.

²²¹ Z. Kutlu, 2015, s. 10-11.

²²² Ömer Yavuz, "Türkiye'deki Suriyeli Mültecilere Yapılan Sağlık Yardımlarının Yasal ve Etik Temelleri", *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Cilt: 12, Sayı: 30, 2015, s. 269.

²²³ Semra Akköz Çevik, "Suriye'den Türkiye'ye Göç'ün Etkileri", *Gümüşhane Üniversitesi Sağlık Bilimleri Dergisi*, Cilt: 5, Sayı: 2, 2016, s. 82.

Yapılan ampirik çalışmalar yukarıda bahsedilen sorunları doğrular niteliktedir. Örneğin Isparta ilinde yapılan “Mülteci ve sığınmacıların sağlık hizmetlerine erişimde yaşadığı sorunlar: Isparta ilinde bir uygulama” adlı çalışma kapsamında 276 kişi ile görüşülmüştür. Araştırmanın neticesinde katılımcıların %42,8 (118 kişi)’lik kısmının ya psikolojik rahatsızlığı ya da kronik bir hastalığı olduğu bulgusuna ulaşılmıştır. Bu kişiler sağlık sorunları olduğunda ya sağlık ocaklarına ya da devlet hastanelerine başvurumaktadırlar. Bu çalışma neticesinde ulaşılan bulgulara göre katılımcılar sağlık hizmetlerine ulaşımında birçok sorunla karşı karşıya gelmektedirler. Bu problemler Hekimlerin ve sağlık personellerinin olumsuz tutumları, iletişim problemi, maddi anlamda eksiklikler ve sağlık hizmetlerindeki olumsuzluklar olarak 5 grup altında toplanabilir.²²⁴

2.4.2. Çalışma Sorunları

Türkiye’ye giren Suriyeli sayısının artması gibi bunların Türkiye’de kalış sürelerinin artması da beraberinde bu Suriyelilerin çalışma hakkına sahip olup olmadıkları sorusunu getirmiştir. Türkiye’ye Suriyelilerin gelmeye başladığı 2011 yılından sonra Suriyelilere çalışma hakkı verilmemiştir. Ancak 2016 yılında yayınlanan Başbakanlık Genelgesi ile Suriyelilere çalışma hakkı tanınmıştır. Fakat Suriyelilerin yasal olarak çalışabilmeleri için 4817 Sayılı Yabancıların Çalışma İzinleri Hakkında Kanun kapsamında çalışma izni almaları gerekmektedir. Çalışma izni almak işverene önemli derecede mali yükümlülükler getirmesinin yanında kanun yabancıların çalıştırılması hususunda önemli kısıtlamalar da getirmektedir. Bu durum çoğu Suriyelinin yasal şekilde çalışmasına engel olmaktadır ve bu da onların maddi sıkıntı içinde yaşamalarına sebep olmuştur. Kanun işverene mali anlamda yükümlülükler getirmesinin yanı sıra iş yerinin % 10’unu aşmamak şartıyla Suriyeli çalıştırmasına izin vermektedir.²²⁵ Böylece Suriyeliler en az asgari ücret alma hakkını elde etmişlerdir. Söz konusu düzenlemede yer alan başka bir konu ise, tarım sektöründe çalışmak isteyenlerin izinleri valilikler tarafından verilecek izne bağlıdır. Ayrıca sağlık görevlisi ya da eğitimci olarak çalışmak isteyenlerin çalışma izinleri

²²⁴ A. Önal ve B. Keklik, 2016, s. 146.

²²⁵ Gül Dilek Türk, “Türkiye’de Suriyeli Mültecilere Yönelik Sivil Toplum Kuruluşlarının Faaliyetlerine İlişkin Bir Değerlendirme”, *Marmara İletişim Dergisi*, Sayı: 25, 2016, s. 150.

Sağlık Bakanlığı, Yüksek Öğretim Kurumu (YÖK) ve Millî Eğitim Bakanlığı'nın (MEB) görüşlerine tabidir.²²⁶

Yaşamını sürdürmek için kayıt dışı sektörde iş arayan ve düşük ücretler ile çalışan çok sayıda Suriyeli bulunmaktadır. Kutlu'ya göre, düşük ücretlerle ve normal çalışma saatlerinden fazla çalışan Suriyeliler tekstilden inşaata, tarımdan ağır sanayiye birçok farklı sektörde çalışmaktadırlar.²²⁷ Uluslararası Af Örgütü tarafından yapılan araştırmada Suriyelinin aldığı ücret Akçakale'de Türkiyeli birinin aldığı ücretin % 80'i, Urfa'da yarısı ile % 80'i arası, Hatay ve Kilis'te yarısı, İstanbul'da ise üçte biri olduğu belirtilmiştir.²²⁸

Ücret farklılıklarının yanında çalıştıklarında ücretini alamamaları, çalışma koşullarının kötü olması da mültecilerin sıklıkla karşı karşıya geldikleri problemlerdendir. Suriyeliler işe girdikleri zaman ne kadar ücret alacaklarını çoğu zaman bilememektedirler. Kayıt dışı çalıştılarından haklarını aramaları söz konusu olmamaktadır.²²⁹ Koç, Görücü ve Akbıyık'a göre çalışma iznine sahip olmadıkları dönemde düşük ücretler karşılığında kaçak işçi olarak çalışmışlardır.²³⁰

Şehir merkezlerinde genelde kiralamış oldukları evlerde kalan insanların önemli bir kısmının ya hanede yaşayan kişilerin iş bulamaması ya da ailede işgücüne katılım sağlayacak kişilerin olmaması nedeniyle herhangi bir geliri olmamaktadır. Bu gibi aileler başta yanlarında getirmiş oldukları tasarruflar ve genellikle yurtdışında çalışan akrabalarının göndermiş oldukları paralar ile ihtiyaçlarını karşılayabilmektedirler.²³¹

Dışlanma, hatta işsizlik başta olmak üzere çeşitli olumsuz durumlarda günah keçisi olarak görülmeleri sığınmacıların sıklıkla yaşadıkları sorunlardır. Vatandaşların bir kısmı yaşam koşullarında ortaya çıkan olumsuzlukların nedenini göçmenler olarak göstermektedirler. Koç, Görücü ve Akbıyık'a göre, Suriyelilerin

---

²²⁶ H. Y. Taş, M. Küçükoglu ve B. Menteşe, 2016, s. 270.

²²⁷ Z. Kutlu, 2015, s. 7-8.

²²⁸ Uluslararası Af Örgütü, *Hayatta Kalma Mücadelesi-Türkiye'deki Suriye'den Gelen Mülteciler*, 2014, s. 25.

²²⁹ Z. Kutlu, 2015, s. 8.

²³⁰ Muzaffer Koç, İbrahim Görücü ve Nihat Akbıyık, "Suriyeli Sığınmacılar ve İstihdam Problemleri", *Birey ve Toplum Sosyal Bilimler Dergisi*, Cilt: 5, Sayı: 9, 2015, s. 88.

²³¹ İhsan Çetin, "Suriyeli Mültecilerin İşgücüne Katılımları ve Entegrasyon: Adana-Mersin Örneği", *Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Cilt: 15, Sayı: 4, 2016, s. 1008.

gelmesinden sonra ücretlerde yaşanan düşüş özellikle sığınmacıların yoğun şekilde yaşadıkları bölgede yaşayan işçilerin işsizlik sorununu derinleştirmiştir.²³²

Suriyelilerin açtıkları işletmeler küçük çapta da olsa üretime katılmaya başlamışlar ve ekonomiye katkı sağlamışlardır. Bu işletmelerden genellikle Suriyeliler alışveriş yapmaktadırlar. Ancak Orhan ve Gündoğar'a göre bu işletmelerle ilgili bir diğer saptama birçoğunun kaçak olduğuna yöneliktir. Bu durum yerel esnaf arasında haksız rekabete neden olduğundan Suriyeli esnaf ile yerel esnaf arasında birçok tartışmaya neden olmaktadır.²³³ Suriyeli zanaatkarlar iş yeri açma ruhsatı alma, vergi mükellefiyeti alma gibi bürokratik işlemlerde zorluklarla karşılaşmaktadırlar buna bir de dil engeli eklendiğinde bu süreç içinden çıkılmaz bir hale dönüşmektedir. Çetin'e göre, iş yerini açan kişiler bazı kurumların kontrolleri ve engellenmeleriyle karşı karşıya kalmaktadırlar.²³⁴

“Şanlıurfa'da Yaşayan Suriyeli Sığınmacıların Kentle Uyum Sorunu” adlı çalışma kapsamında 2015 yılı Mart-Haziran döneminde yapılan anket çalışmasında Suriyeli sığınmacıların Şanlıurfa'da ne tür problemlerle karşı karşıya kaldıkları sorulmuştur. Tablo 11'de görüldüğü gibi katılımcıların % 81,6'sı dil problemi yaşamaktadır. İkinci sırayı % 52,8'lik oranla işsizlik almaktadır. Suriyelilerin % 33,9'luk kısmı sosyal ve kültürel farklılıkları bir problem olarak görmekte ve sadece % 18,6'sı sosyal anlamda dışlandığı kanısındadırlar.²³⁵

Tablo 11. Şanlıurfa'da yaşadığımız sorunlar nelerdir?²³⁶

Sorunlar	N	%
Dil Bilmemek	313	81,6
İşsizlik	203	52,8
Sosyal ve Kültürel Uyum	130	33,9
Sosyal Dışlanma	71	18,6
Diğer	46	11,9

Öte yandan “Türkiye'deki Suriyeli Sığınmacıların Çalışma Hayatında Karşılaştıkları Sorunlar” adlı bir diğer çalışma, Suriyeli sığınmacıların çalışma

²³² M. Koç, İ. Görücü ve N. Akbıyık, 2015, s. 80.

²³³ Oytun Orhan ve Sabiha Senyücel Gündoğar, *Suriyeli Sığınmacıların Türkiye'ye Etkileri*, Orsam Yayınları, Rapor No: 195, Ankara, 2015, s. 18.

²³⁴ İ. Çetin, 2016, s. 1008.

²³⁵ Mithat Arman Karasu, “Şanlıurfa'da Yaşayan Suriyeli Sığınmacıların Kentle Uyum Sorunu”, *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, Cilt: 21, Sayı: 3, 2016, s. 1006.

²³⁶ a. g. e., s. 1006.

hayatında karşılaştıkları problemleri araştırmak için Bursa ilinde 17 aile ile Şanlıurfa ilinde ise 18 aile ile görüşme yapılarak hazırlanmıştır. Görüşme yapılan kişilerin % 57'si çalışma yaşamında karşılaşmış oldukları en büyük problemin dil sorunu olduğunu ifade ederken, % 43'lük kısmı ise iş bulma, ücretlerin düşük olması, çalışma zamanlarının uzun sürmesi, ücretlerini zamanında alamama ve eksik almak gibi problemlerle karşılaştıklarını belirtmişlerdir.²³⁷

2.4.3. Barınma Sorunları

Maddi durumu iyi olmayan Suriyelilerin yeni bir ülkeye geldikleri zaman ilk yaşadıkları problem barınma konusudur. Bu sorun Türkiye'ye gelen Suriyeliler için de geçerli olmuştur. Suriyelilerin büyük bir çoğunluğu sınırı geçtiklerinde çadırlara, kamplara, barakalara yerleşmeye çalışmışlardır.²³⁸ Maddi durumu iyi olanlar ise şehir merkezlerinde ev tutmakta ve birçok şehirde sosyal çevrelerini oluşturmaktadırlar. Buna örnek verilecek olursa, Ankara'nın Mamak semtinde Haleplilerin yoğun şekilde kaldıkları ve halk tarafından Halep Mahallesi adı verilen yerleşim alanı vardır. Burada talebin yüksek olmasına bağlı olarak ev kiralari önemli derecede artmıştır.²³⁹

Kamp dışında yaşayan Suriyeliler kendi olanaklarıyla Türkiye'nin farklı bölgelerinde barınmaktadırlar. Bu kişilerin bir kısmı Türkiye'de olan akrabalarının yanında ikamet ederken bir kısmı ise sapa yerlerde, parklarda kalmaktadır. Belli bir kısım kendi olanaklarıyla kiralamış oldukları evlerde yaşamaktadırlar. Birçok sivil toplum kuruluşu bu kişilere yardım etse de bu yardımlar yeterli değildir. Kamplarda yaşayan mültecilerin belli imkânlarla sahip olmalarına karşın dışarda yaşayan mülteciler bu imkânların çoğundan yararlanamamaktadırlar.²⁴⁰

2013 yılında İnsan Hakları ve Mazlumlar İçin Dayanışma Derneği (MAZLUMDER) tarafından gerçekleştirilen "Türkiye'de Suriyeli Mülteciler:

²³⁷ H. Y. Taş, M. Küçükoglu, B. Menteşe, 2016, s. 270.

²³⁸ Aslı Aktaş, *Türkiye'de Yaşayan Suriyeli Kadın Mülteciler: Kilis Örneği*, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, İstanbul Bilgi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2016, s. 18.

²³⁹ Arif Akgül, Alican Kaptı ve Oğuzhan Ömer Demir, "Göç ve Kamu Politikaları: Suriye Krizi Üzerine Bir Analiz", *Global Politika ve Strateji Dergisi*, Cilt: 1, Sayı: 2, 2015, s. 10.

²⁴⁰ Dilek Canyurt, "Suriye Gelişmeleri Sonrası Suriyeli Mülteciler: Türkiye'de Riskler", *Akademik Bakış Dergisi*, Sayı: 48, 2015, s. 136.

İstanbul Örneği” adlı çalışmada İstanbul Küçükpazar’da yaşayan Suriyelilerin yaşam koşullarının nasıl olduğu ele alınmıştır. Genel olarak bu semtte hayatlarını sürdüren Suriyelilerin iyi olmayan yerlerde yaşadıkları tespit edilmiştir. Örneğin görüşme yapılan 21 yaşındaki bir Suriyeli ailesi ile beraber yaşadığı yer odanın ebatları 8-9 m² olan, havalandırmanın olmadığı yalnızca kapısının olduğu, penceresi olmayan dört duvardan ibaret olan bodrum katıdır. Bu semtte yaşayan Suriyelilerin daha çok bölmelerinin oda haline getirildiği eski iş yerlerinde yaşadıkları gözlemlenmiştir. Kalabalık ailelerin yaşadığı bu yerlerde yangın merdiveni de yoktur.²⁴¹

Suriyelilerin barınmaları konusunda yapılmış diğer bir çalışma olan “Kamp Dışında Yaşayan Suriyeli Sığınmacılar İçin Durum Analiz Raporu” başlıklı çalışma, Concern Worldwide (CWW) ile Mavi Kalem Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Derneği tarafından yapılmıştır. Bu çalışma Şanlıurfa’da gerçekleştirilen saha araştırmasına dayanmaktadır. Şanlıurfa’da 14 mahallede 161 hane halkıyla yüz yüze görüşmeler yapılan çalışmanın veri toplama işlemi 10 -14 Aralık 2013 tarihleri arasında gerçekleşmiştir. Yapılan görüşmeler sonucunda görüşme yapılan kişilerin %55’i (89 kişi) evde kaldıklarını belirtmişlerdir. Fakat çoğu ilkel-yeterli olmayan, ısıtma aracı bulunmayan, alt yapısı olmayan, su ve kapalı tuvaleti olmayan, elektrik bağlantısı bulunmayan yerlerde yaşamaktadırlar. Buna karşın görüşme yapılan kişilerin sadece %25’i apartmanlarda kalmaktadır ancak buralarda da koşullar uygun ve yeterli değildir. Çalışmaya katılanlardan %14’ü tek-göz dükkânlarda, normalde ahır ya da depo olarak kullanılan yerlerde kalmaktadır. Bu çalışmanın ortaya çıkardığı bir diğer sorun küçük odalarda birden fazla kişinin kalmasıdır. Örneğin bu çalışmaya göre barınma yerlerinin %21’inde her odada ortalama 5 kişi kalıyorken, %34’ünde ise her odada 6 ve daha fazla insan kalmaktadır.²⁴²

AFAD tarafından, 23 Haziran-7 Temmuz 2013 tarihleri arasında gerçekleştirilen bir çalışma kapsamında Türkiye’deki Suriyelilerin konut koşullarının nasıl olduğu Tablo 12’de verilmiştir. Buna göre ev veya apartman dairesinde kalan erkek sığınmacıların oranı % 75’tir, kadın sığınmacıların oranı ise % 73’tür. Ancak erkek sığınmacıların yüzde 13’lük kısmı ve kadın sığınmacıların yüzde 16’lık kısmı

²⁴¹ Halim Yılmaz, *Türkiye’de Suriyeli Mülteciler: İstanbul Örneği*, İnsan Hakları ve Mazlumlar İçin Dayanışma Derneği (MAZLUMDER), İstanbul, 2013, s. 12.

²⁴² Zeynep M. Türkmen Sanduvac, *Kamp Dışında Yaşayan Suriyeli Sığınmacılar İçin Durum Analiz Raporu*, Mavi Kalem Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Derneği, 2013, s. 18-19.

harabelerde kalmaktadır. Erkek ve kadın sığınmacıların her birinin % 10'unun ise derme çatma geçici yer ya da plastik korumaların altında yaşamlarını sürdürdükleri görülmektedir.²⁴³

Tablo 12. Suriyeli Sığınmacıların Türkiye’de Yaşadıkları Konut Tipi, Cinsiyete Göre Dağılım, Kamp Dışı, Türkiye, 2013 (%)²⁴⁴

Türkiye’de Yaşanılan Konut Türü	Kamp Dışı		
	Erkek	Kadın	Toplam
Ev/Apartman Dairesi	74,5	72,7	74,1
Harabe Bina	13,4	16,1	14,0
Kamu Binası	0,7	0,4	0,6
Çadır	0,8	0,8	0,8
Geçici Barınak (Plastik vb.)	10,1	10,0	10,1
Sokakta/Açık Alanda	0,6	0,0	0,4
Toplam Yüzde	100,0	100,0	100,0
Toplam Sayı	894	249	143

2013 yılında İstanbul’da Suriye’den İstanbul’a Gelen Sığınmacıları İzleme Platformu (SİGSİP) tarafından yapılan araştırmalar da İstanbul’da yaşayan Suriyelilerin önemli barınma koşullarında problemlerin olduğunu göstermiştir. Suriyelilerin genellikle nemli, havalandırmanın yetersiz olduğu, aydınlatma ve ısıtma imkânının bulunmadığı yerlerde kaldıkları belirtilmiştir.²⁴⁵ Ayrıca Göç Edenler Sosyal Yardımlaşma ve Kültür Derneği (GÖÇ-DER) ve Eşit Haklar İçin İzleme Derneği (ESHİD) tarafından gerçekleştirilen araştırmada da kişilerin barındıkları mekânlarda birçok kişinin tek odada kaldığı, havalandırmanın olmadığı, aydınlatma ve ısıtma olanağının bulunmadığı, sağlık ve fiziki açıdan iyi olmadığı ifade edilmiştir.²⁴⁶

2.4.4. Eğitim Sorunları

Suriyelilerin en çok kaygı duydukları konulardan bir diğeri, çocuklarının eğitimlerini sürdürmesinde yaşadıkları problemlerdir. Türkiye, Suriyelilerin eğitim sorunlarına yönelik olarak gerekli yasal düzenlemeleri yapmıştır. Ekim 2014 tarihli Geçici Koruma Kanunu Yönetmeliği’nin Eğitim Hizmetleri başlıklı 28. maddesine

²⁴³ AFAD, 2013, s. 34.

²⁴⁴ a.g.e., s. 35.

²⁴⁵ SİGSİP, 2013.

²⁴⁶ Göç Edenler Sosyal Yardımlaşma ve Kültür Derneği(GÖÇ-DER) ve Eşit Haklar İçin İzleme Derneği (ESHİD), *Göz Ardı Edilenler: İstanbul’da Yaşayan Suriyeli Sığınmacılar*, 2013, s. 22.

göre, yabancıların eğitim faaliyetleri geçici barınma merkezlerinin içinde ve dışında MEB'in kontrol ve sorumluluğunda yürütüleceği ifade edilmiştir. Ayrıca aynı yönetmelikte yükseköğrenim gören kişilerin eğitimleri ile ilgili usul ve esaslar YÖK tarafından belirleneceği de yer almaktadır.²⁴⁷

Ayrıca Yabancılar Yönelik Eğitim-Öğretim Hizmetleri Genelgesi'nde (2014/21) yabancılar yönelik eğitim-öğretim faaliyetleri ile ilgili işlemlerin yürütülebilmesi için İl Milli Eğitim Müdürlükleri bünyesinde komisyon kurulacağı öngörülmüştür. Bu genelgeye göre Suriyeli çocukların, onlara yönelik oluşturulan Geçici Eğitim Merkezleri'nde eğitim alabilecekleri belirtilmiştir.²⁴⁸ Yükseköğretime ilişkin olarak ise YÖK, yayımladığı genelge ile Suriyelilerin Gaziantep, Kilis 7 Aralık, Harran, Mustafa Kemal, Osmaniye Korkut Ata, Çukurova ve Mersin Üniversitelerinde “özel öğrenci” olarak ders almalarına olanak tanımıştır. Suriyelilerin üniversitelere kayıt yaptırılmaları için beyanları yeterli görülmüştür.²⁴⁹

Ancak bu yasal düzenlemeler fiiliyatta ortaya çıkan problemleri çözmede bazen yetersiz kalmıştır. Türkiye'deki Suriyelilerin %53'ten fazlası 18 yaş altındaki genç ve çocuklardan, yani okul çağında olanlardan meydana gelmektedir. Fakat özellikle kamp dışında okullaşma oranı % 15-20 düzeyindedir.²⁵⁰ Bunun sebepleri çeşitlidir. Örneğin ilk başlarda kalıcılığın bu kadar süreceği bilinmediğinden okullaşma oranı düşük olmuştur. Ayrıca eğitim dilinin Türkçe olması da çocuklar Türkçe bilinmedikleri için okullaşma oranının düşük olmasına neden olmuştur.²⁵¹ Dolayısıyla Suriyeli çocuklar, ağırlıklı olarak belediyelerin ya da Suriyeli STK'lar tarafından açılmış olan özel okullara gitmeyi tercih etmişlerdir. MEB'e bağlı devlet okuluna giden çocukların sayısı ise oldukça düşük kalmıştır.²⁵²

Öte yandan Suriyeli çocuklara verilen eğitimlerin bir sertifikaya bağlanmamış olması problemlerden bir diğeridir. Suriye müfredatını izlemek gerçekçi bir seçenek

---

²⁴⁷ Geçici Koruma Yönetmeliği, 2014.

²⁴⁸ Milli Eğitim Bakanlığı, “Yabancılar Yönelik Eğitim-Öğretim Hizmetleri Genelgesi (2014/21)”, 23 Eylül 2014.

²⁴⁹ “Suriyeli Mülteciye Üniversite Kapısı”, 22 Eylül 2012, *Milliyet*. <http://www.milliyet.com.tr/suriyeli-multeciye-universite-kapisi-gundem-1600266/> (Erişim Tarihi:10 Mayıs 2016); “Suriyeli Mülteciye Sınavsız Üniversite”, 22 Eylül 2012, *CNN TÜRK* (Erişim Tarihi:10 Mayıs 2016)

²⁵⁰ Ş. Kaypak ve M. Bimay, 2016, s. 102.

²⁵¹ İ. Kaya ve E. Yılmaz Eren, 2015, s. 60.

²⁵² Z. Kutlu, 2015, s. 9.

değildir, çünkü öğrencilerin onaylı bir mezuniyet belgesine sahip olabilmeleri için Suriye'ye giderek ulusal mezuniyet imtihanlarına girmeleri gerekmektedir. Ayrıca Suriye müfredatı, Türkiye tarafından tanınmamaktadır. Bu problemi çözmek için Suriye Eğitim Komisyonu ile MEB bir araya gelerek, Suriyeli öğrencilerin 9. sınıf bitirme imtihanlarını ve 12. sınıf sonunda yapılan bakalorya imtihanından geçebilmeleri için Libya müfredatını izlemeleri gerektiğine karar vermiştir. Burada ise ders kitaplarına ulaşım ve mezuniyet imtihanlarında Suriye ve Libya müfredatları arasındaki uyumsuzluklardan kaynaklı bazı pratik sorunlar söz konusudur. Fakat yine de, yaklaşık 5000 Suriyeli öğrenci, bu imtihanları başarıyla geçmiştir.²⁵³ İki ülke arasındaki sosyokültürel farklılıklar da eğitim sistemini etkilemektedir. Türkiye'de eğitim karma olarak verilmekte ancak Suriye'de cinsiyete göre sınıflarda ayrı eğitim vardır.²⁵⁴

Ampirik araştırmalar ise eğitime ilişkin sorunları biraz daha derli toplu olarak ortaya koymuşlardır. Örneğin İnsan Haklarını İzleme Örgütü'nün 2015 yılında yaptığı araştırma, Suriyeli çocukların eğitim hakkına ulaşmalarında dil, maddi sıkıntılar, toplumsal uyuma gibi engellerin olduğunu ortaya koymuştur. Ayrıca raporda bazı devlet okullarının mülteci çocukları istemediği, geçici eğitim merkezlerinin genellikle çok yoğun olduğu, birçok ailenin nasıl kayıt yaptıracağı konusunda bilgiye sahip olmadıkları belirtilmiştir.²⁵⁵

İstanbul Bilgi Üniversitesi Çocuk Çalışmaları Birimi'nin (ÇOÇA) Ocak-Mart 2015 döneminde yaptığı bir araştırmada Suriyeli öğrencilerin ve Türkiyeli öğretmenlerin eğitim sisteminde karşılaştıkları problemler ele alınmıştır. Görüşmeler Bağcılar, Kâğıthane ve Beyoğlu'nda bulunan üç ayrı okulda 4 idareci, 24 öğretmen ve 25 Suriyeli öğrenciyle yüz yüze olarak gerçekleştirilmiştir. Yapılan araştırmaya göre aileler resmi kayıt sürecinde bazı zorluklarla karşılaşmaktadırlar. Ailelerden sunmaları mümkün olmayan ikamet belgesi, kira kontratı gibi belgeler istenmektedir. Ayrıca Suriyeli çocuklar ve aileler okullara nasıl kayıt olabileceklerini bilememektedirler. Görüşme yapılan okullardan birinde birçok Suriyeli çocuğu okula

---

²⁵³ Kemal Kirişçi, *Misafirliğin Ötesine Geçerken Türkiye'nin Suriyeli Mülteciler Sınavı*, çev. Sema Karaca, Ankara, USAK, 2014, s. 33.

²⁵⁴ B. Ercoşkun, 2015, s. 78.

²⁵⁵ İnsan Hakları İzleme Örgütü, *Türkiye'deki Suriyeli Mülteci Çocukların Eğitime Erişiminin Önündeki Engeller – Kayıp Nesil Olmalarını Önlemek*, 2015, s. 3.

kayıt olmaları için Suriyeli ailelerin yaşamış olduğu mahallede ikamet eden bir vatandaşın getirdiği bilgisine ulaşılmıştır. Okula devam eden Suriyeli çocukların yaşadıkları bir diğer problem dil problemidir. Yine çocuklar ile yapılan görüşmelerde Suriyeli öğrenciler ile Türkiyeli öğrenciler arasında iletişimin çok az olduğu, arkadaşlık oluşturulmadığı ve Suriyeli çocukların dışlandığı gözlemlenmiştir. Çalışma ayrıca Türkiyeli çocukların velilerinin kendi çocuklarının Suriyeli çocukların yanında oturmasını istemediklerini ve dolayısıyla Suriyeli öğrencilerin ya diğer bir Suriyeli öğrenci ile birlikte ya da tek oturtulduğu bulgusuna ulaşmıştır.²⁵⁶

2.4.5. Kadınların Sorunları

Kadınların temel sorunları arasında dil engeli, kültürel farklılık ve yalnızlık gibi unsurlar bulunmaktadır. Erkeklerle oranla daha ciddi sorunlar ve istismarla karşılaşmaktadırlar.²⁵⁷

MAZLUMDER tarafından gerçekleştirilen “Kamp Dışında Yaşayan Suriyeli Kadın Sığınmacılar” adlı rapor, Türkiye’nin Suriye’den göç alan illerinden İstanbul, Ankara, İzmir, Gaziantep, Diyarbakır, Kilis, Şanlıurfa, Malatya, Batman, Hatay, Osmaniye, Van ve Bursa’da gerçekleştirilmiştir. Mülakatlar 72 Suriyeli kadın sığınmacı ile yapılmıştır. Görüşme yapılan Suriyeli kadın sığınmacılarda çalışma oranı düşük orandadır, görüşme yapılanlardan %80’inden fazlası çalışmadıklarını ifade etmişlerdir. Çalışan kadınların ise genellikle belde ve köylerde tarımsal iş gücüne katılırken, il merkezlerinde ise tekstil, hizmet sektörlerinde kayıt dışı olarak çalıştıkları gözlemlenmiştir.²⁵⁸

Türk Tabipler Birliği (TTB) tarafından hazırlanan “Suriyeli Sığınmacılar ve Sağlık Hizmetleri Raporu”nda ise kadınların rızaları olmadan kuma gittikleri, çocuk yaşta evlendirildikleri, seks ticaretine zorlanma tehditleri ile karşı karşıya kaldıkları belirtilmiştir. Şanlıurfa-Şehitlik Mahallesi, Kızıltepe, Midyat ve Harran kampında yapılan görüşmelerde yerli orta yaş ve yaşlı erkeklerin sığınmacı genç kızlar ile

²⁵⁶ İstanbul Bilgi Üniversitesi Çocuk Çalışmaları Birimi (ÇOÇA), *Suriyeli Mülteci Çocukların Türkiye Devlet Okullarındaki Durumu Politika ve Uygulama Önerileri*, İstanbul, 2015.

²⁵⁷ Hilal Barın, “Türkiye’deki Suriyeli Kadınların Toplumsal Bağlamda Yaşadıkları Sorunlar ve Çözüm Önerileri”, *Göç Araştırmaları Dergisi*, Cilt: 1, Sayı: 2, 2015, s. 16.

²⁵⁸ MAZLUMDER Kadın Çalışmaları Grubu, *Kamp Dışında Yaşayan Suriyeli Kadın Sığınmacılar Raporu*, 2014, s. 41.

ikinci, üçüncü evliliklerini yaptığı, sığınmacıların bu işe belirsizlik korku ve umut beklentisi ile daha çok razı oldukları ifade edilmiştir. Yapılan yüz yüze görüşmelerde İstanbul'daki sığınmacı kadınlar, Türkiye'de oldukları zaman içerisinde kadın sağlığı ile ilgili aile planlaması, gebelik tespiti, gebe muayene ve takibi, aşılama, danışmanlık, sağlık eğitimi gibi hizmetler için herhangi bir yardım almadıklarını belirtmişlerdir.²⁵⁹

Yine SİGSİP tarafından hazırlanan “Yok Sayılanlar; Kamp Dışında Yaşayan Suriye'den Gelen Sığınmacılar İstanbul Örneği” adlı çalışmada, Türkiye'ye sığınan ve farklı zamanlarda İstanbul'a gelmiş Kürt ve Türkmen/Alevi kökenli Suriyeliler ele alınmıştır. Raporda evlerin kalabalık olmasından kaynaklı olarak kadınların sürekli temizlik ve yemek yapmakla meşgul oldukları, kendilerine ait yaşamlarının ve mahremiyetlerinin olmadığı, yorgun oldukları, kendi bakımlarını arka plana attıkları gözlemlenmiştir.²⁶⁰

Diğer taraftan hamile olan kadınların maddi sıkıntılardan kaynaklı sağlık durumları takip edilmemekte, doğumdan sonra ise hastane masraflarını karşılayamadıkları gözlemlenmiştir. Kamplarda yaşayan hamile kadınlar doğumlarını % 99 oranında bir sağlık personeli yardımı ile gerçekleştirirken, kamp dışında bu durum sağlık hizmetlerine ulaşımında yaşanan sıkıntılar sebebiyle daha düşük oranda olmaktadır.²⁶¹

2.4.6. Kamplarda Durum

Yukarıda belirtildiği gibi AFAD, Suriyelilerin kaldığı kampların idaresinden sorumlu kurumdur. AFAD sistemin kaliteli şekilde devam ettirilebilmesi için kamplarda MEB'den eğitim ile ilgili konularda, Sağlık Bakanlığı'ndan sağlık hizmetleri ile ilgili konularda, güvenlik ile ilgili konularda ise İçişleri Bakanlığı'ndan destek almaktadır.²⁶²

---

²⁵⁹ Mehmet Zencir ve Aslı Davas, *Suriyeli Sığınmacılar ve Sağlık Hizmetleri Raporu*, Türk Tabipleri Birliği Yayınları, Ankara, 2014, s. 62-63.

²⁶⁰ SİGSİP, 2013, s. 27.

²⁶¹ H. Barın, 2015, s. 43.

²⁶² Oytun Orhan, *Suriye'ye Komşu Ülkelerde Suriyeli Mültecilerin Durumu: Bulgular, Sonuçlar ve Öneriler*, Orsam Yayınları, Rapor No: 189, 2014, s. 11-12.

Kamplarda yaşayanlar için sağlık merkezleri ve sahra hastaneler kurulmuş, Türk ve Arap sağlık personeli tarafından sağlık hizmeti verilmektedir. İleri tedavi için başka sağlık merkezlerine sevki gerekenler için de her kampta ambulanslar bulunmaktadır. Buna göre geçici barınma kamplarında yaşayan mültecilerin sağlık haklarından faydalanabildikleri ifade edilebilir.²⁶³

TTB heyeti tarafından 2014 yılında Midyat ve Harran kamplarında bir inceleme yapılmıştır. Midyat Kampı içerisinde yönetim, AFAD, Kızılay, hastane, jandarma, market, itfaiye, TV ve spor salonu, mescit, okul, ortak kullanılan tuvalet ve duşlar, çocuk oyun odası, kuaför gibi birimler bulunmaktadır. Suriyeliler yemeklerini kendi çadırlarında kendileri yapmaktadır. Tuvalet ve banyo için ortak alanlar vardır. Kampta yöneticiler dil probleminin olmadığını belirtirken, sağlık çalışanları tarafından poliklinik hizmetleri sırasında dil problemlerinin yaşandığı ifade edilmiştir. Harran kampında ise, sahra hastanesinde çalışanların iş yoğunluğundan, dil problemlerinden, kültür farklılığından yakındıkları ifade edilmiştir. İlk kampa kabul sırasında sağlık ile ilgili yapılanların, çalışma koşulları ve çalışmaların Midyat kampıyla benzerlik gösterdiği, imkânlarının Midyat'a göre daha gelişmiş olduğu gözlemlenmiştir.²⁶⁴

Özkan Yıldız'ın "Türkiye Kamplarında Suriyeli Sığınmacılar: Sorunlar, Beklentiler, Türkiye ve Gelecek Kaygısı" başlıklı çalışmasında Suriyelilerin kamp memnuniyeti, kamplarda karşılaştıkları problemler sorgulanmıştır. Çalışmada kampın en önemli üç sorununun ne olduğu sorulmuştur. Tablo 13'te görüldüğü gibi ankete katılanlar bu sorunların fiziksel koşullar, yönetsel problemler ve kamp yönetiminin ve personelin tutumu şeklinde belirtmişlerdir.²⁶⁵

Tablo 13. Kampın Sizce En Önemli Üç Sorunu Nedir? Yaşanan En Önemli Sorun Ya Da Sorunlar Nelerdir?²⁶⁶

Kampın En Önemli Sorunları	N	%
Fiziksel Koşullar(Çadır Yaşamı, Altyapı, Isınma Vb.)	451	64,8
Yönetsel Sorunlar (İşlerin Yürümemesi)	99	14,2
Muamele Kamp Yönetiminin Ve Personelin Tutumu	146	21,0
TOPLAM	696	100,0

²⁶³ Ö. Yavuz, 2015, s. 278.

²⁶⁴ M. Zencir ve A. Davas, 2014.

²⁶⁵ Özkan Yıldız, "Türkiye Kamplarında Suriyeli Sığınmacılar: Sorunlar, Beklentiler, Türkiye Ve Gelecek Algısı", *Sosyoloji Araştırmaları Dergisi*, Cilt: 16, Sayı: 1, 2013, s. 158.

²⁶⁶ a. g. e., s. 157.

Uluslararası Stratejik Araştırmalar Kurumu (USAK) tarafından yapılan bir araştırma ise Suriye sınırına yakın olan ve sayı açısından en fazla Suriyeli barındıran Nizip, Akçakale, Ceylanpınar ve Kilis kamplarında gerçekleştirilmiştir. Çalışma kapsamında Suriyelilerin sunulan imkânlardan ne kadar memnun oldukları, eksikliğini hissettikleri olanaklar, yaşadıkları problemler öğrenilmeye çalışılmıştır. Tablo 14’ te görüldüğü gibi kamplarda sunulan olanaklardan en çok memnun oldukları imkânların başında %49,7 ile güvenlik gelmektedir. İkinci sırayı % 15,6’lık oranla huzur almaktadır. Barınmadan memnun olanların oranı % 7,3, görevlilerin tutumundan memnun kalanların oranı ise % 3,8’dir. Suriyelilerin % 5,2’si beslenmeden memnun kaldıklarını belirtmişlerdir. Eğitimden memnun kalanlar ise % 4,9’dur.²⁶⁷

Tablo 14. Suriyelilerin Kamplardaki Memnuniyet Durumları²⁶⁸

Memnuniyet Türü	Oranlar (%)
Huzura yönelik memnuniyet	15,6
Güvenliğe yönelik memnuniyet	49,7
Sağlığa yönelik memnuniyet	4,5
Barınmaya yönelik memnuniyet	7,3
Beslenmeye yönelik memnuniyet	5,2
İş İmkânına yönelik memnuniyet	2,4
Isınmaya yönelik memnuniyet	3,5
Görevlilerin tutumuna yönelik memnuniyet	3,8
Eğitime yönelik memnuniyet	4,9
Diğer memnuniyet	3,1

Aynı çalışmada, Suriyelilerin kamplarda hiç memnun kalmadıkları durumlar sorulduğunda ilk iki sırayı sağlık, görevlilerin tutumu almıştır. Suriyelilerin % 37,1’i sağlık hizmetlerinden memnun kalmadıklarını ifade ederken, % 17,1’i ise görevlilerin tutumlarından memnun olmadığını belirtmişlerdir. Barınmadan memnun kalmayanların oranı ise % 9,3’tür.²⁶⁹

Kamplarda yaşayan Suriyelilerin her türlü ihtiyaçları devlet tarafından karşılanmaktadır. Her kampta market kurulmuş ve kartlı sisteme geçilmiştir. Market

²⁶⁷ Mehmet Güçer, Sema Karaca ve Osman Bahadır Dinçer, *Sınırlar Arasında Yaşam Savaşı Suriyeli Mülteciler Alan Araştırması*, USAK, Rapor No: 13-04, Ankara, 2013, s. 39.

²⁶⁸ a. g. e., s. 39.

²⁶⁹ a. g. e., s. 40.

ihtiyaçlarını karşılamak için kartlara BM tarafından kişi başına aylık 60 TL, AFAD tarafından da 25 TL yüklenmiş kendi yemeklerini yapmaları sağlanmıştır.²⁷⁰

Kamplardaki olumlu koşullara ve gereksinimlerin karşılanmasına rağmen Suriyelilerin çoğunluğu kamp hayatının sıkıcı olması, belli bir saha içerisinde her gün aynı şeyleri yapmalarından kaynaklı memnuniyetsizlik içinde olduklarından kamp dışında yaşamayı istemektedir. Ayrıca giriş ve çıkışların izine bağlı olmasından dolayı özgürlüklerinin kısıtlandığı hissini oluşturmaktadır. Birçok Suriyeli bir aşamada kamp dışına çıkmayı istediğini, sürekli kamplarda hayatlarını sürdürmelerinin mümkün olmadığını, gelir elde etmek için çalışmak istediğini belirtmiştir.²⁷¹

MAZLUMDER tarafından 2014 yılında gerçekleştirilen “Adana’daki Suriyeliler Raporu” adlı çalışmada kamp ve asıl sorunu olan serbest ikame edenlerin durumları incelenmiştir. Kamplarda olan durumlara dair tespitler şu şekilde ifade edilmiştir: Kamp yerleşimi mahalleler şeklinde idari bölümlere ayrılmış, her mahallede mescit bulunmakta, her aileye bir çadır verilmiş olup tuvalet ve banyo gibi ihtiyaçlar ortak kullanım alanlarından karşılanmakta, ısınma açısından kışın problem yaşanmamakta fakat kampta yaşayanları yazın sıcak rahatsız etmektedir. Kampta 1-12 sınıflar arası her kademedede eğitim sağlanmakta, ders kitapları Lübnan’dan getirilmekte ve eğitim Suriye müfredatına göre göre verilmektedir. Kampta sağlık ocağı, bazı poliklinikler ve iki adet ambulans mevcut, sağlık taramaları düzenli yapılmaktadır. Kamp dışına çıkışlarda 15 günlük olmak şartıyla izin verilmektedir.²⁷²

Türkiye Barolar Birliği İnsan Hakları Merkezi tarafından yürütülen rapor çalışması kapsamında Harran kamp bölgesine yapılan gezide; sığınmacılar izin almak kaydıyla çıkış yapabilme olanağına sahip olduğu, konteynerlerde ısınma gereksiniminin elektrikli soba ile karşılandığı, sürekli olarak sıcak suyun olduğu, okul ve hastanenin mevcut olduğu, kampta sosyal tesisler ve iki adet caminin olduğu, kamp içinde olan sahra hastanesinde iki doktor ve bir hemşirenin çalıştığı,

---

²⁷⁰ Ersin Kaya Sandal, Mesut Hançerkıran ve Mehmet Tıraş “Türkiye’deki Suriyeli Mülteciler ve Gaziantep İlindeki Yansımaları”, *Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Cilt: 15, Sayı: 2, 2016, s. 478.

²⁷¹ O. Orhan, 2014, s. 13.

²⁷² Orhan Kemal Kocabaş ve Metin Özel, *Adana’daki Suriyeliler Raporu*, MAZLUMDER, Adana, 2014.

aşılamların yapıldığı, sığınmacıların büyük kısmının kendi imkânları ile geçimini sağladıkları gözlemlenmiştir²⁷³ Adıyaman kamp bölgesinde yapılan gezi sonucunda; sığınma merkezinin beş mahalleden oluştuğu, kampta üç bin dolayında öğrencinin olduğu, okulda eğitimin Arapça olarak verildiği, Türkçe öğrenmek isteyenlere kurs verildiği, kampta psikolog, tercüman ve sosyal hizmetler uzmanının olduğu, sahra hastanesinin bulunduğu, modern koşullarda eğitim verildiği ve buna uygun sınıfların bulunduğu, sığınmacıların soğuğa ve sıcağa yalıtımlı çadırlarda yaşadıkları gözlemlenmiştir.²⁷⁴

Geçici barınma merkezlerinde sunulan hizmetler ve kolaylıklar, dünyanın diğer yerlerinde var olan mülteci kamplarındakilerin çok ötesinde yer almaktadır. Konteyner kent ve çadır kentler arasında farklılıklar olsa da, genel itibarıyla bütün kamplarda belli bir standardın tutturulduğu söylenebilir.²⁷⁵

2.4.7. Türkiye’deki Suriyelilere Vatandaşlık Verilmesi

Öte yandan Türkiye’de yaşayan Suriyelilerin sayısının önemli rakamlara ulaşması ve kalış sürelerinin uzaması Suriyelilere vatandaşlık verilmesi hususunu gündeme taşımıştır. Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan, 2 Temmuz 2016 tarihinde Kilis’te düzenlenen iftar programında Suriyelilere vatandaşlık verileceği ile ilgili açıklamada bulunmuştur. Cumhurbaşkanı Erdoğan, “*Ben bu akşam burada kardeşlerime müjde vermek istiyorum. Kardeşlerimizin içerisinde inanıyorum ki; Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı olmak isteyenler var. Konuyla ilgili olarak İçişleri Bakanlığımızın bu konuda attığı adımlar var, ellerinden geleni bakanlığımız oluşturduğu bir ofisle takip etmek suretiyle bu kardeşlerimize bu yardımı, bu desteği yaparak onlara vatandaşlık imkânını vereceğiz*” demiştir.²⁷⁶

²⁷³ U. Altun ve Ö. Görel, 2016, s. 107.

²⁷⁴ a. g. e., s. 115.

²⁷⁵ Osman Yıldız, *Suriyeli Göçmenlerin Türkiye Emek Piyasasına Entegrasyonunda İyi Örnekler Raporu*, Hak İş Konfederasyonu, Ankara, 2016, s. 6.

²⁷⁶ “Erdoğan’dan Suriyelilere Vatandaşlık Açıklaması”, 2 Temmuz 2016, *Milliyet*. <http://www.milliyet.com.tr/-vatandaslik-imbani-verecegiz--siyaset-2272460/> (Erişim Tarihi: 30 Ocak 2017); “Suriyeli Mültecilerden İsteyenlere Vatandaşlık Verilecek”, 2 Temmuz 2016, *NTV*. <http://www.ntv.com.tr/turkiye/suriyeli-multecilerden-isteyenlere-vatandaslik-verilecek,Cs1vyKxqsk2OMwgOVUWrkA> (Erişim Tarihi: 30 Ocak 2017).

Ancak Başbakan Yardımcısı Numan Kurtulmuş, 11 Temmuz 2016 tarihinde Başbakan Binali Yıldırım başkanlığında toplanan Bakanlar Kurulu sonrası yaptığı basın açıklamasında vatandaşlık verilmesi konusunda çalışmaların tamamlanmadığını ve çalışmanın netleşmediğini belirtmiştir.²⁷⁷

---

²⁷⁷ “Suriyelilere vatandaşlık verilecek mi? Kurtulmuş açıkladı”, 11 Temmuz 2016, *Akşam*. <http://www.aksam.com.tr/siyaset/suriyelilere-vatandaslik-verilecek-mi-kurtulmus-acikladi/haber-532152> (Erişim Tarihi:30 Ocak 2017).

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

KARABÜK ÜNİVERSİTESİ ÖRNEĞİNDE SURİYELİ ÖĞRENCİLERİN DURUMU

Türkiye genelinde yaşayan Suriyelilerin durumuna yönelik ikinci bölümde ele alınan konular, çalışmanın bu kısmında Karabük üniversitesi örneğinde incelemeye tabii tutulmuştur. Karabük Üniversitesi Türkiye genelinde Suriyeli öğrencilerin en çok tercih ettikleri 3. Üniversite konumundadır ve 2017-2018 eğitim-öğretim döneminde 420 öğrenci öğrenim görmektedir. Çalışma kapsamında Türkiye genelinde yaşanan problemlerin ne derecede Karabük Üniversitesi öğrencileri tarafından paylaşıldığını göstermek amacıyla bu öğrencilerden 109'u ile anket yapılmış ve bu öğrencilere barınma, eğitim, sağlık ve çalışma hayatı ile ilgili sorular yöneltilmiştir.

3.1. ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ

Çalışmanın bu kısmında Karabük Üniversitesi özelinde gerçekleştirilen alan çalışması ile ilgili temel bilgiler verilmiştir.

3.1.1. Araştırmanın Modeli ve Hipotezleri

Suriyelilerin genel durumunun araştırıldığı bu çalışmada betimleyici araştırma tipi kullanılmıştır. Betimleyici araştırmalar, öngörülen probleme yönelik olası durumu ortaya koymak için yapılan araştırmaları kapsamaktadır.²⁷⁸ Betimsel araştırmalarda genel olarak çalışmaya konu olan olgu veya hedef grup hakkında toplanmış verilerin tasvir edilmesi yoluyla temel özelliklerinin tanımlandığı

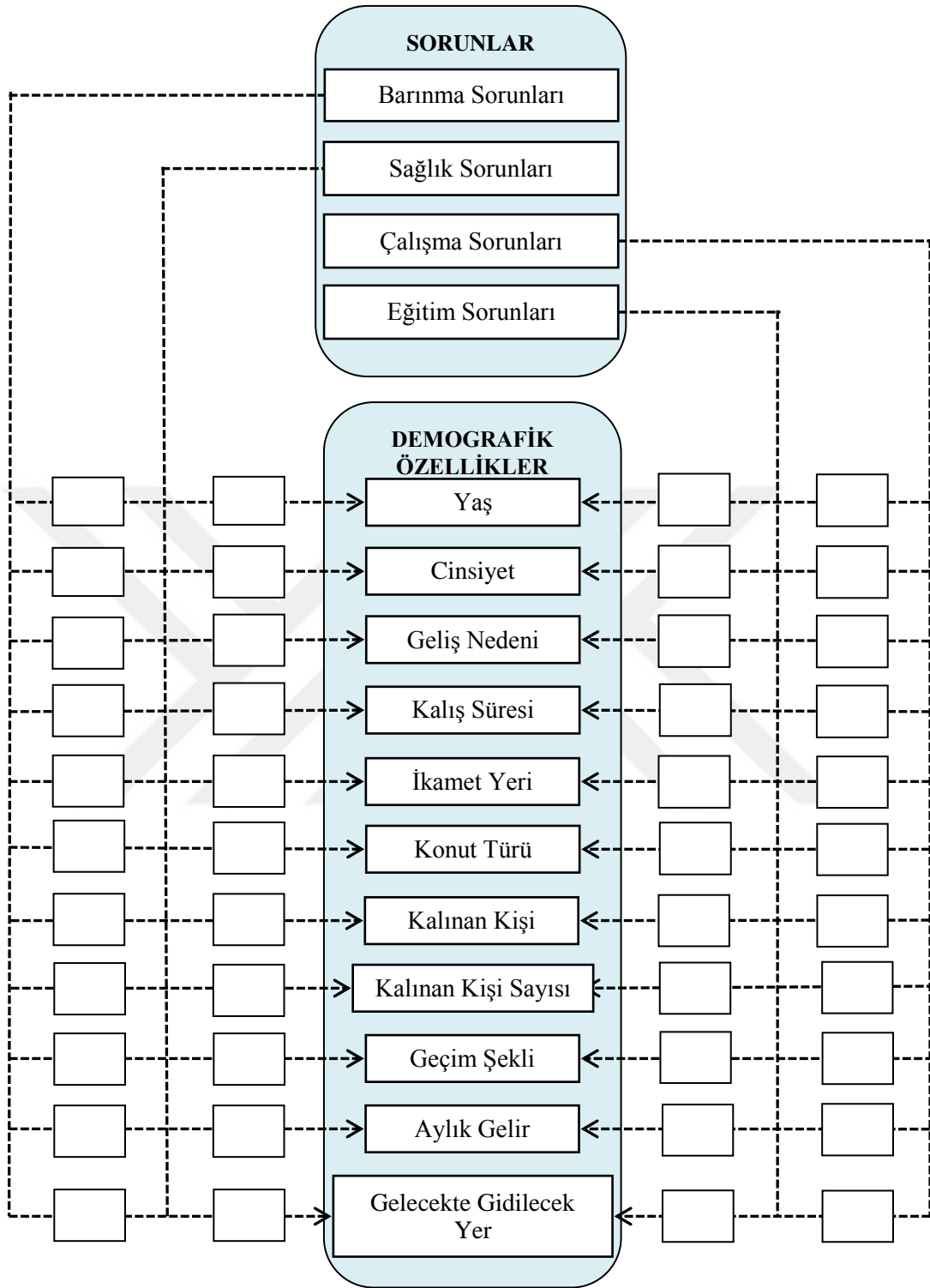
²⁷⁸ Gönül Kırcaali İftar, "Bilim ve Araştırma," *Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntemleri* Ed.; A. A. Bir, Anadolu Üniversitesi Yayını No: 1081, Eskişehir, 1999, s.7.

süreçlerden oluşmaktadır.²⁷⁹ Bu çerçevede Şekil 1’de araştırmayı ön gören çalışma modeli verilmiştir. Araştırma modelinde, bağımsız değişkenler demografik özellikler, bağımlı değişkenler ise Suriyelilerin barınma, sağlık, eğitim ve çalışmaya ilişkin sorunları olarak belirlenmiştir.

---

²⁷⁹ Temmuz Gönc Şavran, "Sosyolojide Araştırma Yöntem ve Teknikleri," Ed.: N. Suğur, *Araştırma Yöntem ve Tekniklerinin Seçimi*, Anadolu Üniversitesi Yayını, Eskişehir, 2009, s.119.

Şekil 1. Araştırmanın Modeli

Araştırma amacına uygun olarak bir takım hipotezler geliştirilmiş olup bu hipotezler aşağıda sıralanmıştır:

- **H_1 :** Suriyelilerin barınma sorunları, yaşlarına göre farklılık göstermektedir.

- **H₂**: Suriyelilerin sağlık sorunları, yaşlarına göre farklılık göstermektedir.
- **H₃**: Suriyelilerin çalışma sorunları, yaşlarına göre farklılık göstermektedir.
- **H₄**: Suriyelilerin eğitim sorunları, yaşlarına göre farklılık göstermektedir.
- **H₅**: Suriyelilerin barınma sorunları, cinsiyetlerine göre farklılık göstermektedir.
- **H₆**: Suriyelilerin sağlık sorunları, cinsiyetlerine göre farklılık göstermektedir.
- **H₇**: Suriyelilerin çalışma sorunları, cinsiyetlerine göre farklılık göstermektedir.
- **H₈**: Suriyelilerin eğitim sorunları, cinsiyetlerine göre farklılık göstermektedir.
- **H₉**: Suriyelilerin barınma sorunları, Türkiye'ye geliş nedenlerine göre farklılık göstermektedir.
- **H₁₀**: Suriyelilerin sağlık sorunları, Türkiye'ye geliş nedenlerine göre farklılık göstermektedir.
- **H₁₁**: Suriyelilerin çalışma sorunları, Türkiye'ye geliş nedenlerine göre farklılık göstermektedir.
- **H₁₂**: Suriyelilerin eğitim sorunları, Türkiye'de geliş nedenlerine göre farklılık göstermektedir.
- **H₁₃**: Suriyelilerin barınma sorunları, Türkiye'deki kalış sürelerine göre farklılık göstermektedir.
- **H₁₄**: Suriyelilerin sağlık sorunları, Türkiye'deki kalış sürelerine göre farklılık göstermektedir.
- **H₁₅**: Suriyelilerin çalışma sorunları, Türkiye'deki kalış sürelerine göre farklılık göstermektedir.
- **H₁₆**: Suriyelilerin eğitim sorunları, Türkiye'deki kalış sürelerine göre farklılık göstermektedir.
- **H₁₇**: Suriyelilerin barınma sorunları, Türkiye'deki ikamet yerlerine göre farklılık göstermektedir.
- **H₁₈**: Suriyelilerin sağlık sorunları, Türkiye'deki ikamet yerlerine göre farklılık göstermektedir.

- **H₁₉**: Suriyelilerin çalışma sorunları, Türkiye'deki ikamet yerlerine göre farklılık göstermektedir.
- **H₂₀**: Suriyelilerin eğitim sorunları, Türkiye'deki ikamet yerlerine göre farklılık göstermektedir.
- **H₂₁**: Suriyelilerin barınma sorunları, Türkiye'deki kaldıkları konut türüne göre farklılık göstermektedir.
- **H₂₂**: Suriyelilerin sağlık sorunları, Türkiye'deki kaldıkları konut türüne göre farklılık göstermektedir.
- **H₂₃**: Suriyelilerin çalışma sorunları, Türkiye'deki kaldıkları konut türüne göre farklılık göstermektedir.
- **H₂₄**: Suriyelilerin eğitim sorunları, Türkiye'deki kaldıkları konut türüne göre farklılık göstermektedir.
- **H₂₅**: Suriyelilerin barınma sorunları, Türkiye'de birlikte kaldıkları kişilere göre farklılık göstermektedir.
- **H₂₆**: Suriyelilerin sağlık sorunları, Türkiye'de birlikte kaldıkları kişilere göre farklılık göstermektedir.
- **H₂₇**: Suriyelilerin çalışma sorunları, Türkiye'de birlikte kaldıkları kişilere göre farklılık göstermektedir.
- **H₂₈**: Suriyelilerin eğitim sorunları, Türkiye'de birlikte kaldıkları kişilere göre farklılık göstermektedir.
- **H₂₉**: Suriyelilerin barınma sorunları, Türkiye'de birlikte kaldıkları kişi sayısına göre farklılık göstermektedir.
- **H₃₀**: Suriyelilerin sağlık sorunları, Türkiye'de birlikte kaldıkları kişi sayısına göre farklılık göstermektedir.
- **H₃₁**: Suriyelilerin çalışma sorunları, Türkiye'de birlikte kaldıkları kişi sayısına göre farklılık göstermektedir.
- **H₃₂**: Suriyelilerin eğitim sorunları, Türkiye'de birlikte kaldıkları kişi sayısına göre farklılık göstermektedir.

- **H₃₃**: Suriyelilerin barınma sorunları, geçimlerini sağlama biçimine göre farklılık göstermektedir.
- **H₃₄**: Suriyelilerin sağlık sorunları, geçimlerini sağlama biçimine göre farklılık göstermektedir.
- **H₃₅**: Suriyelilerin çalışma sorunları, geçimlerini sağlama biçimine göre farklılık göstermektedir.
- **H₃₆**: Suriyelilerin eğitim sorunları, geçimlerini sağlama biçimine göre farklılık göstermektedir.
- **H₃₇**: Suriyelilerin barınma sorunları, aylık gelir durumlarına göre farklılık göstermektedir.
- **H₃₈**: Suriyelilerin sağlık sorunları, aylık gelir durumlarına göre farklılık göstermektedir.
- **H₃₉**: Suriyelilerin çalışma sorunları, aylık gelir durumlarına göre farklılık göstermektedir.
- **H₄₀**: Suriyelilerin eğitim sorunları, aylık gelir durumlarına göre farklılık göstermektedir.
- **H₄₁**: Suriyelilerin barınma sorunları, gelecekte ikamet istedikleri yere göre farklılık göstermektedir.
- **H₄₂**: Suriyelilerin sağlık sorunları, gelecekte ikamet istedikleri yere göre farklılık göstermektedir.
- **H₄₃**: Suriyelilerin çalışma sorunları, gelecekte ikamet istedikleri yere göre farklılık göstermektedir.
- **H₄₄**: Suriyelilerin eğitim sorunları, gelecekte ikamet istedikleri yere göre farklılık göstermektedir.

3.1.2. Evren ve Örneklem

Bilimsel araştırmalarda hedef kitlenin doğru belirlenmesi, araştırma problemine cevap bulmak açısından büyük önem taşımaktadır. Evren, araştırma

problemine cevap verecek olan çerçevesi belirlenmiş kişilerin tümünü ifade eder.²⁸⁰ Bu araştırmanın evrenini Karabük Üniversitesi'nde okuyan yaklaşık 420 Suriyeli öğrenci oluşturmaktadır. Ancak hem zaman kısıtlılığı hem de maliyet etkenlerinden dolayı bu çalışmada örnekleme başvurulmuştur. Örneklem, üzerinde araştırma yapılması düşünülen ve cevapların anket vb. tekniklerle alındığı kişi, aile, kurum vb. birimlerden oluşan, çerçevesi belirlenmiş bir evrenden seçilmesi işlemi olarak ifade edilmektedir.²⁸¹ Dolayısıyla araştırmanın evrenini oluşturan Karabük Üniversitesi'nde okumakta olan Suriyeli öğrencilerinin özelliklerini temsil etmek için, gelişigüzel örneklem yöntemi kullanılmıştır. Örneklem dâhil edilecek kişi sayısının belirlenmesinde ise sınırlı evrenler için önerilen aşağıdaki formülden yararlanılmıştır.

$$n = \frac{N \cdot t^2 \cdot p \cdot q}{d^2(N-1) + t^2 p q}$$

İncelenen olayın görülüş sıklığı ($p = 0,5$) ve görülmemesi sıklığı ($q = 0,5$) olarak ön görülmüştür. 0,5 hata payı ve %95 güven aralığında t tablosuna göre bulunan değer 1,96 olarak tespit edilmiştir. Veriler formülde yerine konulduğunda örnekleme dâhil edilmesi gereken kişi sayısının ($n = 201$) olduğu tespit edilmiştir. Ancak araştırma süresinin kısa ve maliyetli olmasının yanı sıra öğrencilerin çalışmaya katılım konusunda çekingen olması, araştırmanın 109 kişiyle sınırlı tutulmasına neden olmuştur.

3.1.3. Veri Toplama Yöntemi

Bilimsel çalışmalarda araştırma problemine cevap verecek evrenin ve örneklemin çerçevesi hesaplandıktan sonra ilgili çalışma grubundan bilgi elde etmek için uygun teknik ya da veri toplama aracına karar verilmesi gerekmektedir. Dolayısıyla sosyal bilimlerde gerçeğe yakın bilgilerin elde edileceği insan kaynağından verilerin toplanmasını sağlayacak en önemli tekniklerden biri yüz yüze

²⁸⁰ G. Kırcaali İftar, 1999, s.7.

²⁸¹ Mahir Nakip, *Pazarlama Araştırma Teknikleri*, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2013, s.263.

anket tekniğidir.²⁸² Anket tekniği, belirlenen kişilerden gereken bilgileri almak amacıyla, belli bir standarda göre oluşturulmuş veri formları olarak tanımlanmaktadır. Alan çalışmasını gerçekleştirme sürecinde anket formunun geliştirilmesi, belli bir sistematığı izlemeyi gerekli kılmaktadır.²⁸³

Bu çerçevede Suriyeli öğrencilerin sorunlarını tespit etmek için kullanılan anket formu iki ana bölümden oluşturulmuştur. Birinci bölümde, öğrencilerin özelliklerini belirlemek için (yaş, cinsiyet, Türkiye'ye geliş nedeni, kalış süresi, ikamet ili, kalınan konut türü, yaşanan kişiler ve sayısı, geçim şekli, aylık gelir ve gelecekte kalmayı planladıkları yer) olmak üzere 11 soru yer almaktadır. Anket formunun ikinci bölümünde katılımcıların sorunlarını ölçen toplam 21 ifade ve 4 alt boyuttan (barınma, sağlık, eğitim ve çalışma sorunları) oluşan bir ölçek kullanılmıştır. Bu ölçek Savar'ın²⁸⁴ 2016 yılında gerçekleştirdiği çalışmadan yararlanarak hazırlanmıştır. Suriyeli öğrencilerin sorunlarını ölçen ölçeğe ilişkin ifadeler Beşli Likert tipi (1=Kesinlikle Katılmıyorum ve 5=Kesinlikle Katılıyorum" derecelendirmeye tabi tutulmuştur. Çalışmada kullanılan anket örneği EK 1'de sunulmuştur.

3.1.4. Araştırma Verilerinin Analizi

Suriyeli öğrencilerden elde edilen veriler SPSS 20 istatistik paket programı kullanılarak anlamlı hale getirilmiştir. Bu çerçevede öncelikle, alan çalışmasında kullanılan ve Suriyeli öğrencilerin sorunlarını tespit etmeyi amaçlayan ölçeğin yapı geçerliliği, temel bileşenler (principal components) yöntemi ve varimax rotasyonlu faktör analizi kullanılarak ortaya konulmuştur.

Suriyeli öğrencilerden elde edilen verilerin Faktör analizine uygun olup olmadığına karar vermek için Bartlett testi sonucuna ve örnekleme dâhil edilen kişi sayısının yeterli olup olmadığına karar vermek için ise Kaiser-Meyer-Olkin (KMO) değerine bakılarak karar verilmiştir. Ayrıca, hem genel ölçeğin hem de ölçek alt boyutlarının güvenilirliğini tespit etmek için Cronbach's Alpha değerleri

---

²⁸² Yavuz Odabaşı, "Anket Yöntemi," *Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntemleri*, Ed.; A. A. Bir, Anadolu Üniversitesi Yayını No: 1081, Eskişehir, 1999, s.81.

²⁸³ M. Nakip, 2013, s.173.

²⁸⁴ E. Savar, 2016.

hesaplanmış olup sonuçlar çalışmanın bulgular kısmında sunulmuştur. Alfa katsayısından hareketle ölçeğin güvenilirliği, “ $0,00 \leq \alpha < 0,40$ için güvenilir değildir, $0,40 \leq \alpha < 0,60$ için güvenilirlik düşüktür, $0,60 \leq \alpha < 0,80$ için oldukça güvenilirdir ve $0,80 \leq \alpha < 1,00$ için güvenilirlik yüksektir” biçiminde yorumlanmıştır.²⁸⁵

Araştırmaya katılan kişilerin tanımlayıcı bilgilerinin belirlendiği ikinci aşamadan sonra Suriyeli öğrencilerin sorunlarını ölçen ifadelere katılım düzeylerini belirlemek için frekans, yüzde değerleri ve aritmetik ortalamaları analiz edilmiştir. Aritmetik ortalamalar yorumlanırken; “1.00-1.80 değeri için; kesinlikle katılmıyorum, 1.81-2.60 değeri için; katılmıyorum, 2.61- 3.40 değeri için; kısmen katılıyorum, 3.41-4.20 değeri için; katılıyorum ve 4.21-5.00 değeri için; kesinlikle katılıyorum” aralıklar dikkate alınmıştır.²⁸⁶ Üçüncü aşamaya geçmeden önce örneklem sayısından hareketle araştırma verilerinin normal dağılım gösterip göstermediğini belirlemek için Kolmogrov-Smirnov testi sonuçları incelenmiştir. Dolayısıyla p değerlerinin 0,05’ten küçük olması nedeniyle araştırmanın bundan sonraki aşamasında parametrik olmayan testler kullanılmıştır. bu çerçevede katılımcıların tanımlayıcı bilgilerine göre sorunların anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek için Mann-Whitney U testi ve Kruskal-Wallis testleri ile araştırma hipotezleri doğrulanmaya çalışılmıştır.

3.2. BULGULAR

Çalışmanın bu kısmında, Suriyeli öğrencilerin sorunlarını ölçen ölçeğin yapı geçerliliği ve güvenilirliği, öğrencilerin tanımlayıcı bilgileri ve sorunları ile sorunların tanımlayıcı bilgilere göre dağılımına yönelik bulgular yorumlanmıştır.

3.2.1. Ölçeğin Yapı Geçerliliği ve Güvenilirliğine Yönelik Bulgular

Araştırmada kullanılan ölçeklerin yapı geçerliliğini test etmek için faktör analizi ve güvenilirliğini ölçmek için ise Cronbach’s Alpha testlerine tabii tutulmuştur. Ayrıca boyutlara içerisinde yer alan her bir ifadeye öğrencilerin hangi

---

²⁸⁵ Şeref Kalaycı, *SPSS Uygulamalı Çok Değişkenli İstatistik Teknikleri*, Ankara: Asil Yayın Dağıtım, 2010, s. 405.

²⁸⁶ Kazım Özdamar, *SPSS ile Biyoistatistik*, 4. Basım, Kaan Kitabevi, Eskişehir, 2001, s.145

düzeyde katıldıklarına yönelik bulgular sunulmuştur. Bu çerçevede öğrencilerin çevre bilinci, duyarlılığın ve eko-girişimcilik eğilimlerine ilişkin ifadelerle katılım düzeyleri Tablo 15’te sunulmuştur.

Tablo 15. Faktör Analizine İlişkin Bulgular

İfadeler	1.Barınma Sorunları	2.Sağlık Sorunları	3.Çalışma Sorunları	3.Eğitim Sorunları
S4	,917			
S2	,907			
S3	,887			
S6	,885			
S7	,875			
S5	,849			
S1	,836			
S10		,858		
S11		,834		
S9		,826		
S8		,710		
S12		,674		
S21			,813	
S18			,802	
S20			,731	
S19			,681	
S17			,628	
S15				,871
S14				,831
S16				,812
S13				,688
Özdeğerler	5,634	3,367	2,812	2,411
Varyans Açıklama Oranı	26,828	16,034	13,390	11,479
Toplam Varyans Açıklama Oranı			67,731	
Alt Boyut Güvenilirliği	0,952	0,835	0,788	0,828
Genel Güvenilirlik			0,720	

Kaiser-Meyer-Olkin (KMO)=0,788

Bartlett testi: $\chi^2=1440,044$; $p=0,000$

Tablo 15’teki faktör analizi sonuçlarına göre, Kaiser-Meyer-Olkin değeri örnekleme dâhil edilen 110 kişinin yeterli olduğunu (KMO=0,788), Bartlett testi ise faktör analizinin uygulanabilir olduğunu ($\chi^2 =1440,044$; $p<0,000$) göstermektedir. Tabloya göre; Suriyeli öğrencilerin sorunlarını ölçen ölçek, toplam varyansın %67,731’ini açıklayan 4 faktör (barınma, sağlık, çalışma ve eğitim) altında toplanmıştır. Ölçek ifadelerine ilişkin faktör yüklerinin tamamının araştırmamanın amacına uygun olduğunu göstermektedir. Nitekim Büyüköztürk (2007)²⁸⁷, ifadelerin

²⁸⁷ Şener Büyüköztürk, *Sosyal Bilimler İçin Veri Analizi El Kitabı*, Pegem Yayıncılık, Ankara, 2007.

0,35 ya da daha fazla yük değerine sahip olması, ölçeğin kullanılabilir olduğunu belirtmiştir. Ayrıca ölçeğin güvenirlik katsayısı Cronbach's Alpha $\alpha=0,720$ olarak bulunmuştur. Kayış²⁸⁸ (2009)'a göre; bir ölçeğin Cronbach's Alpha katsayısının $\alpha=0,70$ 'in üzerinde olması, söz konusu ölçeğin yüksek güvenirlikte olduğu anlamına gelmektedir. Tablo 1'deki gibi; özdeğeri 5,643 ve ölçekteki toplam varyansın %55,9'unu açıklayan birinci boyut "Barınma Sorunları" olarak isimlendirilmiştir. Özdeğeri 3,367 ve varyans açıklama oranı 16,034 olan ikinci boyut "Sağlık Sorunları", özdeğeri 2,817 ve varyans açıklama oranı 13,390 olan üçüncü boyut "Çalışma Sorunları" olarak isimlendirilmiştir. Varyans açıklama oranı 11,479 ve özdeğeri 2,411 olan dördüncü boyut "Eğitim Sorunları" olarak isimlendirilmiştir.

3.2.2. Tanımsal Analizlere İlişkin Bulgular

Çalışmanın bu kısmında, araştırmaya katılan Suriyeli öğrencilerin demografik özellikleri ile barınma, sağlık, çalışma ve eğitim sorunlarına ilişkin ifadelerle katılım düzeyleri incelenmiştir. Bu çerçevede araştırmaya katılan kişilerin bilgileri Tablo 16'daki gibidir.

---

²⁸⁸ Aliye Kayış, "Güvenirlik Analizi", Şeref Kalaycı (Editör), *SPSS Uygulamalı Çok Değişkenli İstatistik Teknikleri*. Ankara: Asil Yayın Dağıtım, 2009, s. 405

Tablo 16.Tanımlayıcı Bilgilere Yönelik Bulgular

Cinsiyet	f	%	Yaş	f	%
Kadın	47	43,1	18 Yaş ve Altı	18	16,5
Erkek	62	56,9	19-21 Yaş	45	41,3
Geliş Nedeni	f	%	22-24 Yaş	31	28,4
Savaş	63	57,8	25 Yaş ve Üstü	15	13,8
Ekonomik	14	12,8	Kalış Süresi	f	%
Diğer	32	29,4	1 Yıl	25	22,9
İkamet İli	f	%	2 Yıl	30	27,5
Gaziantep	3	2,8	3 Yıl	19	17,4
Karabük	59	54,1	4 Yıl	15	13,8
Hatay	7	6,4	5 Yıl	16	14,7
Şanlıurfa	5	4,6	6 Yıl	4	3,7
Ankara	4	3,7	Kalınan Konut Türü	f	%
İstanbul	9	8,3	Barınma Merkezi	3	2,8
Bursa	5	4,6	Apartman Dairesi	55	50,5
Mersin	7	6,4	Müstakil Ev	14	12,8
Osmaniye	10	9,2	Yurt	37	33,9
Birlikte Yaşanılan Kişi	f	%	Yaşanılan Kişi Sayısı	f	%
Yalnız Yaşıyorum	15	13,8	1 Kişi	15	13,8
Ailemle	16	14,7	2 Kişi	23	21,1
Akrabalarımle	26	23,9	3 Kişi	20	18,3
Arkadaşlarımla	52	47,7	4 Kişi	16	14,7
Geçim Şekli	f	%	5 Kişi	13	11,9
Burs Alıyorum	8	7,3	6 Kişi	13	11,9
Yerel Yönetim Yardımı	3	2,8	7 Kişi	9	8,3
STK Yardımı	4	3,7	Gelecek Yerleşme Planı	f	%
Çalışarak Geçiniyorum	10	9,2	Karar Vermedim	30	27,5
Diğer	84	77,1	Ülkeme Geri Döneceğim	37	33,9
Aylık Gelir Durumu	f	%	Türkiye'ye Yerleşeceğim	20	18,3
500 TL ve Altı	13	11,9	Başka Bir Ülkeye Gideceğim	22	20,2
501-750 TL	41	37,6	Genel Toplam	109	100
751-1000 TL	33	30,3			
1001 TL ve Üstü	22	20,2			

Tablo 16’da görüldüğü üzere; araştırmaya 42 kadın ve 67 erkek katılmıştır. Kadın ve erkek katılımcılardan 18’i 18 yaş ve altında, 45’i 19-21 yaşında, 31’i 22-24 yaşında ve 15’i 25 yaş ve üzerindedir. Öğrencilerin 63’ü Suriye’deki savaş nedeniyle, 14’ü ekonomik nedenlerden ve 32’si eğitimlerini tamamlama vb. nedenlerden dolayı Türkiye’ye geldiğini ifade etmiştir. Türkiye’deki ikamet süreleri incelendiğinde; 25’i 1 yıl, 30’u 2 yıl, 19’u 3 yıl, 15’i 4 yıl, 16’sı 5 yıl ve 4’ü 6 yıldır

Türkiye’de yaşamaktadır. Katılımcılardan 3’ü Gaziantep, 56’sı Karabük, 7’si Hatay, 5’i Şanlıurfa, 4’ü Ankara, 9’u İstanbul, 5’i Bursa, 7’si Mersin ve 10’u Osmaniye’de ikamet ettiğini belirtmiştir. İkamet edilen konut türü bakımından; 3’ü Barınma Merkezinde, 55’i Apartman Dairesinde, 14’ü Müstakil evde ve 37’si öğrenci yurdunda kalmaktadır. Kiminle yaşıyorsunuz sorusuna, katılımcılardan 15’i yalnız, 16’sı ailemle, 26’sı akrabalarımla ve 52’si arkadaşlarımla yaşıyorum demiştir. Katılımcılardan 15’i 1 kişi, 23’ü 2 kişi, 20’si 3 kişi, 16’sı 4 kişi, 13’ü 5 ve 6’şar kişi ve 9’u 7 kişi ile yaşadıklarını ifade etmişlerdir. Çalışmaya katılan kişilerin büyük (77 kişi) bir çoğunluğu ailesinden yardım alarak geçimini sağlarken, 8’i burs almakta, 3’ü yerel yönetimlerden ve 4’ü STK’lardan yardım almakta, çalışarak geçimini sağlayanların sayısı ise 10 kişidir. Aylık geliri 500 TL ve altında olan kişi sayısı 13 olmakla birlikte, 41’i 501-750 TL arasında, 33’ü 751-1000 TL arasında ve 22’si 1000 TL üzerinde aylık gelire sahiptir. Suriyeli mülteci öğrencilerden 30’u gelecekte yerleşmeyi düşündüğü bir yere karar vermediği, 37’si ülkelerine geri dönmeyi düşündüğü, 20’si Türkiye’de kalmayı ve 22’si başka bir ülkeye gitmeyi düşündüğü tespit edilmiştir.

Tablo 17’de Suriyeli öğrencilerin barınma sorunlarına ilişkin ifadelerle katılım oranları verilmiş olup söz konusu ifadeler faktör analizi sonucu tespit edilen faktör yüklerine göre sıralanmıştır.

Tablo 17. Barınma Sorunlarına Yönelik Bulgular

Sorular		Kesinlikle Katılmıyorum	Katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum	Kesinlikle Katılıyorum	Toplam	$\bar{x}$	S.D
S4	f	48	15	16	16	14	109	2,385	1,438
	%	44,0	13,8	14,7	17,7	12,8	100		
S2	f	61	13	8	12	15	109	2,146	1,250
	%	56,0	11,9	7,3	11,0	13,8	100		
S3	f	52	20	8	18	11	109	2,229	1,444
	%	47,7	18,3	7,3	16,5	10,1	100		
S6	f	48	19	18	17	7	109	2,229	1,330
	%	44,0	17,4	16,5	15,6	6,4	100		
S7	f	46	26	15	15	7	109	2,183	1,292
	%	42,2	23,9	13,8	13,8	6,4	100		
S5	f	38	22	20	17	12	109	2,477	1,391
	%	34,9	20,2	18,3	15,6	11,0	100		
S1	f	16	13	8	12	15	109	2,990	1,308
	%	56,0	11,9	7,3	11,0	13,8	100		

S4: Yaşadığım yerde yeterli ev eşyam yoktur.
S2: Yaşadığım yerde ısınma problemi yaşıyorum.
S3: Sağlıksız bir ortamda yaşıyorum.
S6: Yabancı uyruklu olduğum için kalacak yer bulmakta zorlanıyorum.
S7: Kaldığım yerdeki kişilerle iletişim problemi yaşıyorum.
S5: Yaşadığım yerden her an çıkarılma korkum var.
S1: Kaldığım yer hayat standartlarıma göre yetersizdir.

Suriyeli öğrencilerin yaşadıkları yerde yeterli ev eşyalarının olduğu ($\bar{x}$ =2,385), ısınma problemi yaşamadıkları ($\bar{x}$ =2,146), sağlıklı bir ortamda yaşadıkları ($\bar{x}$ =2,229) görülmektedir. Katılımcıların, yabancı uyruklu oldukları için kalacak yer bulmakta zorlanmadıkları ($\bar{x}$ =2,229), kaldıkları yerdeki kişilerle iletişim problemi yaşamadıkları ($\bar{x}$ =2,183), yaşadıkları yerden her an çıkarılma korkusu yaşamadıkları ($\bar{x}$ =2,477) ve kaldıkları yerin hayat standartlarına uygun olduğunu söylemek mümkündür ($\bar{x}$ =2,990).

Tablo 18’de Suriyeli öğrencilerin sağlık sorunlarına ilişkin ifadelere katılım oranları verilmiş olup söz konusu ifadeler faktör analizi sonucu tespit edilen faktör yüklerine göre sıralanmıştır.

Tablo 18. Sağlık Sorunlarına Yönelik Bulgular

Sorular		Kesinlikle	Katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum	Kesinlikle	Toplam	$\bar{x}$	S.S
		Katılmıyorum				Katılıyorum			
S10	f	2	5	9	21	72	109	4,431	0,956
	%	1,8	4,6	8,3	19,3	66,1	100		
S11	f	5	6	6	21	71	109	4,384	1,108
	%	4,6	5,5	5,5	19,3	65,1	100		
S9	f	10	11	22	23	43	109	3,715	1,327
	%	9,2	10,1	20,2	21,1	39,4	100		
S8	f	13	6	26	23	41	109	3,669	1,347
	%	11,9	5,5	23,9	21,1	37,6	100		
S12	f	7	5	17	29	51	109	4,027	1,182
	%	6,4	4,6	15,6	26,6	46,8	100		

S10: İlaç bulmakta sıkıntı yaşadığımı düşünüyorum.
S11: Sağlık kontrollerimi düzenli yaptıramadığımı düşünüyorum.
S9: Hastalığımla ilgili şikâyetlerimi yeteri düzeyde ifade etmekte zorlanıyorum.
S8: Sağlık hizmetlerinden nasıl yararlanacağımı yeteri derecede bilmiyorum.
S12: Yabancı uyruklu olduğum için sağlık personelinin gerekli ilgiyi göstermediğini düşünüyorum.

Suriyeli öğrenciler, ilaç bulmakta sıkıntı yaşadıklarını ($\bar{x}=4,431$), sağlık kontrollerini düzenli yaptıramadıklarını ($\bar{x}=4,384$) ve hastalıklarıyla ilgili şikâyetlerini yeteri düzeyde ifade edemediklerini ($\bar{x}=3,715$) belirtmişlerdir. Bununla birlikte sağlık hizmetlerinden nasıl yararlanacaklarını yeteri düzeyde ($\bar{x}=3,669$) bilmediklerini ve yabancı uyruklu oldukları için sağlık personelinin gerekli ilgiyi göstermediğini düşündükleri ($\bar{x}=4,027$) ortaya çıkmıştır.

Tablo 19’da Suriyeli öğrencilerin çalışma sorunlarına ilişkin ifadelere katılım oranları verilmiş olup söz konusu ifadeler faktör analizi sonucu tespit edilen faktör yüklerine göre sıralanmıştır.

Tablo 19. Çalışma Sorunlarına Yönelik Bulgular

Sorular		Kesinlikle	Katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum	Kesinlikle	Toplam	$\bar{x}$	S.S
		Katılmıyorum				Katılıyorum			
S21	f	44	35	10	5	15	109	2,192	1,377
	%	40,4	32,1	9,2	4,6	13,8	100		
S18	f	51	28	8	9	13	109	2,128	1,395
	%	46,8	25,7	7,3	8,3	11,9	100		
S20	f	36	41	8	17	7	109	2,247	1,248
	%	33,0	37,6	7,3	15,6	6,4	100		
S19	f	31	34	20	16	8	109	2,412	1,237
	%	28,4	31,2	18,3	14,7	7,3	100		
S17	f	28	36	24	11	10	109	2,440	1,235
	%	25,7	33,0	22,0	10,1	9,2	100		

S21: Çalışma arkadaşarımla ve müşterilerle iletişim problemi yaşıyorum.
S18: Çalıştığım yerde diğer çalışanlara göre daha az ücret aldığımı düşünüyorum.
S20: İşyerinde, diğer çalışanlara göre daha fazla çalıştırıldığımı düşünüyorum.
S19: Çalıştığım yerde ücretimi zamanında alamıyorum.
S17: Yabancı uyruklu olduğum için iş bulmakta zorlanıyorum.

Tablo 19’da görüldüğü üzere; katılımcılar çalışma arkadaşlarıyla ve müşterilerle iletişim problemi yaşamadıkları ($\bar{x} = 2,192$), çalıştıkları yerde diğer çalışanlara göre benzer düzeyde ücret aldıkları ($\bar{x} = 2,128$) ve işyerinde, diğer çalışanlara göre daha fazla çalıştırıldıklarını düşünmedikleri ($\bar{x} = 2,247$) tespit edilmiştir. Ayrıca katılımcıların, çalıştıkları yerde ücretlerini zamanında aldıkları ($\bar{x} = 2,412$) ve yabancı uyruklu olmalarına rağmen Türkiye’de iş bulmakta zorlanmadıkları ($\bar{x} = 2,440$) söylenebilir.

Tablo 20’de Suriyeli öğrencilerin eğitim sorunlarına ilişkin ifadelerle katılım oranları verilmiş olup söz konusu ifadeler faktör analizi sonucu tespit edilen faktör yüklerine göre sıralanmıştır.

Tablo 20. Eğitim Sorunlarına Yönelik Bulgular

Sorular		Kesinlikle	Katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum	Kesinlikle	Toplam	$\bar{x}$	S.S
		Katılmıyorum				Katılıyorum			
S15	f	77	10	4	6	12	109	1,770	1,385
	%	70,6	9,2	3,7	5,5	11,0	100		
S14	f	55	23	9	6	16	109	2,128	1,459
	%	50,5	21,1	8,3	5,5	14,7	100		
S16	f	58	20	9	4	18	109	2,119	1,501
	%	53,2	18,3	8,3	3,7	16,5	100		
S13	f	82	9	6	5	7	109	1,587	1,187
	%	75,2	8,3	5,5	4,6	6,4	100		

S15: Eğitim aldığım yerde dışlandığımı düşünüyorum.
S14: Eğitim alırken iletişim problemleri yaşıyorum.
S16: Eğitim aldığım yerde kültür çatışması yaşıyorum.
S13: Dil engeli nedeniyle dersleri yeterince anlamadığımı düşünüyorum.

Katılımcılar, eğitim aldıkları yerde dışlandıklarını düşünmedikleri ($\bar{x}=1,770$), eğitim alırken iletişim problemleri ($\bar{x}=2,128$) ve eğitim aldıkları yerde kültür çatışması yaşamadıkları ($\bar{x}=2,119$) saptanmıştır. Dil engellerinin olmadığı ve bu nedenle dersleri yeteri düzeyde anladıkları ($\bar{x}=1,587$) sonucuna ulaşılmıştır.

3.2.3. Suriyeli Öğrencilerin Sorunlarının Demografik Özelliklerine Göre Karşılaştırması

Araştırmanın bu kısmında; Suriyeli öğrencilerin demografik özelliklerine göre barınma, sağlık, çalışma ve eğitim sorunlarının anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla uygulanan Mann-Whitney U testi ve Kruskal-Wallis testi bulguları yorumlanmıştır. Tablo 21’de Suriyeli öğrencilerin barınma, sağlık, çalışma ve eğitim sorunlarının yaşlarına göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek için yapılan “Kruskal-Wallis testi” sonuçları sunulmuştur.

Tablo 21. Suriyeli Öğrenci Sorunlarının Yaşlarına Göre Karşılaştırması

Boyutlar	Yaş	N	M.R.	Chi-Square	P
Barınma Sorunları	18 Yaş ve Altı	18	42,78	4,921	0,178
	19-21 Yaş	45	59,21		
	22-24 Yaş	31	51,84		
	25 Yaş ve Üstü	15	63,57		
Sağlık Sorunları	18 Yaş ve Altı	18	66,19	3,755	0,289
	19-21 Yaş	45	50,77		
	22-24 Yaş	31	52,16		
	25 Yaş ve Üstü	15	60,13		
Çalışma Sorunları	18 Yaş ve Altı	18	55,86	0,675	0,879
	19-21 Yaş	45	57,18		
	22-24 Yaş	31	53,84		
	25 Yaş ve Üstü	15	49,83		
Eğitim Sorunları	18 Yaş ve Altı	18	69,64	7,898	0,048*
	19-21 Yaş	45	47,51		
	22-24 Yaş	31	59,76		
	25 Yaş ve Üstü	15	50,07		

*: p<0,05

Yaş itibariyle Suriyeli öğrencilerin barınma, sağlık ve çalışma sorunları konusundaki düşünceleri aynı seviyelerdedir. Ancak Suriyeli öğrencilerin eğitim ($X^2=7,898$; $p<0,05$) ile ilgili sorunları yaşlarına göre farklılık göstermektedir. Aritmetik ortalamalardan hareketle eğitim konusunda en çok sorunlar yaşayanlar 18 yaş ve altındaki katılımcılar iken en az sorun yaşayanların ise 19-21 yaş arasında olanlar olduğu söylenebilir.

Tablo 22’de Suriyeli öğrencilerin barınma, sağlık, çalışma ve eğitim sorunlarının cinsiyetlerine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek için yapılan “Mann-Whitney U” sonuçları sunulmuştur.

Tablo 22. Suriyeli Öğrenci Sorunlarının Cinsiyete Göre Karşılaştırması

Boyutlar	Cinsiyet	N	$\bar{X}$	Mann-Whitney U	p
Barınma Sorunları	Kadın	47	47,56	1107,500	0,032*
	Erkek	62	60,64		
Sağlık Sorunları	Kadın	47	56,07	1406,500	0,756
	Erkek	62	54,19		
Çalışma Sorunları	Kadın	47	56,53	1385,000	0,658
	Erkek	62	53,84		
Eğitim Sorunları	Kadın	47	47,67	1112,500	0,030
	Erkek	62	60,56		

*: p<0,05

Tablo 22’deki sonuçlara göre; erkek ve kadın Suriyeli öğrencilerin sağlık sorunları ve çalışma sorunlarına yönelik düşünceleri aynı seviyededir. Ancak barınma (U=1107,500; p<0,05) ve eğitim (U=1112,500; p<0,05) sorunları konusunda kadın ve erkeklerin düşünceleri arasında %95 güven aralığında farklılıklar olduğu göze çarpmaktadır. Dolayısıyla erkek Suriyeli öğrencilerin kadınlardan daha fazla barınma ve eğitim sorunları yaşadıkları söylenebilir.

Tablo 23’te Suriyeli öğrencilerin barınma, sağlık, çalışma ve eğitim sorunlarının Türkiye’ye geliş nedenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek için yapılan “Kruskal-Wallis testi” sonuçları sunulmuştur.

Tablo 23. Suriyeli Öğrenci Sorunlarının Türkiye’ye Geliş Nedenlerine Göre Karşılaştırması

Boyutlar	Türkiye’ye Geliş Nedeni	N	M.R.	Chi-Square	P
Barınma Sorunları	Savaş	63	51,29	2,402	0,301
	Ekonomik Nedenler	14	64,14		
	Diğer (okumak vb.)	32	58,31		
Sağlık Sorunları	Savaş	63	48,40	6,584	0,037*
	Ekonomik Nedenler	14	64,64		
	Diğer (okumak vb.)	32	63,77		
Çalışma Sorunları	Savaş	63	60,89	6,107	0,047*
	Ekonomik Nedenler	14	53,54		
	Diğer (okumak vb.)	32	44,05		
Eğitim Sorunları	Savaş	63	55,16	1,958	0,376
	Ekonomik Nedenler	14	45,21		
	Diğer (okumak vb.)	32	58,97		

*: p<0,05

Tablo 23’deki sonuçlar, Suriyeli öğrencilerin barınma ve eğitim ile ilgili sorunlarının Türkiye’ye geliş nedenlerine göre farklılık göstermediğini doğrulamaktadır. Bununla birlikte sağlık ($X^2=6,584$; p<0,05) ve çalışma sorunları ($X^2=6,107$; p<0,05) ile ilgili düşüncelerinin farklılık gösterdiği görülmektedir. Aritmetik ortalamalardan hareketle, sağlık sorunlarını ekonomik nedenlerden dolayı Türkiye’ye gelenlerin en çok yaşadıkları ve savaş nedeniyle gelenlerin en az sağlık sorunları yaşadıkları söylenebilir. Çalışma ile ilgili olarak en çok sorun yaşayanların savaş nedeniyle gelenlerin olduğu ve daha az sorun yaşayanların eğitim için Türkiye’ye gelenler olduğu saptanmıştır.

Tablo 24’te Suriyeli öğrencilerin barınma, sağlık, çalışma ve eğitim sorunlarının Türkiye’deki kalış sürelerine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek için yapılan “Kruskal-Wallis testi” sonuçları sunulmuştur.

Tablo 24. Suriyeli Öğrenci Sorunlarının Türkiye’deki Kalış Sürelerine Göre Karşılaştırması

Boyutlar	Kalış Süresi	N	M.R.	Chi-Square	P
Barınma Sorunları	1 Yıl	25	52,72	3,004	0,699
	2 Yıl	30	54,53		
	3 Yıl	19	50,71		
	4 Yıl	15	66,50		
	5 Yıl	16	56,50		
	6 Yıl	4	44,00		
Sağlık Sorunları	1 Yıl	25	52,70	4,687	0,455
	2 Yıl	30	51,78		
	3 Yıl	19	66,00		
	4 Yıl	15	51,80		
	5 Yıl	16	50,00		
	6 Yıl	4	73,25		
Çalışma Sorunları	1 Yıl	25	49,38	8,135	0,149
	2 Yıl	30	55,62		
	3 Yıl	19	67,82		
	4 Yıl	15	39,63		
	5 Yıl	16	60,75		
	6 Yıl	4	59,25		
Eğitim Sorunları	1 Yıl	25	60,10	5,095	0,404
	2 Yıl	30	60,45		
	3 Yıl	19	43,92		
	4 Yıl	15	50,93		
	5 Yıl	16	56,91		
	6 Yıl	4	42,50		

*: $p < 0,05$

Tablo 24’te görüldüğü üzere; Türkiye’deki kalış sürelerine göre Suriyeli öğrencilerin barınma, sağlık, çalışma ve eğitim ile ilgili sorunlarının farklılık göstermediği görülmektedir. Dolayısıyla tüm boyutlarda düşüncelerin birbirine yakın olduğu söylenebilir.

Tablo 25’te Suriyeli öğrencilerin barınma, sağlık, çalışma ve eğitim sorunlarının Türkiye’de ikamet ettikleri ile göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek için yapılan “Kruskal-Wallis testi” sonuçları sunulmuştur.

Tablo 25. Suriyeli Öğrenci Sorunlarının Türkiye’deki İkamet İline Göre Karşılaştırması

Boyutlar	İkamet İli	N	M.R.	Chi-Square	P
Barınma Sorunları	Gaziantep	3	60,50	6,231	0,621
	Karabük	59	60,91		
	Hatay	7	45,93		
	Şanlıurfa	5	54,80		
	Ankara	4	49,75		
	İstanbul	9	41,33		
	Bursa	5	38,80		
	Mersin	7	48,79		
	Osmaniye	10	51,80		
	Sağlık Sorunları	Gaziantep	3		
Karabük		59	52,99		
Hatay		7	55,00		
Şanlıurfa		5	58,20		
Ankara		4	43,50		
İstanbul		9	62,67		
Bursa		5	72,40		
Mersin		7	44,64		
Osmaniye		10	59,45		
Çalışma Sorunları		Gaziantep	3	19,17	11,705
	Karabük	59	53,81		
	Hatay	7	67,86		
	Şanlıurfa	5	25,20		
	Ankara	4	64,75		
	İstanbul	9	62,39		
	Bursa	5	63,60		
	Mersin	7	65,79		
	Osmaniye	10	56,25		
	Eğitim Sorunları	Gaziantep	3	66,33	
Karabük		59	53,63		
Hatay		7	53,86		
Şanlıurfa		5	47,90		
Ankara		4	36,25		
İstanbul		9	48,94		
Bursa		5	60,30		
Mersin		7	82,50		
Osmaniye		10	55,10		

*: p<0,05

Türkiye’de ikamet edilen ile göre Suriyeli öğrencilerin barınma, sağlık, çalışma ve eğitim ile ilgili sorunlarının farklılık göstermediği görülmektedir. Dolayısıyla barınma, sağlık çalışma ve eğitim sorunlarının birbirine paralellik gösterdiği saptanmıştır.

Tablo 26’da Suriyeli öğrencilerin barınma, sağlık, çalışma ve eğitim sorunlarının ikamet ettikleri konut türüne göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek için yapılan “Kruskal-Wallis testi” sonuçları sunulmuştur.

Tablo 26. Suriyeli Öğrenci Sorunlarının İkamet Edilen Konut Türüne Göre Karşılaştırması

Boyutlar	Konut Türü	N	M.R.	Chi-Square	P
Barınma Sorunları	Barınma Merkezi	3	50,83	0,432	0,934
	Apartman Dairesi	55	56,84		
	Müstakil Ev	14	54,68		
	Yurt	37	52,73		
Sağlık Sorunları	Barınma Merkezi	3	71,67	2,248	0,523
	Apartman Dairesi	55	57,70		
	Müstakil Ev	14	47,79		
	Yurt	37	52,36		
Çalışma Sorunları	Barınma Merkezi	3	37,33	10,121	0,018*
	Apartman Dairesi	55	47,18		
	Müstakil Ev	14	56,71		
	Yurt	37	67,41		
Eğitim Sorunları	Barınma Merkezi	3	47,17	2,794	0,424
	Apartman Dairesi	55	53,37		
	Müstakil Ev	14	67,54		
	Yurt	37	53,31		

*: $p < 0,05$

İkamet edilen konut türü itibariyle Suriyeli öğrencilerin barınma, sağlık ve eğitim sorunları konusundaki düşünceleri aynı seviyelerdedir. Ancak Suriyeli öğrencilerin çalışma ($X^2=10,121$; $p < 0,05$) ile ilgili sorunları ikamet edilen konut türüne göre farklılık göstermektedir. Aritmetik ortalamalardan hareketle çalışma konusunda en fazla sorun yaşayanların yurttan kalan öğrenciler olduğu ve en az sorun yaşayan öğrencilerin barınma merkezlerinde kalanlar olduğu tespit edilmiştir.

Tablo 27’de Suriyeli öğrencilerin barınma, sağlık, çalışma ve eğitim sorunlarının birlikte yaşadıkları kişilere göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek için yapılan “Kruskal-Wallis testi” sonuçları sunulmuştur.

Tablo 27. Suriyeli Öğrenci Sorunlarının Birlikte Yaşadıkları Kişilere Göre Karşılaştırması

Boyutlar	Yaşanılan Kişiler	N	M.R.	Chi-Square	P
Barınma Sorunları	Yalnız Yaşıyorum	15	40,83	4,282	0,233
	Ailemle Yaşıyorum	16	61,78		
	Akrabalarımle Yaşıyorum	26	59,44		
	Arkadaşlarımla Yaşıyorum	52	54,78		
Sağlık Sorunları	Yalnız Yaşıyorum	15	59,03	1,304	0,728
	Ailemle Yaşıyorum	16	61,38		
	Akrabalarımle Yaşıyorum	26	54,10		
	Arkadaşlarımla Yaşıyorum	52	52,33		
Çalışma Sorunları	Yalnız Yaşıyorum	15	70,90	10,899	0,012*
	Ailemle Yaşıyorum	16	70,53		
	Akrabalarımle Yaşıyorum	26	47,06		
	Arkadaşlarımla Yaşıyorum	52	49,61		
Eğitim Sorunları	Yalnız Yaşıyorum	15	42,30	5,483	0,140
	Ailemle Yaşıyorum	16	58,50		
	Akrabalarımle Yaşıyorum	26	64,44		
	Arkadaşlarımla Yaşıyorum	52	52,87		

*: $p < 0,05$

Suriyeli öğrencilerin birlikte yaşadıkları kişilere göre barınma, sağlık ve eğitim sorunları konusundaki düşünceleri aynı seviyelerdedir. Ancak Suriyeli öğrencilerin çalışma ($X^2=10,899$; $p < 0,05$) ile ilgili sorunları birlikte yaşadıkları kişilere göre farklılık göstermektedir. Dolayısıyla aritmetik ortalamalara göre çalışma konusunda en fazla sorun yaşayanların yalnız yaşayanlar olduğu ve en az sorun yaşayanların akrabalarıyla yaşayanlar olduğu görülmektedir.

Tablo 28’de Suriyeli öğrencilerin barınma, sağlık, çalışma ve eğitim sorunlarının birlikte yaşadıkları kişi sayısına göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek için yapılan “Kruskal-Wallis testi” sonuçları sunulmuştur.

Tablo 28. Suriyeli Öğrenci Sorunlarının Birlikte Kaldıkları Kişi Sayısına Göre Karşılaştırması

Boyutlar	Kalınan Kişi Sayısı	N	M.R.	Chi-Square	P
Barınma Sorunları	1 Kişi	15	59,33	15,992	0,014*
	2 Kişi	23	51,35		
	3 Kişi	20	45,08		
	4 Kişi	16	58,03		
	5 Kişi	13	40,46		
	6 Kişi	13	59,19		
	7 Kişi	9	88,72		
Sağlık Sorunları	1 Kişi	15	47,53	3,245	0,778
	2 Kişi	23	48,91		
	3 Kişi	20	61,50		
	4 Kişi	16	55,47		
	5 Kişi	13	60,85		
	6 Kişi	13	54,54		
	7 Kişi	9	59,94		
Çalışma Sorunları	1 Kişi	15	54,27	29,310	0,000*
	2 Kişi	23	38,76		
	3 Kişi	20	45,65		
	4 Kişi	16	50,34		
	5 Kişi	13	67,27		
	6 Kişi	13	61,08		
	7 Kişi	9	100,28		
Eğitim Sorunları	1 Kişi	15	42,37	6,641	0,355
	2 Kişi	23	56,80		
	3 Kişi	20	52,28		
	4 Kişi	16	56,72		
	5 Kişi	13	66,35		
	6 Kişi	13	63,96		
	7 Kişi	9	45,11		

*: p<0,05

Tablo 28'deki sonuçlar, Suriyeli öğrencilerin sağlık ve eğitimle ilgili sorunlarının birlikte yaşadıkları kişi sayısına göre farklılık göstermediğine işaret etmektedir. Bununla birlikte barınma ($X^2=15,992$; $p<0,05$) ve çalışma sorunları ($X^2=29,310$; $p<0,05$) ile ilgili düşüncelerinin farklılık gösterdiği söylenebilir. Aritmetik ortalamalardan hareketle, en fazla barınma ve çalışma sorunu yaşayan kişilerin 7 kişi ile birlikte yaşayanlar oldukları ifade edilebilir.

Tablo 29'da Suriyeli öğrencilerin barınma, sağlık, çalışma ve eğitim sorunlarının geçimlerini sağlama biçimine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek için yapılan "Kruskal-Wallis testi" sonuçları sunulmuştur.

Tablo 29. Suriyeli Öğrenci Sorunlarının Geçimlerini Sağlama Biçimlerine Göre Karşılaştırması

Boyutlar	Geçim Biçimi	N	M.R.	Chi-Square	P
Barınma Sorunları	Burs Alıyorum	8	52,00	1,223	0,874
	Yerel Yönetim Desteği	3	63,17		
	STK Desteği	4	40,50		
	Çalışarak Geçiniyorum	10	58,10		
	Diğer (Aile yardımı vb.)	84	55,32		
Sağlık Sorunları	Burs Alıyorum	8	43,69	2,425	0,658
	Yerel Yönetim Desteği	3	50,67		
	STK Desteği	4	59,00		
	Çalışarak Geçiniyorum	10	66,15		
	Diğer (Aile yardımı vb.)	84	54,71		
Çalışma Sorunları	Burs Alıyorum	8	49,56	4,321	0,364
	Yerel Yönetim Desteği	3	54,50		
	STK Desteği	4	86,38		
	Çalışarak Geçiniyorum	10	52,25		
	Diğer (Aile yardımı vb.)	84	54,37		
Eğitim Sorunları	Burs Alıyorum	8	66,88	2,998	0,558
	Yerel Yönetim Desteği	3	62,83		
	STK Desteği	4	71,13		
	Çalışarak Geçiniyorum	10	49,80		
	Diğer (Aile yardımı vb.)	84	53,44		

*: p<0,05

Tablo 29'a göre geçimlerini sağlama biçimine göre Suriyeli öğrencilerin barınma, sağlık, çalışma ve eğitim ile ilgili sorunlarının farklılık göstermediği görülmektedir. Dolayısıyla barınma, sağlık çalışma ve eğitim sorunlarının birbirine paralellik gösterdiği görülmektedir.

Tablo 30'da Suriyeli öğrencilerin barınma, sağlık, çalışma ve eğitim sorunlarının aylık gelir durumlarına göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek için yapılan "Kruskal-Wallis testi" sonuçları sunulmuştur.

Tablo 30. Suriyeli Öğrenci Sorunlarının Aylık Gelir Durumlarına Göre Karşılaştırması

Boyutlar	Aylık Gelir	N	M.R.	Chi-Square	P
Barınma Sorunları	500 TL ve Altı	13	57,96	2,956	0,399
	501-750 TL	41	48,71		
	751-1000 TL	33	60,98		
	1001 TL ve Üstü	22	56,00		
Sağlık Sorunları	500 TL ve Altı	13	50,50	3,329	0,344
	501-750 TL	41	60,02		
	751-1000 TL	33	47,92		
	1001 TL ve Üstü	22	58,91		
Çalışma Sorunları	500 TL ve Altı	13	47,23	6,929	0,074
	501-750 TL	41	50,27		
	751-1000 TL	33	53,77		
	1001 TL ve Üstü	22	70,25		
Eğitim Sorunları	500 TL ve Altı	13	56,08	0,529	0,912
	501-750 TL	41	53,48		
	751-1000 TL	33	53,83		
	1001 TL ve Üstü	22	58,95		

*: $p < 0,05$

Aylık gelir açısından Suriyeli öğrencilerin barınma, sağlık, çalışma ve eğitim ile ilgili sorunlarının farklılık göstermediği görülmektedir. Aritmetik ortalamalar incelendiğinde barınma, sağlık çalışma ve eğitim sorunlarının birbirine paralellik gösterdiği görülmektedir.

Tablo 31’de Suriyeli öğrencilerin barınma, sağlık, çalışma ve eğitim sorunlarının gelecekte yerleşmeyi düşündükleri yere göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek için yapılan “Kruskal-Wallis testi” sonuçları sunulmuştur.

Tablo 31. Suriyeli Öğrenci Sorunlarının Gelecekte Yerleşmeyi Düşündükleri Yere Göre Karşılaştırması

Boyutlar	Gelecek Planı	N	M.R.	Chi-Square	P
Barınma Sorunları	Karar Vermedim	30	56,47	4,223	0,238
	Ülkeme Geri Döneceğim	37	47,00		
	Türkiye'ye Yerleşeceğim	20	58,40		
	Başka Bir Ülkeye Gideceğim	22	63,36		
Sağlık Sorunları	Karar Vermedim	30	49,13	4,231	0,238
	Ülkeme Geri Döneceğim	37	52,84		
	Türkiye'ye Yerleşeceğim	20	67,18		
	Başka Bir Ülkeye Gideceğim	22	55,57		
Çalışma Sorunları	Karar Vermedim	30	47,77	10,307	0,016*
	Ülkeme Geri Döneceğim	37	48,80		
	Türkiye'ye Yerleşeceğim	20	57,58		
	Başka Bir Ülkeye Gideceğim	22	72,95		
Eğitim Sorunları	Karar Vermedim	30	52,68	3,269	0,352
	Ülkeme Geri Döneceğim	37	62,26		
	Türkiye'ye Yerleşeceğim	20	49,38		
	Başka Bir Ülkeye Gideceğim	22	51,07		

*: $p < 0,05$

Suriyeli öğrencilerin gelecekte yaşamayı planladıkları yere göre barınma, sağlık ve eğitim sorunları konusundaki düşünceleri aynı seviyelerdedir. Ancak Suriyeli öğrencilerin çalışma ($X^2=10,307$; $p < 0,05$) ile ilgili sorunları birlikte gelecekte yaşamayı planladıkları yere göre farklılık göstermektedir. Dolayısıyla aritmetik ortalamalara göre, çalışma konusunda en fazla sorun yaşayanların başka bir ülkeye yerleşmek isteyenler olduğu ve en az sorun yaşayanların henüz karar vermeyenler olduğu görülmektedir.

SONUÇ

2011 yılında patlak veren Suriye'deki iç savaş nedeniyle milyonlarca kişi yerlerinden ayrılıp başka ülkelere gitmek zorunda kalmışlardır. Yaşanan bu göç hareketi ülkeleri zor durumda bıraktığı gibi Suriyelilerin de birtakım sorunlar yaşamasına neden olmuştur. Suriye'deki iç karışıklıklar nedeniyle kitlesel halde göç edilen ülkelere biri de Türkiye'dir. Türkiye, ülkeye ilk göçlerin başlamasıyla, gelen Suriyeliler için gereken yasal düzenlemeleri yapmış ve mülteci hukukunun öngördüğü koşulları sağlamak için önemli bir irade göstermiştir. Ancak buna karşın fiiliyatta önemli problemlerin yaşandığı da yapılan çalışmalar tarafından ortaya konmuştur. Nitekim yapılan araştırmalar sonucunda, Suriyelilerin yaşadıkları mekânlarda pencerelerin bulunmadığı ve yaşamak için çoğu evin sağlıklı olmadığı, depo veya ahır gibi kullanılan birçok yerde kaldıkları gözlemlenmiştir. Çoğu mültecinin sağlık haklarına nasıl ulaşacaklarını bilmedikleri görülmüştür.

Bu çalışmalardan hareketle Suriyelilerin sorunlarını tespit etmek amacıyla Karabük Üniversitesi özelinde bir alan çalışması gerçekleştirilmiştir. Bu çerçevede 109 öğrenci ile anket yapılmış ve yaşadıkları sorunlar sorulmuştur. Bu anket sonuçlarına göre; Suriyeli öğrencilerin yaşadıkları yerde yeterli ev eşyalarının olduğu, ısınma problemi yaşamadıkları, sağlıklı bir ortamda yaşadıkları görülmüştür. Katılımcıların, yabancı uyruklu oldukları için kalacak yer bulmakta zorlanmadıkları, kaldıkları yerdeki kişilerle iletişim problemi yaşamadıkları, yaşadıkları yerden her an çıkarılma korkusu yaşamadıkları ve kaldıkları yerin hayat standartlarına uygun olduğunu söylemek mümkündür.

Buna karşın Suriyeli öğrencilerin sağlık konusunda, ilaç bulmakta sıkıntı yaşadıkları, sağlık kontrollerini düzenli yaptıramadıkları ve hastalıklarıyla ilgili şikâyetlerini yeteri düzeyde ifade edemedikleri sonucuna ulaşılmıştır. Bununla birlikte sağlık hizmetlerinden nasıl yararlanacaklarını yeteri düzeyde bilmedikleri ve yabancı uyruklu oldukları için sağlık personelinin gerekli ilgiyi göstermediğini

düşündükleri ortaya çıkmıştır. Bu sonuç, Türkiye genelinde sağlık alanında gözlemlenen problemleri destekler niteliktedir.

Öte yandan Suriyeli öğrencilerin, çalışma arkadaşlarıyla ve müşterilerle iletişim problemi yaşamadıkları, çalıştıkları yerlerde diğer çalışanlara göre benzer düzeyde ücret aldıkları ve işyerinde, diğer çalışanlara göre daha fazla çalıştırıldıklarını düşünmedikleri tespit edilmiştir. Ayrıca katılımcıların, çalıştıkları yerde ücretlerini zamanında aldıkları ve yabancı uyruklu olmalarına rağmen Türkiye’de iş bulmakta zorlanmadıkları söylenebilir.

Yine çalışmada katılımcıların, eğitim aldıkları yerde dışlandıklarını düşünmedikleri, eğitim alırken iletişim problemleri ve eğitim aldıkları yerde kültür çatışması yaşamadıkları saptanmıştır. Ayrıca dil engellerinin olmadığı ve bu nedenle dersleri yeteri düzeyde anladıkları sonucuna ulaşılmıştır.

Ayrıca çalışmada Suriyeli öğrencilerin demografik özelliklerine göre barınma, sağlık, çalışma ve eğitim sorunlarının anlamlı bir farklılık göstermediği belirlenmek istenmiştir. Buna göre yaş itibarıyla Suriyeli öğrencilerin barınma, sağlık ve çalışma sorunları konusundaki düşünceleri aynı seviyededir. Ancak Suriyeli öğrencilerin eğitimle ilgili sorunları yaşlarına göre farklılık göstermiştir. Aritmetik ortalamalardan hareketle eğitim konusunda en çok sorunlar yaşayanlar 18 yaş ve altındaki katılımcılar iken en az sorun yaşayanların ise 19-21 yaş arasında olanlar olduğu söylenebilir.

Erkek ve kadın öğrencilerin sağlık sorunları ve çalışma sorunlarına yönelik düşünceleri aynı seviyededir. Ancak barınma ve eğitim sorunları konusunda kadın ve erkeklerin düşünceleri arasında %95 güven aralığında farklılıklar olduğu gözlemlenmektedir. Dolayısıyla erkek öğrencilerin kadınlardan daha fazla barınma ve eğitim sorunları yaşadıkları söylenebilir.

Suriyeli öğrencilerin barınma ve eğitim ile ilgili sorunlarının Türkiye’ye geliş nedenlerine göre farklılık göstermediği bulunmuştur. Bununla birlikte sağlık ve çalışma sorunları ile ilgili düşüncelerinin farklılık gösterdiği görülmektedir. Aritmetik ortalamalardan hareketle, sağlık sorunlarını ekonomik nedenlerden dolayı Türkiye’ye gelenlerin en çok yaşadıkları ve savaş nedeniyle gelenlerin en az sağlık sorunları yaşadıkları söylenebilir. Çalışma ile ilgili olarak en çok sorun yaşayanların

savaş nedeniyle gelenlerin olduğu ve daha az sorun yaşayanların eğitim için Türkiye'ye gelenler olduğu saptanmıştır.

Türkiye'deki kalış sürelerine göre Suriyeli öğrencilerin barınma, sağlık, çalışma ve eğitim ile ilgili sorunlarının farklılık göstermediği görülmüştür. Dolayısıyla tüm boyutlarda düşüncelerin birbirine yakın olduğu söylenebilir. Türkiye'de ikamet edilen ile göre Suriyeli öğrencilerin barınma, sağlık, çalışma ve eğitim ile ilgili sorunlarının farklılık göstermediği görülmüştür.

İkamet edilen konut türü itibariyle Suriyeli öğrencilerin barınma, sağlık ve eğitim sorunları konusundaki düşünceleri aynı seviyelerdedir. Ancak öğrencilerin çalışma ile ilgili sorunları ikamet edilen konut türüne göre farklılık göstermektedir. Aritmetik ortalamalardan hareketle çalışma konusunda en fazla sorun yaşayanların yurttan kalan öğrenciler olduğu ve en az sorun yaşayan öğrencilerin barınma merkezlerinde kalanlar olduğu tespit edilmiştir.

Suriyeli öğrencilerin birlikte yaşadıkları kişilere göre barınma, sağlık ve eğitim sorunları konusundaki düşünceleri aynı seviyelerdedir. Ancak öğrencilerin çalışma ile ilgili sorunları birlikte yaşadıkları kişilere göre farklılık göstermektedir. Dolayısıyla aritmetik ortalamalara göre çalışma konusunda en fazla sorun yaşayanların yalnız yaşayanlar olduğu ve en az sorun yaşayanların akrabalarıyla yaşayanlar olduğu görülmektedir.

Suriyeli öğrencilerin sağlık ve eğitimle ilgili sorunlarının birlikte yaşadıkları kişi sayısına göre farklılık göstermediği tespit edilmiştir. Bununla birlikte barınma ve çalışma sorunları ile ilgili düşüncelerinin farklılık gösterdiği söylenebilir. Aritmetik ortalamalardan hareketle, en fazla barınma ve çalışma sorunu yaşayan kişilerin 7 kişi ile birlikte yaşayanlar oldukları ifade edilebilir.

Geçimlerini sağlama biçimine göre Suriyeli öğrencilerin barınma, sağlık, çalışma ve eğitim ile ilgili sorunlarının farklılık göstermediği görülmektedir. Aylık gelir açısından Suriyeli öğrencilerin barınma, sağlık, çalışma ve eğitim ile ilgili sorunlarının farklılık göstermediği görülmektedir.

Suriyeli öğrencilerin gelecekte yaşamayı planladıkları yere göre barınma, sağlık ve eğitim sorunları konusundaki düşünceleri aynı seviyelerde olduğu bulunmuştur. Ancak öğrencilerin çalışmayla ilgili sorunları birlikte gelecekte

yaşamayı planladıkları yere göre farklılık göstermektedir. Dolayısıyla aritmetik ortalamalara göre, çalışma konusunda en fazla sorun yaşayanların başka bir ülkeye yerleşmek isteyenler olduğu ve en az sorun yaşayanların henüz karar vermeyenler olduğu görülmektedir.

Bu sonuçlar, Türkiye geneli ile karşılaştırıldığında barınma, eğitim ve çalışma hayatı alanlarında önemli bir iyileşmenin olduğu söylenebilir. Bu iyileşmede Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan tarafından Suriyelilere vatandaşlık verilmesi ile ilgili çalışmalara başlanmış olunmasının YÖK'ün yayımlamış olduğu Suriyelilere özel öğrenci statüsü verilmesine yönelik genelgenin, ayrıca MEB tarafından eğitim alanında yaşanan dil sorunu, müfredat, seviye farklılığından kaynaklı sorunlara yönelik çözümlerin ayrıca Türkiye'de emlak sektörünün önemli ölçüde gelişmiş olmasının ve dolayısıyla kamp dışında yaşayan Suriyelilerin barınma sorunlarına cevap verebilmesinin önemli etkisi olduğu söylenebilir. Ancak bu olumlu gelişmeye rağmen çalışmada, Suriyelilerin özellikle sağlık konusunda hala sorunlar yaşadıkları ve konuda gerekli düzenlemelerin yetersiz kaldığı sonucuna ulaşılmıştır. Ayrıca Suriyelilerin İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi'nin temel felsefesini oluşturan insan onuruna uygun koşullarda hayatlarını sürdürebilmeleri için ulaşılan bu iyileşme ile yetinilmemeli, her alanda daha fazla iyileştirici çalışma yapılması gerekmektedir.

KAYNAKLAR

- AFAD (2013) *Türkiye'deki Suriyeli Sığınmacılar*, 2013 Saha Araştırması Sonuçları.
- AFAD (2014) *Suriye'den Türkiye'ye Nüfus Hareketleri*.
- AFAD (2014) *Türkiye'deki Suriyeli Kadınlar*.
- Akçadağ, E. (2012) *Yasa Dışı Göç ve Türkiye*, BİLGESAM, Rapor No: 42.
- Akgül, A., Kaptı, A. ve Demir, O. Ö. (2015) "Göç ve Kamu Politikaları: Suriye Krizi Üzerine Bir Analiz", *Global Politika ve Strateji Dergisi*, 1 (2), 1-22.
- Akköz Çevik, S. (2016) "Suriye'den Türkiye'ye Göç'ün Etkileri", *Gümüşhane Üniversitesi Sağlık Bilimleri Dergisi*, 5 (2), 80-83.
- Aktaş, A. (2016) *Türkiye'de Yaşayan Suriyeli Kadın Mülteciler: Kilis Örneği*, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Akyürek, İ. B. (2007) *Mülteci Hukuku ve Türkiye Uygulaması*, Yüksek Lisans Tezi, Kırıkkale: Kırıkkale Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Altun, U. ve Görel, Ö. (2016) *Sığınmacılar ve Mülteciler Raporu*, Ankara: Türkiye Barolar Birliği Yayınları.
- Ansen, M. D. (2012) *Türk Yabancılar Hukukunda Mülteciler*, Yüksek Lisans Tezi, Ankara: Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Arısan Eralp, N. (2013) "AB Ülkeleri Türkiye'ye Vize Uygulamasını Kaldırıyor mu?", *Türkiye Ekonomi Politikaları Araştırma Vakfı*, 1-6.
- Avrupa Birliği Bakanlığı (2015), *Türkiye-AB Vize Serbestisi Diyalogu*.
<http://www.ab.gov.tr/files/stib/TR-ABVizeSerbestisi.pdf>

- Aydınlı, D. (2017) *Kitlesel Göç Hareketlerinin Uluslararası Koruma Rejimine Etkisi: Türkiye'deki Suriyeliler ve Geçici Koruma*, Yüksek Lisans Tezi, Ankara: Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Balcılar, M. (2016) *Türkiye'deki Suriyeli Mültecilerin Sağlık Durumu Araştırması*, Halk Sağlığı Kurumu.
- Barın, H. (2015) "Türkiye'deki Suriyeli Kadınların Toplumsal Bağlamda Yaşadıkları Sorunlar ve Çözüm Önerileri", *Göç Araştırmaları Dergisi*, 1 (2), 10-56.
- Barkın, E. (2014) "1951 Tarihli Mülteciliğin Önlenmesi Sözleşmesi", *Ankara Barosu Dergisi*, (1), 331-360.
- Başak, C. (2011) *Mülteciler, Sığınmacılar ve Yasa Dışı Göçmenler*, Ankara: İç İşleri Bakanlığı Genel Yayın No: 686.
- Bayraklı, E. ve Keskin, K. (2015) *Türkiye, Almanya ve AB Üçgeninde Mülteci Krizi*, İstanbul: SETA Yayınları.
- Birinci, G., Akıllı, H., Akıllı, H. S., Dirikoç, A. (2016) *Geçici Koruma Altındakiler, Sığınmacılar, Göçmenler ve Mülteciler Raporu*, Nevşehir: T. C. Nevşehir Valiliği İl İnsan Hakları Kurulu Yayını.
- Boyraz, Z. (2015) "Türkiye'de Göçmen Sorununa Örnek Suriyeli Mülteciler", *Türklerin Dünyası(ZfWT)Dergisi*, 7 (2), 35-58.
- Bozbeyoğlu, E. (2015) "Mülteciler ve İnsan Hakları", *Hacettepe Üniversitesi İletişim Fakültesi Kültürel Çalışmalar Dergisi*, 2 (1), 60-80.
- Büyükçalık, M. E. (2015) *Mülteci Hukukunun Gelişimi ve Türkiye'de Mültecilerin Sosyal Hakları*, İstanbul: On İki Levha Yayıncılık.
- Büyüköztürk, Ş.(2007) *Sosyal Bilimler İçin Veri Analizi El Kitabı*, Ankara: Pegem Yayıncılık.
- Canyurt, D. (2015) "Suriye Gelişmeleri Sonrası Suriyeli Mülteciler: Türkiye'de Riskler", *Akademik Bakış Dergisi*, (48), 127-146.
- Çetin, A. ve Uzman, N. (2012) "Sığınmacılar Çerçevesinde Suriye-Türkiye İlişkilerine Bir Bakış", *Çankırı Karatekin Üniversitesi Uluslararası Avrasya Strateji Dergisi*, 1 (1), 3-18.

- Çetin, İ. (2016) “Suriyeli Mültecilerin İşgücüne Katılımları ve Entegrasyon: Adana-Mersin Örneği”, *Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 15 (4), 1001-1016.
- Çiçekli, B. (2003) *Yabancılar ve Polis*, Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Çiçekli, B. (2009) *Uluslararası Hukukta Mülteciler ve Sığınmacılar*, Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Çiçekli, B. (2010) “Mülteci, Sığınmacı ve Göçmenler-Sınıflandırma Ve Yasal Statünün Belirlenmesine İlişkin Sorunlar”, *Uluslararası Sempozyum Bildirileri*, Ankara: Türkiye Barolar Birliği Yayınları:175,327-362.
- Çiçekli, B. (2014) *Yabancılar ve Mülteci Hukuku*, Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Çolak, F. (2013) “Bulgaristan Türklerinin Türkiye’ye Göç Hareketi (1950-1951)”, *Tarih Okulu Dergisi*, (14), 113-145.
- Dalar, M., Ayhan Algan, N. ve Algan, Ü. (2013) “Bolu İlindeki Orta Doğulu Sığınmacıların Sosyal ve Ekonomik Sorunları: Saha Çalışmasına Dayalı bir Analiz”, *Alternatif Politika*,5 (3), 341-359.
- Dedeoğlu, N. (2016) “Önsöz”, *Savaş, Göç ve Sağlık*, Ankara: Türk Tabipleri Birliği Yayınları, 9-15.
- Demirel, S. (2014) “Türkiye’de Geçici Koruma Statüsüyle Bulunan Suriye Vatandaşlarına Yönelik Harcamaların Güvenlik Ekonomisi Açısından Değerlendirilmesi” *Çankırı Karatekin Üniversitesi Uluslararası Avrasya Strateji Dergisi*, 4 (1), 95-127.
- Demirtaş, H. (2009) *Mülteci Sorunu ve Türkiye-AB İlişkilerine Etkisi*, Yüksek Lisans Tezi, Sakarya: Sakarya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Deniz, O. (2009) “Mülteci Hareketleri Açısından Van Kentinin Durumu ve Kentteki Mültecilerin Demografik Profili”, *Doğu Coğrafya Dergisi*,14 (22), 187-204.
- Dinçer, O. B. ve Kutlay, M. (2012) ‘*Arap Baharı*’ ve Suriye: *Komplolar ve Propaganda Savaşları*, Ankara: USAK, Analiz No: 18.
- Djalili, M-R. ve Kellner, T. (2013) ‘*Arap baharı*’ karşısında İran ve Türkiye, Çev.: H. Güreli. İstanbul: Bilge Yayıncılık.

- Doğan, K. (2008) *Göçmen Kaçakçılığı Suçu*, Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Doğan, M. (2011) *Türkiye’de Mültecilerin ve Sığınmacıların Uluslararası Hukuk Çerçevesindeki Temel Haklarının Sağlanması*, Yüksek Lisans Tezi, Çanakkale: Çanakkale On Sekiz Mart Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Duran, H. ve Özdemir, Ç. (2012) “Türk Dış Politikasına Yansımalarıyla Arap Baharı”, *Akademik İncelemeler Dergisi*,7 (2), 181-198.
- Efe, H. (2016) “Mülteciler Sorunu, Geri Kabul Antlaşması ve Türkiye-AB Vize Pazarlığı”, *Uluslararası Yönetim, Ekonomi ve Politika Kongresi, Balkan Sosyal Bilimler Dergisi*, 428-445.
- Ekinci, M. U. (2016) *Türkiye-AB Geri Kabul Anlaşması ve Vize Diyaloğu*, İstanbul: SETA Yayınları.
- Elçin, D. (2016) “Türkiye’de Bulunan Suriyelilere Uygulanan Geçici Koruma Statüsü 2001/55 Sayılı Avrupa Konseyi Yönergesi ile Geçici Koruma Yönetmeliğu Arasındaki Benzerlik ve Farklılıklar”, *TBB Dergisi*, (124), 9-80.
- Ercan Coşkun, F. (2004) *Uluslararası Mülteci Hukuku ve Sınır Dışı Etme veya Geri Gönderme Yasağu*, Yüksek Lisans Tezi, Kırıkkale: Kırıkkale Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Ercoskun, B. (2015) *Suriyeli Mültecilerin Türkiye’ye Sosyokültürel ve Sosyoekonomik Etkileri*, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul: İstanbul Yeniüzyıl Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Erdoğan, M. M. (2015) *Türkiye’deki Suriyeliler Toplumsal Kabul ve Uyum*, İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Ergüven, N. S. ve Özturanlı, B. (2013) “Uluslararası Mülteci Hukuku ve Türkiye,” *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 62 (4), 1007-1061.
- Ermağan, İ. ve Gümüş, B. (2014) “Katar Dış Politikası ve Arap Baharı”, *Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*,12 (2), 300-320.
- Eroğlu, D. (2015) “Ulusal Güvenlik Kaygılarından Mali Külfet Söylemine: Türkiye’nin Yeni Sığınma Politikaları”, *Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*,13 (2), 209-226.

- Erten, R. (2015) “Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu Hakkında Genel Bir Değerlendirme”, *Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 19 (1), 3-51.
- Esin, S. (2015) “Kaçmanın İmkânsız Hâli: Suriyeli Mülteciler”, *Türkiye Devrimci İşçi Sendikaları Konfederasyonu Araştırmaları Araştırma Enstitüsü Bülteni(DİSKAR)*, (4), 134-139.
- Geçici Koruma Yönetmeliği (2014, 22 Ekim), *T. C. Resmi Gazete*, 29153.
- Göç Edenler Sosyal Yardımlaşma ve Kültür Derneği (GÖÇ-DER) ve Eşit Haklar İçin İzleme Derneği (ESHİD) (2013) *Göz Ardı edilenler: İstanbul’da yaşayan Suriyeli Sığınmacılar*.
- Güçer, M., Karaca, S. ve Dinçer, O. B. (2013) *Sınırlar Arasında Yaşam Savaşı Suriyeli Mülteciler Alan Araştırması*, Ankara: USAK, Rapor No: 13-04.
- Gülay, M. (2016) “Sağlık Hakları Alanındaki Hukuki Düzenlemeler”, *Savaş, Göç ve Sağlık*, Ankara: Türk Tabipleri Birliği Yayınları, 76-82.
- Güleç, C. (2015) “Avrupa Birliği’nin Göç Politikaları ve Türkiye’ye Yansımaları”, *TESAM Akademi Dergisi*, 2 (2), 81-100.
- Gün, M. S. (2013) “Filistin’de Arap Baharı”, *Yasama Dergisi*, Sayı: 23, 119-126.
- Güner, C. (2007) “İltica Konusunda Türkiye’nin Yol Haritası: Ulusal Eylem Plânı”, *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 56 (4), 81-109.
- Harunoğulları, M. (2016) “Suriyeli Sığınmacı Çocuk İşçiler ve Sorunları: Kilis Örneği”, *Göç Dergisi*, 3 (1), 29-63.
- Hopyar, Z. (2016) *Avrupa’da Göç Ve Mülteci Olgusu*, Diaspora Araştırmaları Merkezi.
- İftar, K. G. (1999) “Bilim ve Araştırma,” *Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntemleri* Ed.; A. A. Bir, 1-10, Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayını No: 1081.
- İnanç, Y. S. (2016) “Suriye İç Savaşı: Bir Mezhep Savaşından Ötesi”, *Yeni Ortadoğu: Toplum, Siyaset ve Ekonomi Konferansı*, İstanbul: Fevziye Mektepleri Vakfı Işık Üniversitesi Yayınları, 79-95.
- İnsan Hakları Evrensel Beyanamesi, (1949, 27 Mayıs), *T. C. Resmi Gazete*, 7217.

- İnsan Hakları İzleme Örgütü (2015) *Türkiye'deki Suriyeli Mülteci Çocukların Eğitime Erişiminin Önündeki Engeller – Kayıp Nesil Olmalarını Önlemek*.
- İstanbul Bilgi Üniversitesi Çocuk Çalışmaları Birimi (ÇOÇA) (2015) *Suriyeli Mülteci Çocukların Türkiye Devlet Okullarındaki Durumu Politika ve Uygulama Önerileri*, İstanbul.
- Kalaycı, S. (2014) “Sığınmacıların Korunmasına Yönelik Türk Sivil Toplum Kuruluşları”, *İHH İnsani ve Sosyal Araştırmalar Merkezi*.
- Kalaycı, Ş. (2010) *SPSS Uygulamalı Çok Değişkenli İstatistik Teknikleri*, Ankara: Asil Yayın Dağıtım.
- Kambur, E. T. (2012) “2002’den Arap Baharına Türkiye Suriye İlişkileri”, *Emperyalizmin Oyununda İkinci Perde Arap Baharı ve Suriye*, Ed: B. Adıbelli, İstanbul: IQ Kültür Sanat Yayıncılık, 151-172.
- Kara, P. ve Korkut, R. (2010) “Türkiye’de Göç, İltica Ve Mülteciler”, *Türk İdare Dergisi*, (467), 153-162.
- Karadağ, Ö. ve Altıntaş, K. H. (2010) “Mülteciler Ve Sağlık”, *TAF Preventive Medicine Bulletin*, 9 (1), 55-62.
- Karasu, M. A. (2016) “Şanlıurfa’da Yaşayan Suriyeli Sığınmacıların Kentle Uyum Sorunu”, *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 21 (3), 995-1014.
- Kaya, C. (2016) “Türk Sığınma Hukukunda Suriyeli Sığınmacıların Çalışma Hakları”, *Türk Göçü Seçilmiş Bildiriler I*, 35-42.
- Kaya, İ. ve Yılmaz Eren, E. (2015) *Türkiye’deki Suriyelilerin Hukuki Durumu Arada Kalanların Hakları Ve Yükümlülükleri*, İstanbul: SETA Yayınları.
- Kayış, A. (2009) *Güvenirlilik Analizi*, Ed.; Kalaycı Ş. *SPSS Uygulamalı Çok Değişkenli İstatistik Teknikleri*, Ankara: Asil Yayın Dağıtım.
- Kaypak, Ş. ve Bimay, M. (2016) “Suriye Savaşı Nedeniyle Yaşanan Göçün Ekonomik ve Sosyo-Kültürel Etkileri: Batman Örneği”, *Batman Üniversitesi Yaşam Bilimleri Dergisi*, 6 (1), 84-110.

- Keskinaya, V. (2010) *Mültecilerin Hukuki Durumuna İlişkin Sözleşme ve Türkiye*, Yüksek Lisans Tezi, Ankara: Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Kıran, A. (2014) “Arap Baharı, Suriye ve Demokratik Dönüşüm Beklentileri”, *Muş Alparslan Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 2 (1), 97-115.
- Kıratlı, T. (2011) *Mülteci ve Sığınmacıların Toplumsal Görünümü (Türkiye Örneği)*, Yüksek Lisans Tezi, Isparta: Süleyman Demirel Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Kirişçi, K. (2014) *Misafırlığın Ötesine Geçerken Türkiye'nin Suriyeli Mülteciler Sınavı*, Çev: S. Karaca, Ankara: USAK.
- Kocabaş, O. K. ve Özel, M. (2014) *Adana'daki Suriyeliler Raporu*, Adana: MAZLUMDER.
- Koç, M., Görücü, İ. ve Akbıyık, N. (2015) “Suriyeli Sığınmacılar ve İstihdam Problemleri”, *Birey ve Toplum Sosyal Bilimler Dergisi*, 5 (9), 63-93.
- Kolukırık, S. (2006) “Bulgaristan'dan Göç Eden Türk Göçmenlerin Dayanışma ve Örgütlenme Biçimleri: İzmir Örneği”, *Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 30 (1), 1-13.
- Koraltan, F. H. (2016) “Bir Devrim Süreci: Arap Baharı”, *Yeni Ortadoğu: Toplum, Siyaset ve Ekonomi Konferansı*, İstanbul: Fevziye Mektepleri Vakfı Işık Üniversitesi Yayınları, 30-36.
- Korkut, R. (2010) *Türkiye'de Sığınmacı Ve Mülteciler*, Yüksek Lisans Tezi, Niğde: Niğde Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Kutlu, Z. (2015) *Suriyeli Mültecilere Yönelik Çalışmalar Yürüten Sivil Toplum Kuruluşlarına Dair Kısa Bir Değerlendirme*, Anadolu Kültür ve Açık Toplum Vakfı.
- Küçükçavuş, M. A. (2009) *Ülkemiz Vatandaşı Olmayanlara Yapılan Sosyal Yardımlar: Bir Politika Önerisi Denemesi*, Sosyal Yardım Uzmanlık Tezi, Ankara: Başbakanlık Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Genel Müdürlüğü.
- MAZLUMDER Kadın Çalışmaları Grubu (2014) *Kamp Dışında Yaşayan Suriyeli Kadın Sığınmacılar Raporu*.

- Milli Eğitim Bakanlığı (2014) “Yabancılara Yönelik Eğitim-Öğretim Hizmetleri Genelgesi (2014/21).
- Nakip, M. (2013) *Pazarlama Araştırma Teknikleri*, 3. Baskı, Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Nurdoğan, A. K., Dur, A. İ. B. ve Öztürk, M. (2017) “Türkiye’nin Mülteci Sorunu ve Suriye Krizinin Mülteci Sorununa Etkileri”, *İş ve Hayat Dergisi*, (4), 217-238.
- Odabaşı, Y. (1999) “Anket Yöntemi,” *Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntemleri*, Ed.; A. A. Bir, 79-97, Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayını No: 1081.
- Odman, M. T. (1995) *Mülteci Hukuku*, Ankara: Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi İnsan Hakları Merkezi Yayınları No: 15.
- Orhan, O. (2014) *Suriye’ye Komşu Ülkelerde Suriyeli Mültecilerin Durumu: Bulgular, Sonuçlar ve Öneriler*, Ankara: ORSAM Yayınları, Rapor No: 189.
- Orhan, O. ve Senyücel Gündoğar, S. (2015) *Suriyeli Sığınmacıların Türkiye’ye Etkileri*, Ankara: ORSAM Yayınları, Rapor No: 195.
- Önal, A. ve Keklik, B. (2016) “Mülteci Ve Sığınmacıların Sağlık Hizmetlerine Erişimde Yaşadığı Sorunlar: Isparta İlinde Bir Uygulama”, *Süleyman Demirel Üniversitesi Vizyoner Dergisi*, 7 (15), 132-148.
- Özdamar, K. (2001) *SPSS ile Biyoistatistik*, 4. Basım, Eskişehir: Kaan Kitabevi.
- Özhan, M. (2010) *Türkiye’de Mülteci Sorunu: Tokat Örneği*, Yüksek Lisans Tezi, Tokat: Gaziosmanpaşa Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Parlak, B. ve Şahin, A. U. (2015) “Türkiye İltica ve Göç Mevzuatının Coğrafi Kısıtlama Uygulaması Yönünden Analizi”, *TESAM Akademi Dergisi*, 2 (2), 65-79.
- Peker, B. ve Sancar, M. (2005) *Mülteciler ve İltica Hakkı, Yaşamın Kıyısındakilere Hoşgeldin Diyebilmek*, Ankara: İnsan Hakları Derneği İktisadi İşletmesi Yayını.

- Reçber, S. (2014) “Hayatın Yok Yerindekiler: Mülteciler ve Sığınmacılar”, VI. *Sosyal İnsan Hakları Ulusal Sempozyumu*, İstanbul: *Türkiye Petrol Kimya Lastik İşçileri Sendikası Yayını*: 119, 247-268.
- Sandal, E. K., Hançerkıran, M. ve Tıraş, M. (2016) “Türkiye’deki Suriyeli Mülteciler ve Gaziantep İlindeki Yansımaları”, *Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 15 (2), 461-483.
- Sankır, H., Sankır, Ş., Dirimeşe, E., Uzar Özdemir, F. ve Barutçu, A. (2016) *Zonguldak’taki Mülteciler: Yaşam Deneyimleri, Sorunlar ve Öneriler*, Zonguldak: Bülent Ecevit Üniversitesi Yayınları, No: 09.
- Savar, E. (2016) *Uluslararası ve Ulusal Hukuki Düzenlemeler Çerçevesinde Mülteci ve Sığınmacıların Sorunları: Çankırı İli Örneği*, Yüksek Lisans Tezi, Karabük: Karabük Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Savaşan, Z. (2009) “ABD’de Sığınma Hakkı: Ortak Sığınma Sistemi Oluşturma Amacı ve Devam Eden Kısıtlamalar”, *İnsan Hakları Yıllığı*, 27, 13-34.
- Suriye’den İstanbul’a Gelen Sığınmacıları İzleme Platformu (SİGSİP) (2013) *Yok Sayılanlar; Kamp Dışında Yaşayan Suriye’den Gelen Sığınmacılar İstanbul Örneği*.
- Şahin, M. ve Uysal Şahin, Ö. (2014) “Arap Baharı’nın Türkiye Ekonomisine Etkileri”, *Yönetim Ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi*, (23), 171-187.
- Şavran, G. T. (2009) "Sosyolojide Araştırma Yöntem ve Teknikleri," Ed.: N. Suğur, *Araştırma Yöntem ve Tekniklerinin Seçimi*, 116-137, Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayını.
- Taneri, G. (2012) *Uluslararası Hukukta Mülteci ve Sığınmacıların Geri Gönderilmemesi (non-refoulement) ilkesi*, Doktora Tezi, Konya: Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Taş, H. Y., Küçüköğlü, M. ve Mentеше, B. (2016) “Türkiye’deki Suriyeli Sığınmacıların Çalışma Hayatında Karşılaştıkları Sorunlar” , *TURAN-SAM Uluslararası Bilimsel Hakemli Dergisi*, 8 (32), 265-273.

- Taşdelen, İ. E. (2011) *Türkiye’de Mültecilerin Hukuki Durumları ve İzmir’e İlişkin bir Araştırma*, Yüksek Lisans Tezi, İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Topal, A. H. (2015) “Geçici Koruma Yönetmeliği ve Türkiye’deki Suriyelilerin Hukuki Statüsü”, *İstanbul Medipol Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 2 (1), 5-22.
- Toplu, R. (2014) *TOHAV Göç Analiz Raporu 2014*, Toplum ve Hukuk Araştırmaları Vakfı Yayınları.
- Töre, N. (2016) *Uluslararası Göç Hukuku*, Ankara: Turhan Kitabevi Yayınları.
- Tunç, A. Ş. (2015) “Mülteci Davranışı Ve Toplumsal Etkileri: Türkiye’deki Suriyelilere İlişkin Bir Değerlendirme”, *TESAM Akademi Dergisi*, 2 (2), 29-63.
- Türk, G. D. (2016) “Türkiye’de Suriyeli Mültecilere Yönelik Sivil Toplum Kuruluşlarının Faaliyetlerine İlişkin Bir Değerlendirme”, *Marmara İletişim Dergisi*, (25), 145-157.
- Türkiye’ye İltica Eden veya Başka Bir Ülkeye İltica Etmek Üzere Türkiye’den İkamet İzni Talep Eden Münferit Yabancılar İle Topluca Sığınma Amacıyla Sınırlarımıza Gelen Yabancılara ve Olabilecek Nüfus Hareketlerine Uygulanacak Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik, (1994, 30 Kasım), *T. C. Resmî Gazete*, 22127.
- Türkmen Sanduvac, Z. M. (2013) *Kamp Dışında Yaşayan Suriyeli Sığınmacılar İçin Durum Analiz Raporu*, Mavi Kalem Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Derneği.
- Türkoğlu, O. (2011) “Mülteciler ve Ulusal/Uluslararası Güvenlik”, *Uludağ Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 30 (2), 101-118.
- Uluslararası Af Örgütü (2009) *İki Arada Bir Derede Türkiye’deki Mültecilere Koruma Sağlanmıyor*.
- Uluslararası Af Örgütü (2014) *Hayatta Kalma Mücadelesi-Türkiye’deki Suriye’den Gelen Mülteciler*.

- Uluslararası Af Örgütü (2016) *Güvenli Olmayan Sığınak-Türkiye’de Sığınmacılar ve Mülteciler Etkili Korumaya Erişemiyor*.
- Ünlü, G. (2007) *Uluslararası Göç ve Göçmenliğin Değişen Koşulları İçinde ‘Mültecilik’*, Yüksek Lisans Tezi, Muğla: Muğla Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Vatandaş, S. (2016) “Avrupa’ya Göçmen Akışı ve Türkiye’de Göç Politikaları”, *İlim Kültür Eğitim Derneği*, (3), 1-19.
- Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu (2013, 11 Nisan), *T. C. Resmi Gazete*, 28615.
- Yavuz, Ö. (2015) “Türkiye’deki Suriyeli Mültecilere Yapılan Sağlık Yardımlarının Yasal ve Etik Temelleri”, *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 12 (30), 265-280.
- Yıldız, O. (2016) *Suriyeli Göçmenlerin Türkiye Emek Piyasasına Entegrasyonunda İyi Örnekler Raporu*, Ankara: Hak iş Konfederasyonu.
- Yıldız, Ö. (2013) “Türkiye Kamplarında Suriyeli Sığınmacılar: Sorunlar, Beklentiler, Türkiye ve Gelecek Algısı”, *Sosyoloji Araştırmaları Dergisi*, 16 (1), 140-169.
- Yılmaz Eren, E. (2016) “Kitlese Akınlarda Geçici Koruma: Türkiye’deki Suriyeliler”, *Türk Göçü 2016 Seçilmiş Bildiriler I*, 125-134.
- Yılmaz, H. (2013) *Türkiye’de Suriyeli Mülteciler: İstanbul Örneği*, İstanbul: İnsan Hakları ve Mazlumlar İçin Dayanışma Derneği (MAZLUMDER).
- Zencir, M. ve Davas, A. (2014) *Suriyeli Sığınmacılar ve Sağlık Hizmetleri Raporu*, Ankara: Türk Tabipleri Birliği Yayınları.
- Ziya, O. (2012) “Mülteci-Göçmen Belirsizliğinde İklim Mültecileri”, *Türkiye Barolar Birliği Dergisi*, (99), 229-240.
- 1951 Mültecilerin Hukuki Durumuna İlişkin Sözleşme (1961, 05 Eylül), *T.C. Resmi Gazete*, 10898.

İnternet Kaynakları

- “AB Dublin anlaşmasını sessiz sedasız askıya aldı” (25 Ağustos 2015), *Dünya Bülteni*. <http://www.dunyabulteni.net/avrupa/338933/ab-dublin-anlasmasini-sessiz-sedasiz-askiya-aldi> (18 Mayıs 2016).
- “AB Komisyonu Dublin Sözleşmesi’ni Rafa Kaldırılmak İstiyor” (6 Nisan 2016), *Euronews*. <http://tr.euronews.com/2016/04/06/ab-komisyonu-dublin-sozlesmesi-ni-rafa-kaldirilmak-istiyor/> (20 Mayıs 2016).
- “Erdoğan’dan Suriyelilere Vatandaşlık Açıklaması” (2 Temmuz 2016), *Milliyet*. <http://www.milliyet.com.tr/-vatandaslik-imkani-verecegiz--siyaset-2272460/> (30 Ocak 2017).
- “Sığınmacı krizi Dublin Sözleşmesi’ni askıya aldı” (9 Eylül 2015), TRT Haber. <http://www.trthaber.com/haber/dunya/siginmaci-krizi-dublin-sozlesmesini-askiya-aldirdi-202696.html> (21 Mayıs 2016).
- “Suriyeli Mültecilerden İsteyenlere Vatandaşlık Verilecek” (2 Temmuz 2016), *NTV*. <http://www.ntv.com.tr/turkiye/suriyeli-multecilerden-isteyenlere-vatandaslik-verilecek,Cs1vyKxqsk2OMwgOVUWrkA> (30 Ocak 2017).
- “Suriyeli Mülteciye Sınavsız Üniversite” (22 Eylül 2012), *CNN TÜRK*. <http://www.cnnturk.com/2012/guncel/09/22/suriyeli.multeciye.sinavsiz.universite/677698.0/index.html> (10 Mayıs 2016).
- “Suriyeli Mülteciye Üniversite Kapısı” (22 Eylül 2012), *Milliyet*. <http://www.milliyet.com.tr/suriyeli-multeciye-universite-kapisi-gundem-1600266/> (10 Mayıs 2016).
- “Suriyelilere vatandaşlık verilecek mi? Kurtulmuş açıkladı”, (11 Temmuz 2016), *Akşam*. <http://www.aksam.com.tr/siyaset/suriyelilere-vatandaslik-verilecek-mi-kurtulmus-acikladi/haber-532152> (30 Ocak 2017).
- “Türkiye-AB Arasında Anlaşma Sağlandı” (29 Kasım 2015), *Milliyet*, <http://www.milliyet.com.tr/kritik-zirve-sona-erdi-gundem-2155711/> (1 Mart 2017).

AFAD, “22 Temmuz 2013 Tarihi İtibariyle Barınma Merkezlerinde 201.067 Suriye Vatandaşı Bulunmaktadır.” <https://www.afad.gov.tr/tr/3028/22-Temmuz-2013-Tarihi-Itibariyle-Barinma-Merkezlerinde-201-067-Suriye-Vatandasi-Bulunmaktadir> (12 Ocak 2017).

AFAD, “30 Aralık 2013 İtibariyle Barınma Merkezlerinde 210.358 Suriye Vatandaşı Bulunmaktadır.” <https://www.afad.gov.tr/tr/2988/30-Aralik-2013-Itibariyle-Barinma-Merkezlerinde-210-358-Suriye-Vatandasi-Bulunmaktadir> (12 Ocak 2017).

AFAD, “Barınma Merkezlerinde Son Durum”, <https://www.afad.gov.tr/tr/2374/Barinma-Merkezlerinde-Son-Durum> (12 Ocak 2017).

Ataman, S. (9 Ekim 2007), “Türkiye’nin İltica Politikası”, http://www.multeci.net/tr/h/Türkiye_nin_iltica_politikası (20 Nisan 2016).

Avrupa Birliği Bakanlığı, “18 Mart 2016 Tarihli Türkiye - AB Zirvesi Bildirisi”, http://www.ab.gov.tr/files/AB_Iliskileri/18_mart_2016_turkiye_ab_zirvesi_bildirisi_.pdf (1 Mart 2017).

Avrupa Birliği Bakanlığı, “Türkiye - AB Ortak Eylem Planı 15 Ekim 2015”, http://www.ab.gov.tr/files/AB_Iliskileri/15_ekim_2015_turkiye_ab_ortak_eylem_plani_.pdf (1 Mart 2017).

Başbakanlık Kamu Diplomasisi Koordinatörlüğü, “Sorularla AB’ye Vizesiz Seyahat Süreci”, <http://kdk.gov.tr/haber/sorularla-abye-vizesiz-seyahat-sureci/349> (1 Mart 2017).

Dış İşleri Bakanlığı, “Türkiye-AB Arasında 18 Mart’ta Varılan Mutabakata İlişkin Soru-Cevaplar”, http://www.mfa.gov.tr/turkiye-ab-arasinda-18-mart_ta-varilan-mutabakata-iliskin-soru-cevaplar.tr.mfa (1 Mart 2017).

Göç Araştırmaları Vakfı, “BMMYK Küresel Eğilimler Raporu 2016” <http://gocvakfi.org/bm-multeciler-yuksekkomiserligi-kuresel-egilimler-raporu-2016/> (12 Mart 2017).

Gökçan, G., Açıkyıldız, Ç. ve Ataman, S. *Göç ve Mültecilik*, http://www.multeci.net/tr/h/Göç_ve_mültecilik (20 Mayıs 2016).

- İç İşleri Bakanlığı Göç İdaresi Genel Müdürlüğü, “Geçici Koruma”
http://www.goc.gov.tr/icerik6/gecici-koruma_363_378_4713_icerik (14 Ocak 2017).
- Sakman, T. “Vize Muafiyeti İçin Geri Kabul” (16 Aralık 2013)
http://www.tasam.org/tr-TR/Icerik/5170/vize_muafiyeti_icin_geri_kabul (5 Mart 2017).
- Şensoy, T. (18 Kasım 2015) “*Suriyeli Sığınmacılar AB Ortak Eylem Planı Türkiye İçin Büyük Riskler Taşıyor.*” <http://gusam.org/2015/11/18/suriyeli-siginmacilar-ab-ortak-eylem-planı-türkiye-icin-buyuk-riskler-tasiyor/> (21 Mayıs 2016).
- UNHCR, “2012 Yılı Küresel Eğilimler Raporu” http://www.unhcr.org/tr/wp-content/uploads/sites/14/2017/02/kuresel_egilimler.pdf (20 Kasım 2016).
- UNHCR, “UNHCR’nin Hazırladığı Rapor, 2014 Yılıının İlk Yarısında Zorla Yerinden Edilen İnsan Sayısında Daha Fazla Artış Yaşandığını Gösteriyor” (15 Ocak 2015), <http://www.unhcr.org/turkey/home.php?content=611> (20 Kasım 2016).

EKLER

EK1: Anket Formu

Bu anket formu Karabük Üniversitesi'nde yapmış olduğum Yüksek Lisans tezim ile ilgilidir. Bu araştırma tamamen akademik bir amaca yönelik olarak hazırlanmış olup göstereceğiniz ilgiden dolayı şimdiden teşekkür ederiz. Saygılarımızla.						
Yrd. Doç. Dr. Köksal ÇALIŞKAN Tez Danışmanı			Sultan EŞSİZ Yüksek Lisans Öğrencisi			
Yaşınız:						
Cinsiyetiniz: ( ) ₁ Kadın ( ) ₂ Erkek						
Türkiye'ye Geliş Nedeniniz?: ( ) ₁ Savaş ( ) ₂ Sağlık nedenleri ( ) ₃ Ekonomik nedenler ( ) ₄ Doğal Afetler ( ) ₅ Diğer.....						
Kaç yıldır Türkiye'desiniz?.....						
Hangi İilde İkamet Ediyorsunuz?.....						
Oturduğunuz Konut Türü: ( ) ₁ Barınma Merkezi ( ) ₂ Apartman Dairesi ( ) ₃ Müstakil Ev ( ) ₄ Yurt ( ) ₅ Diğer.....						
Kiminle Yaşıyorsunuz?: ( ) ₁ Yalnız Yaşıyorum ( ) ₂ Ailemle Yaşıyorum ( ) ₃ Akrabalarım Yaşıyorum ( ) ₄ Arkadaşlarımla Yaşıyorum ( ) ₅ Diğer.....						
Oturduğunuz Konut Türünde Sizden Başka Kaç Kişi Yaşiyor?:						
Geçiminizi Nasıl Sağlıyorsunuz?: ( ) ₁ Burs Alıyorum ( ) ₂ Yerel Yönetimlerden Yardım Alıyorum (Belediye, Valilik vb.) ( ) ₃ Sivil Toplum Kuruluşlarından Yardım Alıyorum ( ) ₄ Çalışarak Geçimimi Sağlıyorum ( ) ₅ Diğer.....						
Aylık Geliriniz Ne Kadar?:						
Gelecekte Nerede Yaşamayı Planlıyorsunuz?: ( ) ₁ Henüz karar vermedim ( ) ₂ Koşullar iyileşince ülkeme geri dönmeyi düşünüyorum ( ) ₃ Türkiye'ye yerleşmeyi düşünüyorum ( ) ₄ Başka bir ülkeye yerleşmeyi düşünüyorum						
BARINMAYA İLİŞKİN SORUNLAR						
DEĞERLENDİRME: 1: Kesinlikle Katılmıyorum 2: Katılmıyorum 3: Kararsızım 4: Katılıyorum 5: Kesinlikle Katılıyorum						
Lütfen aşağıdaki ifadelere ne ölçüde katıldığınızı belirtiniz						
1	Kaldığım yer hayat standartlarıma göre yetersizdir.	1	2	3	4	5
2	Yaşadığım yerde ısınma problemi yaşıyorum.					
3	Sağlıksız bir ortamda yaşıyorum.					

4	Yaşadığım yerde yeterli ev eşyam yoktur.					
5	Yaşadığım yerden her an çıkarılma korkum var.					
6	Yabancı uyruklu olduğum için kalacak yer bulmakta zorlanıyorum.					
7	Kaldığım yerdeki kişilerle iletişim problemi yaşıyorum.					
SAĞLIĞA İLİŞKİN SORUNLAR						
8	Sağlık hizmetlerinden nasıl yararlanacağımı yeteri derecede bilmiyorum.					
9	Hastalığımla ilgili şikâyetlerimi yeteri düzeyde ifade etmekte zorlanıyorum.					
10	İlaç bulmakta sıkıntı yaşadığımı düşünüyorum.					
11	Sağlık kontrollerimi düzenli yaptıramadığımı düşünüyorum.					
12	Yabancı uyruklu olduğum için sağlık personelinin gerekli ilgiyi göstermediğini düşünüyorum.					
EĞİTİME İLİŞKİN SORUNLAR						
13	Dil engeli nedeniyle dersleri yeterince anlamadığımı düşünüyorum.					
14	Eğitim alırken iletişim problemleri yaşıyorum.					
15	Eğitim aldığım yerde dışlandığımı düşünüyorum.					
DEĞERLENDİRME: 1: Kesinlikle Katılmıyorum 2: Katılmıyorum 3: Kararsızım 4: Katılıyorum 5: Kesinlikle Katılıyorum		1	2	3	4	5
16	Eğitim aldığım yerde kültür çatışması yaşıyorum.					
ÇALIŞMAYA İLİŞKİN SORUNLAR						
17	Yabancı uyruklu olduğum için iş bulmakta zorlanıyorum.					
18	Çalıştığım yerde diğer çalışanlara göre daha az ücret aldığımı düşünüyorum.					
19	Çalıştığım yerde ücretimi zamanında alamıyorum.					
20	İşyerinde, diğer çalışanlara göre daha fazla çalıştırıldığımı düşünüyorum.					
21	Çalışma arkadaşlarımla ve müşterilerle iletişim problemi yaşıyorum.					

ÖZET

Birçok nedenden dolayı insanlar, ülkelerini terk etmek zorunda kalmışlardır. Mülteci sorunu, her zaman güncelliğini koruyan bir konu olmuş ve mülteciler konusu tüm dünya ülkelerinde olduğu gibi Türkiye’de de önemli ve çözüm bekleyen bir sorun niteliğindedir. 2011 yılı sonrasında Suriye’de yaşanan iç çatışma sonucunda savaştan kaçan Suriyeliler Türkiye’ye sığınmıştır. Bu nüfus hareketliliği, Türkiye’nin son yıllarda karşılaştığı en büyük kitlesel göç dalgasıdır.

Bu çalışmada göç, göçmen, iltica, mülteci, sığınmacı gibi kavramlar tanımlanarak, mülteci hukukunun gelişimi üzerinde duruldu. İnsan hakları çerçevesinde mülteci hakların neler olduğuna yer verilmiştir. Tezde asıl olarak Türkiye’deki Suriyelilerin genel durumu, yaşadıkları sorunlar belirlenmeye çalışılmıştır. Bu çerçevede Karabük Üniversitesi’nde okumakta olan Suriyeli öğrenciler üzerine yüz yüze anket tekniği kullanılarak bir araştırma gerçekleştirilmiştir. Elde edilen veriler sonucunda, Suriyeli öğrencilerin sorunları Türkiye geneli ile karşılaştırıldığında barınma, eğitim ve çalışma hayatı alanlarında önemli bir iyileşmelerin olduğu tespit edilmiştir. Ancak sağlık konusunda önemli sorunlarla karşılaştıkları ortaya çıkmıştır.

ARŞİV Kayıt Bilgileri :

Tezin Adı	: Mülteci Hukuku ve Türkiye’deki Suriyelilerin Durumu
Tezin Yazarı	: Sultan EŞSİZ
Tezin Danışmanı	: Yrd. Doç. Dr. Köksal ÇALIŞKAN
Tezin Konumu	: Yüksek Lisans
Tezin Tarihi	: 16/10/2017
Tezin Alanı	: Uluslararası İlişkiler
Tezin Yeri	: Karabük Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü
Anahtar Kelimeler	: Göç, Göçmen, Mülteci, Türkiye, Suriyeliler.

ABSTRACT

Because of many reasons, people have had to leave their country. The refugee issue has always been a topic that keeps updating and as in the case of refugee issues in all the countries of the world, Turkey is also an important issue and a solution to the problem. As a result of internal conflict in Syria after 2011, the Syrians who fled from the war took refuge in Turkey. This population movement is the largest mass migration wave Turkey has encountered in recent years.

In this study, the concepts of immigration, immigrants, asylum, refugees and asylum seekers are defined and the development of refugee law is emphasized. As well as refugee rights in the context of human rights. In the thesis, the general situation of the Syrian in Turkey and the problems they experienced were tried to be determined. In this context, a survey was conducted on the Syrian students who were studying at Karabük University using face-to-face survey technique. As a result of the obtained data, it was determined that the problems of the Syrian students were significantly improved in the areas of education, living and working life when compared to the Turkey general. However, it has emerged that they encounter important health problems.

ARCHIEVE Record Information:

Name of the Thesis	: Refugee Law and the Situation of Syrians in Turkey
Writer of the Thesis	: Sultan EŞSİZ
Advisor of the Thesis	: Assist. Prof. Köksal ÇALIŞKAN
Status of the Thesis	: Master
Date of the Thesis	: 16/10/2017
Field of the Thesis	: International Relations
Place of the Thesis	: Karabük University Institute of Social Sciences
Key Words	: Migration, Immigration, Refugee, Turkey, Syrians.

ÖZGEÇMİŞ

Sultan EŞSİZ, 1986 yılında Adana'da doğdu. İlk, orta ve lise öğrenimini Adana'da tamamladıktan sonra eğitimine Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi İktisat Bölümü'nde devam etmiş ve 2008 yılında mezun olmuştur. 2011 yılı Temmuz ayında Karabük Üniversitesi'nde memur olarak çalışmaya başlamıştır ve bu görevini sürdürmektedir. 2012-2013 Akademik Yılı Bahar yarıyılında Karabük Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Uluslararası İlişkiler Yüksek Lisans programına kayıt olarak eğitimine devam etmiştir.